

BARN OCH UNGAS VÄLFÄRD I EFTERVÅRDEN AV CORONAKRISEN

Rapport från coronaarbetsgruppen inom barnstrategiarbetet
om tillgodosende av barnets rättigheter 24.6.2020

STATSRÅDETS PUBLIKATIONER 2020:26

vn.fi/sv

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Statsrådets publikationer 2020:26

Barns och ungas välfärd i eftervården av coronakrisen

Rapport från coronaarbetsgruppen inom barnstrategiarbetet om tillgodoseende
av barnets rättigheter 24.6.2020

Statsrådet

ISBN PDF: 978-952-287-856-4

Layout: Statsrådets förvaltningsenhet, publikationsverksamheten

Helsingfors 2020

Presentationsblad

Utgivare	Statsrådet	11.8.2020	
Författare	Social- och hälsovårdsministeriets arbetsgrupp		
Publikationens titel	Barns och ungas välfärd i eftervården av coronakrisen – Rapport från coronaarbetsgruppen inom barnstrategiarbetet om tillgodoseende av barnets rättigheter		
Publikationsseriens namn och nummer	Statsrådets publikationer 2020:26		
ISBN PDF	978-952-287-856-4	ISSN PDF	2490-0966
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-856-4		
Sidantal	104	Språk	svenska
Nyckelord	barn (åldersgrupper), unga, familjer, barnets rättigheter, välfärd, jämlikhet, eftervård, coronakris, barnstrategi		
Referat	<p>Den 25 maj 2020 tillsatte social- och hälsovårdsministeriet vid beredningen av den nationella barnstrategin en arbetsgrupp med uppgift att kartlägga och stärka barnens rättigheter samt barns och familjers välfärd i eftervården av coronaepidemin.</p> <p>I rapporten presenterar arbetsgruppen preliminära iakttagelser.</p> <p>Coronakrisen har betydande konsekvenser för barns, ungas och familjers välfärd och tillgodoseendet av deras rättigheter. Barnens rättigheter och särskilda ställning blir dock lätt åsidosatta under undantagsförhållanden och de åtgärder som vidtas därefter. Coronakrisen har också allvarliga globala konsekvenser för tillgodoseendet av barnens rättigheter.</p> <p>Coronakrisen hotar att öka ojämlikheten bland barn och unga. Trots att alla barn och ungdomar drabbas av coronakrisen är effekterna inte lika långvariga eller omfattande hos alla. Många barngrupper befinner sig i en situation som kräver särskild uppmärksamhet.</p> <p>För att minimera de negativa konsekvenserna av coronakrisen behövs det en övergripande plan för att trygga barns och ungas välfärd och förbättra deras förmåga att klara sig. Det behövs både snabba omedelbara och långsiktiga åtgärder. Konsekvenserna för barn och unga ska bedömas i beslutsfattandet. Man måste också se till att barn och unga får sin röst hörd och att information och stöd ges på ett sätt som lämpar sig för dem.</p>		
Förläggare	Statsrådet		
Beställningar/distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: vnjulkaisumyynti.fi		

Kuvailulehti

Julkaisija	Valtioneuvosto	11.8.2020	
Tekijät	Sosiaali- ja terveysministeriön asettama työryhmä		
Julkaisun nimi	Lasten ja nuorten hyvinvointi koronakriisin jälkihoidossa – Lapsistrategian koronatyöryhmän raportti lapsen oikeuksien toteutumisesta		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Valtioneuvoston julkaisuja 2020:26		
ISBN PDF	978-952-287-856-4	ISSN PDF	2490-0966
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-856-4		
Sivumäärä	104	Kieli	ruotsi
Asiasanat	lapset (ikäryhmät), nuoret, perheet, lapsen oikeudet, hyvinvointi, yhdenvertaisuus, jälkihoito, koronakriisi, lapsistrategia		
Tiivistelmä	<p>Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 25.5.2020 kansallisen lapsistrategian valmistelun yhteyteen työryhmän lapsen oikeuksien ja lasten sekä perheiden hyvinvoinnin kartoittamiseksi sekä vahvistamiseksi koronaepidemian jälkihoidossa.</p> <p>Työryhmän raportissa tuodaan esille alustavia havaintoja.</p> <p>Koronakriisillä on huomattavat vaikutukset lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiin ja oikeuksien toteutumiseen. Lasten oikeudet ja erityinen asema jäävät kuitenkin poikkeusoloissa ja niiden jälkeisissä toimissa helposti sivurooliin. Koronakriisillä on myös vakavia globaaleja vaikutuksia lasten oikeuksien toteutumiseen.</p> <p>Koronakriisi uhkaa lisätä eriarvoisuutta lasten ja nuorten keskuudessa. Vaikka koronakriisi vaikuttaa kaikkiin lapsiin ja nuoriin, vaikutusten kesto ja laajuus vaihtelevat. Monien lapsiryhmien tilanne vaatii erityistä huomiota.</p> <p>Koronakriisin kielteisten vaikutusten minimoimiseksi tarvitaan kokonaisvaltainen suunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamiseksi sekä pärjäävyyden edistämiseksi. Tarvitaan sekä pikaisia ensivaiheen toimia että pitkäkestoisia toimia. Lapsiin ja nuoriin kohdistuvat vaikutukset on arvioitava päätöksenteossa. On myös varmistettava lasten ja nuorten kuuleminen sekä tiedon ja tuen antaminen heille sopivalla tavalla.</p>		
Kustantaja	Valtioneuvosto		
Julkaisun myynti/jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: vnjulkaisumyynti.fi		

Description sheet

Published by	Finnish Government	11 August 2020	
Authors	Working group appointed by the Ministry of Social Affairs and Health		
Title of publication	Wellbeing of children and young people in post-crisis measures related to COVID-19 – Report on the realisation of the rights of the child, coronavirus working group linked to the National Child Strategy		
Series and publication number	Publications of the Finnish Government 2020:26		
ISBN PDF	978-952-287-856-4	ISSN PDF	2490-0966
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-856-4		
Pages	104	Language	Swedish
Keywords	children (age groups), young people, families, rights of the child, wellbeing, equality, post-crisis measures, coronavirus, child strategy		
Abstract	<p>On 25 May 2020, the Ministry of Social Affairs and Health appointed a working group linked to the National Child Strategy to survey the rights of the child and wellbeing of children and families and to strengthen these in the post-crisis measures related to COVID-19.</p> <p>The report of the working group presents some preliminary observations.</p> <p>The coronavirus crisis has considerable impacts on the wellbeing of children and young people and on the realisation of their rights. However, children's rights and their special position are easily overlooked in emergency conditions and post-crisis measures. The coronavirus crisis has serious impacts on the realisation of the rights of the child on the global scale as well.</p> <p>There is a risk that the coronavirus crisis may lead to growing inequality among children and young people. The coronavirus crisis has effects on all children and young people, but how much and for how long varies. There are many groups of children that require particular attention.</p> <p>To minimise the negative impacts of the coronavirus crisis, a comprehensive plan is needed to ensure the wellbeing of children and young people and to promote their ability to cope. Both fast first step actions and long-term measures are needed. The impacts on children and young people must be assessed in decision-making. It is also important to make sure that children and young people are being heard and that they have access to information and support in a way that is suitable for them.</p>		
Publisher	Finnish Government		
Publication sales/ Distributed by	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: vnjulkaisumyynti.fi		

Innehåll

Sammandrag	10
Arbetsgruppens uppgifter	12
1 Allmänt om coronakrisens konsekvenser för barn, unga och barnfamiljer	16
2 Tryggande av resurserna under coronakrisen och i eftervården av den.....	20
3 Bedömning av konsekvenserna för barn och unga samt barnbudgetering	24
4 Rätten att bli hörd och få information.....	26
5 Bekämpning av marginalisering och ojämlikhet.....	30
6 Tryggande av utsatta barns och ungas rättigheter	33
6.1 Allmänt	33
6.2 Psykisk ohälsa i familjen	35
6.3 Barn och unga med funktionsnedsättning	37
6.4 Barn och unga som är klienter inom barnskyddet	42
6.5 Unga som varken studerar eller arbetar (NEET-unga).....	46
6.6 Barn och unga med invandrabakgrund	51
6.7 Regnbågsbarn och -unga.....	55
7 Skydd av barn och unga mot våld	57

8	Småbarnspedagogiken och utbildningen	60
8.1	Allmänt	60
8.2	Småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen.....	61
8.3	Den grundläggande utbildningen och utbildningen på andra stadiet	65
9	Social- och hälsovårdstjänster för barn, unga och familjer	70
10	Barns och ungas hobbyer och fritid	74
11	Barnfamiljernas försörjning	78
12	Att förena arbete och familj	81
13	Barns och ungas relationer med närstående och kamrater.....	85
14	Coronakrisen är en global kris i fråga om barnens rättigheter.....	89
	Aktörer som lämnat information.....	93
	Källor och litteratur	94

Sammandrag

Den 25 maj 2020 tillsatte social- och hälsovårdsministeriet i anslutning till beredningen av den nationella barnstrategin en arbetsgrupp med uppdrag att kartlägga och stärka barnens rättigheter samt barnens och familjernas välfärd i eftervården av coronaepidemin.

I sin rapport presenterar arbetsgruppen preliminära iakttagelser om konsekvenserna av vårens undantagstillstånd. Arbetsgruppen har särskilt fokuserat på de akuta konsekvenserna av krisen och rekommendationer ges främst för den närmaste tiden, men även för en längre tid.

Coronakrisen har haft betydande konsekvenser för barns, ungas och familjers välfärd och rättigheter. Barnens rättigheter och särskilda ställning blir dock lätt åsidosatta under undantagsförhållanden och när åtgärder vidtas efter dem. Det finns också skäl att beakta att coronakrisen har allvarliga globala konsekvenser för barnens rättigheter.

Det finns risk för att ojämlikheten bland barn och unga ökar. Även om alla barn och unga drabbas av coronakrisen finns det variation i fråga om hur långvariga och omfattande konsekvenserna blir. Många barngrupper befinner sig i en situation som kräver särskild uppmärksamhet. Det behövs planmässiga och konsekventa åtgärder som främjar likabehandlingen och minskar ojämlikheten.

För att minimera de negativa konsekvenserna av coronakrisen behövs en övergripande plan för att trygga barns och ungas välfärd och förbättra deras resiliens (motståndskraft). Det behövs både snabba omedelbara och långsiktiga åtgärder. Konsekvenserna för barn och unga ska bedömas när beslut fattas. Man bör också se till att barn och unga får sin röst hörd och att information och stöd ges på ett för dem lämpligt sätt.

Lång frånvaro från småbarnspedagogiken, skolan och fritidsaktiviteter inverkar särskilt på barn som har en utsatt ställning och på barn som behöver flera tjänster och särskilt stöd. Under undantagstiden har många tjänster för barn och unga varit avbrutna eller

så har de getts i mindre omfattning. Undantagsförhållandena har lett till underutnyttjande av social- och hälsovårdstjänsterna, vilket har lett till att det blivit svårare för barn, unga och familjer att få stöd och hjälp och till att hjälpen dröjt. Undantagsförhållandena har belastat även föräldrarna, vilket innebär att behovet av stöd i föräldraskapet kommer att öka.

På grund av undantagsförhållandena har barn och unga känt otrygghet, osäkerhet och ångest. Särskilt svår är situationen för barn och unga som redan före krisen hade psykiska symtom och psykisk skörhet. Under undantagsförhållandena har också barnens och ungdomarnas relationer med jämnåriga blivit tunnare och ensamheten ökat. Polisens uttryckningar till hemmen har ökat. Det är sannolikt att våld mot barn och unga och våld i familjer inte upptäcks lika lätt som tidigare. Undantagsförhållandena har minskat antalet barnskyddsanmälningar, trots att behovet av barnskydd sannolikt inte har minskat.

Åtgärder som behövs inom den närmaste tiden är bland annat stöd för familjer som fått svårigheter med försörjningen och åtgärder som stärker rådgivningsbyråtjänsterna, småbarnspedagogiken, elev- och studerandevården och stödet för inläringen. Även mentalvårdstjänsterna för barn och unga, barnskyddet och det sociala stödet till familjer måste effektiviseras. De ungas tillträde till arbetsmarknaden har försvårats i och med coronakrisen, vilket kräver åtgärder för att förbättra de ungas ställning på arbetsmarknaden.

Arbetsgruppens uppgifter

Den 25 maj 2020 tillsatte social- och hälsovårdsministeriet i anslutning till beredningen av den nationella barnstrategin en arbetsgrupp med uppdrag att kartlägga och stärka barnens rättigheter samt barnens och familjernas välfärd i eftervården av coronaepidemin.

Arbetsgruppens arbete är kopplat både till den pågående beredningen av den nationella barnstrategin och till arbetet med hanteringen och eftervården av coronakrisen, såsom arbetet i den av statsrådets kansli tillsatta exit- och återuppbyggnadsarbetsgruppen, den vetenskapspanel som stöder denna grupp och den grupp av opinionsbildare som tillsatts av social- och hälsovårdsministeriet och arbets- och näringsministeriet.

Den 5 mars 2020 tillsatte statsminister Sanna Marins regering en parlamentarisk kommitté med uppdrag att bereda en nationell barnstrategi som grundar sig på FN:s konvention om barnets rättigheter. I enlighet med regeringsprogrammet ska fokuseringen på barnets rättigheter i förvaltningen och beslutsfattandet stärkas genom barnstrategin. Genom strategin blir det möjligt att skapa en heltäckande, konsekvent och målinriktad verksamhetspolitik som syftar till att trygga och främja barns och ungas välbefinnande och rättigheter.

FN:s kommitté för barnets rättigheter har uppmanat alla konventionsstater att arbeta för att främja barnets rättigheter utifrån en enande, övergripande och rättighetsbaserad nationell strategi som är förankrad i konventionen. I syfte att säkerställa strategins genomslag ska strategin antas på förvaltningens högsta nivå och kopplas till den nationella planeringen samt inlemmas i det nationella budgetarbetet.

Den arbetsgrupp som tillsattes i anslutning till beredningen av den nationella barnstrategin ska ta fram slutsatser om hur de restriktioner som infördes under coronaepidemin har inverkat på barnens och familjernas situation och på tillgodoseendet av barnens rättigheter. I denna rapport redovisas preliminära iakttagelser, slutsatser och förslag. Målet är att gruppen ska lämna förslag på hur man i eftervården av coronaepidemin ska minska utmaningarna på grund av undantagsförhållandena och bygga ett samhälle som efter coronaepidemin är mer barn- och familjevänligt och bättre respekterar barnets rättigheter.

Arbetsgruppen har siktet inställt på framtiden och på tryggande av barns, ungas och familjers välfärd och rättigheter. I arbetet uppmärksammas också vikten av att barn får tillräckligt med information. Det är statens skyldighet att informera barnen om frågor

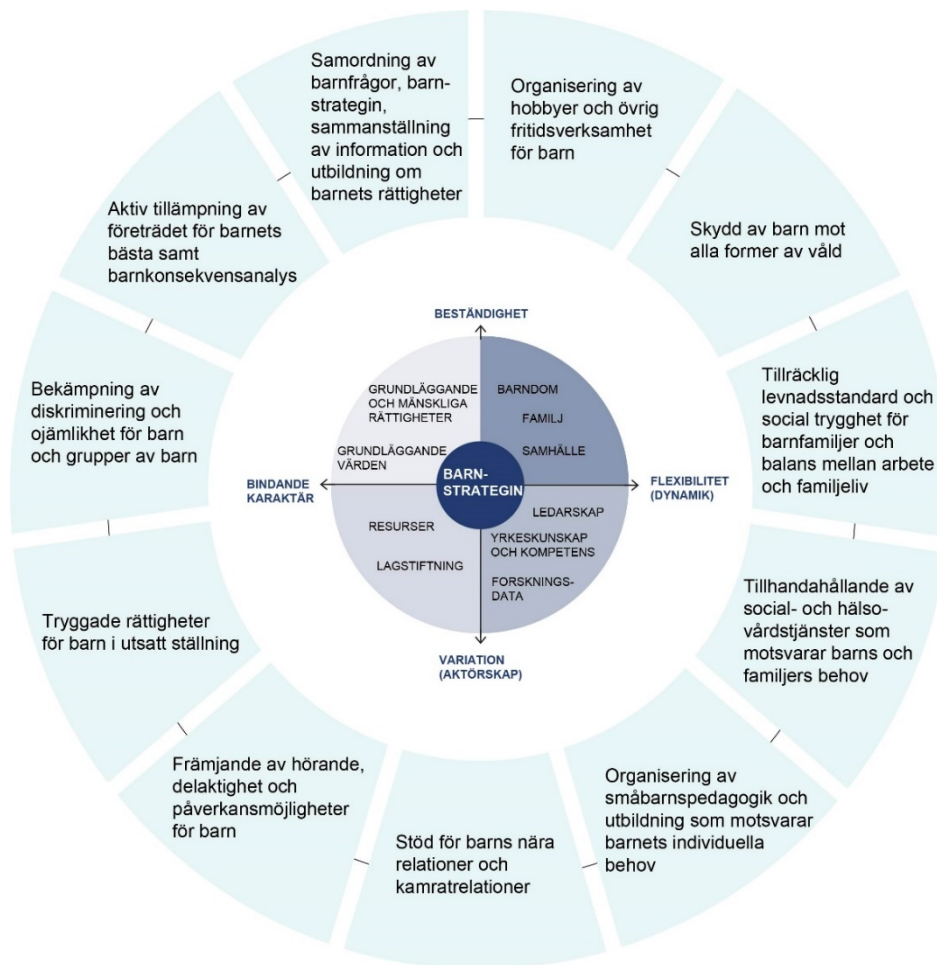
som gäller dem. Barnen har rätt att få information på ett sätt som lämpar sig för deras ålder.

Den information som gruppen sammanställer kommer att utnyttjas i beredningen av den nationella barnstrategin när man bedömer hur barnets rättigheter tillgodosågs under undantagstillståndet. Även i EU-kommissionens arbetsprogram ingår en barnstrategi, och inom EU bereds som bäst en barngaranti. Coronaepidemin accentuerar ytterligare behovet av den nationella barnstrategin och av EU:s barnstrategi och barngaranti.

Som ordförande för arbetsgruppen fungerade ledande sakkunniga Esa Iivonen från Mannerheims Barnskyddsförbund och dess övriga medlemmar var VD Eija Koivuranta från Väestöliitto, advocacy and policy advisor Tapio Laakso från Rädda Barnen, forskningschef Johanna Lammi-Taskula från Institutet för hälsa och välfärd, specialsakkunniga Kirsi Pollari från Centralförbundet för Barnskydd och utvecklingsdirektör Tiina Ristikari från Självständighetsjubileets barnstiftelse (Itla). Som sekreterare fungerade specialsakkunniga Sanna Koulu från arbetet med barnstrategin och projektsekreterare för barnstrategin Laura Saarinen från social- och hälsovårdsministeriet.

För arbetsgruppens arbete inhämtades information från olika aktörer som arbetar med barns, ungas och familjers frågor. De svar som aktörerna gav har utnyttjats i denna rapport. Arbetsgruppen ska ända till utgången av sin mandatperiod samla in information om coronakrisens konsekvenser för barns och familjers välfärd och för tillgodoseendet av barnets rättigheter. Arbetsgruppen samlar också in och använder information som barnen och de unga själva gett.

Som struktur för rapporten har arbetsgruppen använt visualiseringen i utredningen Kansallinen lapsistrategian oikeudellinen perusta (Iivonen & Pollari 2020, s. 21). Strukturen grundar sig på de temaområden inom barnets rättigheter som är placerade i figurens yttre ring. I rapporten behandlas också coronakrisens globala barndimension. De flesta av rapportens kapitel börjar med en lägesbild av hur de undantagsförhållanden som följde på coronaepidemin har inverkat på barn, unga och barnfamiljer och därefter följer slutsatser. I slutet av kapitlen ges förslag på åtgärder som arbetsgruppen anser är nödvändiga. Syftet med åtgärderna är att mildra coronakrisens negativa konsekvenser för barn, unga och barnfamiljer och att trygga och främja barnens, ungdomarnas och barnfamiljernas välfärd under och efter coronakrisen.

Figur 1. Barnstrategins ställning som grund för beslutsfattande och verksamhet som rör barn och i den yttre ringen de helheter som ska beaktas i barnstrategin (Iivonen & Pollari 2020, s. 21).

För att barnpolitiken ska bli långsiktig och hållbar måste den förankras i de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna och i arbetet med att aktivt tillgodose dessa. Syftet med barnstrategin som är under beredning är att skapa en struktur för en hållbar, konsekvent och långsiktig barnpolitik. Med barnpolitik avses beslutsfattande och verksamhet som sker inom offentlig maktutövning och som rör och påverkar alla barn. Syftet med barnstrategin är också att påverka företagets och det civila samhällets verksamhet liksom hela samhället, även familjerna och deras närmaste omgivning.

Med tanke på alla barn har FN:s konvention om barnets rättigheter en särskilt betydelsefull roll i barnstrategin. Det bör poängteras att även de övriga konventionerna om mänskliga rättigheter tryggar viktiga rättigheter för barn. Dessa konventioner tryggar naturligtvis också de unga vuxnas och familjernas rättigheter.

Det är viktigt att förstå barndomens, ungdomens och föräldraskapets koppling till tid och plats. Coronakrisen har haft många slags konsekvenser för barns, ungas och familjers vardag, välfärd och rättigheter.

1 Allmänt om coronakrisens konsekvenser för barn, unga och barnfamiljer

Även om coronakrisen enligt nuvarande kunskap inte utgör något omedelbart allvarligt hälsohot för de flesta av barnen, har den betydande negativa effekter på barns, ungas och barnfamiljers välfärd och rättigheter. FN:s kommitté för barnets rättigheter har varnat för coronakrisens allvarliga fysiska, emotionella och psykiska konsekvenser för barnen och för tillgodoseendet av deras rättigheter. För att minimera dessa konsekvenser behövs snabba omedelbara korrigerande åtgärder och en övergripande plan för att trygga och främja barns, ungas och familjers välfärd.

Barns och ungas rättigheter och särskilda ställning blir lätt åsidosatta under undantagsförhållanden och när åtgärder vidtas efter dem. Jämfört med den vuxna befolkningen är barns och ungas välfärd och utveckling mer beroende av de offentliga tjänsterna. Restriktionerna under och åtgärderna efter undantagsförhållandena kan avsevärt inverka på hur barns och ungas rättigheter förverkligas. Till exempel barns och ungas rätt till utbildning, tillräckliga social- och hälsovårdstjänster, social trygghet och fritidsaktiviteter samt barns och ungas likabehandling kan äventyras under undantagsförhållanden.

Coronakrisen äventyrar också jämlikheten mellan generationerna, då krisens sociala och ekonomiska effekter kraftigt påverkar den unga generationen. Det finns risk för att barns och ungas välfärd och rättigheter åsidosätts när det fattas beslut efter epidemins akuta fas, exempelvis beslut om hur den offentliga ekonomin ska anpassas.

Hittills har det publicerats få studier om coronakrisens konsekvenser för barns och ungas liv. Enligt en utredning som Owl Group Ab utförde på uppdrag av Självständighetsjubileets barnstiftelse (Wennberg m.fl. 2020) har coronakrisen haft stor inverkan på barns och ungas kamratrelationer, vilket ökat deras ensamhet och lett till brist på meningsfull sysselsättning. Utredningen visade att coronakrisen haft en särskilt stor negativ inverkan på de dagliga rutinerna och de strukturer som upprätthåller välbefinnandet. Enligt utredningen har också ångest och utmattning blivit mer utbredd bland föräldrarna samtidigt som det professionella stödet och stödet från personer i samma situation minskat. Ansvar för barnen 24/7, eventuellt samtidigt med eget arbete eller annat ansvar, har belastat föräldrarna och ökat konflikterna mellan dem. Enligt de yrkespersoner som svarade på enkäten har coronakrisen dessutom gett barnskyddet nya klienter bland familjerna.

Enligt Wennberg m.fl. 2020 har coronakrisen för en del av familjerna haft även positiva konsekvenser, exempelvis ökat den gemensamma tiden. En del av barnen och ungdomarna har också lättare kunnat koncentrera sig under krisen. Enligt de sakkunniga som besvarade enkäten har familjerna olika förutsättningar och utgångspunkter när det gäller att stödja distansstudier, vilket ökar skillnaderna i kunskapsnivå och barnens ojämlikhet. Man kan således säga att ur barnens och ungdomarnas perspektiv har coronakrisen framförallt den konsekvensen att ojämlikheten mellan barn- och ungdomsgrupper ökar. I vissa familjer har man tack vare föräldrarnas resurser kunnat anpassa sig till förändringarna i vardagen, men i andra familjer har barnens och ungdomarnas välbefinnande betydligt försämrats, åtminstone tillfälligt, då det saknats stöd-konstruktioner och ekonomin kraschat på grund av coronakrisen.

Enligt uppgifter som arbetsgruppen fick av barnombudsmannadelegationen har utryckningarna till hemmen ökat i hela landet med 30 procent jämfört med året innan. I Nyland har antalet ökat med 46 procent. I mars 2020 var familjevåldets andel av utryckningarna till hemmen 14 procent högre än året innan. I de stora städerna i huvudstadsregionen har däremot barnskyddsanmälningarna minskat. Nedgången har gällt särskilt misstänkta fall av illabehandling av barn, men samtidigt har det skett en ökning i efterfrågan på anstaltsvård inom barnskyddet och det råder brist på anstaltsplatser. Skolhälsovården har haft 85 procent färre besök än för ett år sedan. Barnpatienternas antal på polikliniker och på akuten har minskat med en tredjedel.

I april–maj 2020 gjorde Itla en systematisk litteraturoversikt i vilken ingick en utredning om hur den globala ekonomiska krisen som började 2008 inverkade på barnens och barnfamiljernas psykiska hälsa och användning av berusningsmedel och på familjevåldet. I översikten syntetiserades resultaten och slutsatserna i 37 internationella studier (Hiilamo m.fl. 2020).

Enligt Itlas litteraturoversikt försämrade den ekonomiska krisen 2008 klart barnens välbefinnande och framförallt deras psykiska hälsa, och den ökade deras beteendestörningar. Enligt översikten var det särskilt utsatta familjer som drabbades under den ekonomiska recessionen. Att användningen av berusningsmedel hade ökat under den ekonomiska krisen fanns det däremot inga tydliga belägg på. Resultaten i enstaka studier tyder dock på att missbruksproblemen ökade i utsatta familjer. I enstaka studier utförda i USA fick man också belägg för att våldet mot barn ökade.

Slutsatser

Byggstenarna i barnfamiljernas välfärd som helhet består av en trygg uppväxt- och livsmiljö och familjekrets, hobbyer, vänner, mor- och farföräldrar och en smidig vardag. Dessa byggstenar kan börja vittra sönder i den osäkerhet som en ekonomisk recession skapar. Om arbetslöshet hotar barnfamiljerna vore det viktigt att stärka andra faktorer som stöder barnens resiliens, såsom hobbyer, kamratrelationer och framförallt en smidig och meningsfull vardag.

Skolorna och social- och hälsovårdstjänsterna bör tillsammans stärka delfaktorerna av välfärden i situationer där föräldrarna och den närmaste kretsen hotas av arbetslöshet eller hälsomässiga, social eller ekonomiska problem. Detta innebär inte bara att man satsar på tjänsterna för barnfamiljer under recessionen, utan också att man förebygger psykisk ohälsa genom att tillsammans med lokala aktörer stärka resiliensen.

Hälso- och socialsektorn bör härefter identifiera de grupper som har den största risken, eftersom en recessions effekter kan vara olika i olika befolkningsgrupper. Dessa riskgrupper bör också ha tillgång till familjeorienterade tjänster som är skraddarsydda och integrerade. Identifieringen av riskgrupperna kräver ett smidigare samarbete mellan de olika aktörerna; integrering av tjänster, ett arbetssätt som stärker familjernas resiliens och resurser i vardagen, gemensamt utvecklingsarbete och deltagande i utveckling av tjänsterna.

Coronakrisen har avslöjat att vårt servicesystem före krisen till många delar var utspritt och splittrat och synliggjort att splittringen gör det svårare att främja barns, ungas och familjers välfärd som helhet. Om man i samband med oro för ett barns eller en ung persons välbefinnande använder samma tillvägagångssätt under eftervården av coronakrisen som före krisen görs en barnskyddsanmälan om avvikande beteende eller så skrivs en remiss till en psykiatrisk bedömning. Detta tillvägagångssätt som användes för krisen har lett till att tjänsterna inom barnskyddet och barnpsykiatri är överbelastade och har blivit en flaskhals för hjälparbetet. Under eftervården av coronakrisen bör man finna nya sätt att samverka. De vuxna i barnens och de ungas uppväxtmiljö bör arbeta smidigt tillsammans med anställda inom social- och hälsovården samt bildningstjänsterna mot ett gemensamt mål. Krisen har synliggjort att vi behöver verksamhet som på ett helt nytt sätt förebygger problem och integrerar tjänsterna. En del av barnen och de unga behöver omedelbar hjälp under jourtid, men en del har problem som kan förebyggas med hjälp av samverkan i ett tidigt skede.

Kollektiv påverkan (eng. collective impact) har blivit en allt viktigare referensram för integreringen av tjänster. År 2011 publicerade Kania och Kramer en artikel i vilken de redogjorde för grunden för detta tänkande, och i Finland har utvecklingsarbete av

samma slag genomförts i form av försök (t.ex. Niemelä m.fl. 2019). Det centrala i den kollektiva påverkansverksamheten är att man styr de olika sektorernas verksamhet utifrån en gemensam idé (t.ex. en smidig vardag som stöder barnets utveckling och samverkan mellan olika aktörer i arbetet med att stödja vardagen) och utvecklar det konkreta samarbetet utifrån en gemensam bedömning.

I samband med eftervården av krisen bör man också sörja för att de som använder tjänsterna deltar i planeringen och genomförandet av de tjänster som är riktade till dem. Delaktigheten är särskilt viktig när det gäller barn, eftersom de som ordnar och producerar tjänsterna är förpliktade till att involvera barnen av bland annat FN:s konvention om barnets rättigheter och Finlands grundlag. Även FN:s målprogram för hållbar utveckling, Agenda 2030, betonar vikten av delaktighet. Även under en ekonomisk kris har barnen rätt till medinflytande i frågor som gäller dem själva. Detta är en rättighet som grundar sig på konventionen om barnets rättigheter och grundlagen och omfattar även rätten att delta och påverka utvecklingen av samhället och den egna livsmiljön. Det allmänna ska främja barnens möjligheter att delta i samhällelig verksamhet och påverka beslutsfattande som rör dem själva. Återuppbyggnadsarbetet efter coronakrisen bör i hög grad stödja sig på de grundläggande fri- och rättigheterna och demokratiskt beslutsfattande.

2 Tryggande av resurserna under coronakrisen och i eftervården av den

Lägesbild

Även om coronakrisen enligt nuvarande kunskap inte utgör något omedelbart allvarligt hälsohot för största delen av barnen, har krisen betydande effekter på barns, ungas och barnfamiljers välfärd och rättigheter.

De restriktioner som införts för att förhindra spridningen av coronaviruset har haft negativa konsekvenser för barns och ungas inlärningsresultat, välbefinnande och jämlikhet. För att mildra de negativa konsekvenserna har regeringen i den fjärde tilläggsbudgeten för 2020 inkluderat ett välfärdspaket för barn och unga på cirka 320 miljoner euro. Paketet är riktat till undervisnings- och kulturministeriets, social- och hälsovårdsministeriets och arbets- och näringsministeriets förvaltningsområden.

Inom social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde ska man genom kommunernas statsandelar stödja barn, unga och familjer i undantagssituationen orsakad av coronaviruset med 112,3 miljoner euro. Det föreslås att medel allokeras till lågtröskeltjänsterna för familjer, till socialservicen för barn och unga och till mentalvårdstjänsterna för barn och unga. Medlen ska användas för att bekämpa de sociala problem som undantagsförhållandena orsakat och för att säkerställa fungerande stödtjänster för barn, unga och familjer. Hur stor summa kommunerna får beror på antalet barn och unga i respektive kommun.

För undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde föreslås i den fjärde tilläggsbudgeten en åtgärdshelhet på 159 miljoner euro. När det gäller utbildningen och småbarnspedagogiken är målsättningen att stödja inläringen och välbefinnandet hos barnen inom småbarnspedagogiken och eleverna inom den grundläggande utbildningen i syfte att dämpa konsekvenserna av undantagsförhållandena till följd av coronaviruset. De luckor i inläringen som perioden med distansundervisning inom den grundläggande utbildningen har orsakat ska åtgärdas med ett anslag på 70 miljoner euro. I fråga om småbarnspedagogiken anvisas 14 miljoner euro till stöd av barns inläring, utveckling och välbefinnande. Finansiering till ett belopp av 17 miljoner euro riktas också till repetitioner och stödåtgärder för gymnasiestuderandenas studier.

När det gäller yrkesutbildningen föreslås 30 miljoner euro för studiehandledning för studerande som avbrutit sina studier eller som löper risk att avbryta sina studier samt för studiehandledning och möjliggörande av yrkesprov för studerande som håller på att ta examen. Som en del av paketet för att främja barns och ungas välfärd föreslås därtill ett anslag på 10 miljoner euro för ett pilotförsök med modellen för hobbyverksamhet i Finland. Avsikten med modellen är att införa avgiftsfri hobbyverksamhet i skolorna under eftermiddagarna. I syfte att stärka det ungdomsarbete och det uppsökande ungdomsarbete som bedrivs i samarbete med skolor och läroanstalter föreslås ett tillägg på 12 miljoner euro.

Inom arbets- och näringsministeriets förvaltningsområde föreslås ett tillägg på 60 miljoner euro för sysselsättningsanslag. Tilläggsanslaget ska användas till anskaffning av arbetskraftsutbildning och tjänster för ungdomar och till kompetensutveckling som genomförs via samupphandlingsutbildningar och coachning. För genomförandet av ONNI-projektet för psykosocialt stöd för unga föreslås 1,5 miljoner euro som ska användas till att i snabb takt skapa en digital tjänst som ger unga stöd utan tröskel och snabbt.

Ansvar för tjänsterna riktade till barn, unga och familjer ligger främst på kommunerna, vilkas ekonomi på grund av coronakrisen blivit ännu sämre. När det gäller barn och unga bör noteras att de konsekvenser av coronakrisen som kommer först och påverkar mest direkt drabbar särskilt kommuner som hittills har haft den starkaste ekonomin, det vill säga kommuner där de egna skatteinkomsternas andel av finansieringen är hög. Bland dessa finns kommunerna med det största antalet invånare, såsom kommunerna i huvudstadsregionen (Exit- ja jälleenrakennustyöryhmän 2. vaiheen raportti, Valtioneuvoston julkaisuja 2020:17). I dessa kommuner bor det särskilt mycket barn och unga, vilket betyder att följderna för barnens och de ungas välfärd och rättigheter blir särskilt allvarliga om kommunernas ekonomi krisar. För att tjänsterna för barn, unga och familjer ska kunna tillhandahållas måste tillräckligt med resurser tilldelas för tjänsterna. Detta kräver att kommunernas statliga finansiering är tillräcklig.

Utöver kommunerna har också medborgarorganisationer, församlingar och företag en viktig roll i tillhandahållandet av tjänster och aktiviteter riktade till barn, unga och familjer. Coronakrisens effekter på organisationernas, församlingarnas och företagets tjänster och aktiviteter bör beaktas och kontinuiteten i verksamheten tryggas.

Även den grupp av opinionsbildare från många olika områden som har tillsatts av social- och hälsovårdsministeriet och arbets- och näringsministeriet (Valtioneuvoston julkaisuja 2020:19) fäster i sin rapport uppmärksamhet vid det civila samhällets viktiga roll i arbetet med att bekämpa coronakrisens negativa effekter och med att främja väl-

färden och jämlikheten. Det civila samhället har tillsammans med den offentliga sektorn haft en betydande roll i att skapa och upprätthålla det finländska välfärdssamhället. Särskilt i en kris är det civila samhällets roll som upprätthållare av den sociala sammanhållningen och välfärden viktig. Därför är det av stor betydelse att det civila samhället också i fortsättningen får tillräckligt med resurser.

Under coronakrisen har det gjorts mycket volontärarbete. Detta arbete är mycket värdefullt. Men det bör inte ersätta stödet från yrkesutbildade personer. Det är staten, kommunerna och övriga aktörer inom det allmänna som har ansvar för att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Det är inte tillåtet att förverkliga till exempel de sociala, bildningsmässiga och ekonomiska grundläggande fri- och rättigheterna och mänskliga rättigheterna enbart genom volontärarbete eller annan välgörenhet. Det är särskilt viktigt att se till att det finns tillräckligt med personalresurser och andra resurser i tjänsterna under eftervården av coronakrisen.

Vi bör inte göra samma fel som i samband den ekonomiska krisen på 1990-talet. De nedskärningar i tjänsterna som gjordes då försämrade avsevärt barnens och familjernas situation. Basservicen för barn och familjer och det förebyggande arbetet bantades ner. Skolelevernas hälsoundersökningar minskades, rådgivningarnas familjeträningar skars ner, hemservicen för barnfamiljer kördes ner och besparingar som minskade resurserna för daghemmen och personaldimensioneringarna gjordes. Följden var svåra och långvariga problem som blev mycket dyra.

Slutsatser

I eftervården av coronakrisen behövs hela samhället. Förutom staten, kommunala aktörer och övriga aktörer inom det allmänna har medborgarorganisationer, församlingar, företag och andra aktörer sina egna viktiga uppgifter i arbetet med att bekämpa coronakrisens negativa effekter på barn, unga och barnfamiljer och med att främja deras välfärd och rättigheter.

Undantagsförhållandena kommer sannolikt att öka behovet av många tjänster och stöd, såsom mentalvårds- och barnskyddstjänster och utkomstskydd. Utan insatser kommer ojämlikheten mellan barnen och ungdomarna i fråga om välfärd att öka och jämlikheten i samhället att försvagas. Statens fjärde tilläggsbudget 2020 svarar för sin del på behovet av mera resurser. Men mera resurser behövs också i kommande budgeter.

Utöver tillräckliga resurser är det också nödvändigt att införa nya och stärka befintliga arbetssätt och samarbetsformer. Under coronakrisen har nya rutiner för samverkan

mellan olika aktörer tagits fram och införts, och digitaliseringen har stärkts på många olika sätt. De tjänster som stöder barns, ungas och familjers välfärd bör organiseras utifrån deras behov och inte utifrån de enskilda organisationernas synvinkel. Under undantagsförhållandena har gränser mellan yrkesgrupper och mellan organisationer överskridits, vilket även framöver bör ske i arbetet med att stödja barns, ungas och familjers välfärd. Till exempel i samband med social- och hälsovårdsreformen bör särskild uppmärksamhet ägnas stärkandet av samverkan mellan olika aktörer.

Förslag

- I eftervården av coronakrisen ska det säkerställas att kommunerna får tillräckligt med resurser för tjänsterna inriktade på barn, unga och familjer. Det ska säkerställas att barnfamiljernas utkomstskydd är tillräckligt.
- I eftervården av coronakrisen ska man trygga medborgarorganisationernas och församlingarnas möjligheter att fortsättningsvis tillhandahålla barn, unga och familjer tjänster och aktiviteter (såsom kamratverksamhet). Även företagens möjligheter att erbjuda barn, unga och familjer tjänster bör tryggas.
- De goda samarbetsförfaranden och verksamhetsformer som infördes under coronakrisen ska utvecklas vidare och göras permanenta. Det ska säkerställas att tjänster och aktiviteter riktade till barn, unga och familjer organiseras utifrån dessas behov i stället för utifrån systemet och organisationen. Detta ska beaktas i alla reformer, såsom social- och hälsovårdsreformen, landskapsreformen och reformen av den sociala tryggheten, och i beredningen och genomförandet av olika strategier och program.

3 Bedömning av konsekvenserna för barn och unga samt barnbudgetering

Enligt konventionen om barnets rättigheter ska barnets bästa komma i främsta rummet i alla beslut som rör barn. Bedömningen av konsekvenserna för barn är ett verktyg för bedömning av barnets bästa, en bedömning som kan gälla en barngrupp (t.ex. barnen i en viss skola) eller barnbefolkning (t.ex. en kommuns barn under skolåldern eller alla barn som omfattas av den grundläggande utbildningen). Även den nationella lagstiftningen kräver att konsekvenserna för barn, unga och familjer bedöms. Till exempel enligt hälso- och sjukvårdslagen ska kommunen och sjukvårdsdistriktet i samband med beredning av beslut och avgöranden bedöma och beakta de konsekvenser besluten och avgörandena har för befolkningens hälsa och sociala välfärd.

Lägesbild

Eftersom coronavirussituationen utvecklades snabbt blev det nödvändigt att besluta om begränsningsåtgärder utan dröjsmål och efter endast en summarisk konsekvensbedömning. Ingen information samlades heller in av barn och unga, och deras åsikter utreddes inte i syfte att skaffa stöd för besluten om begränsningsåtgärderna.

Redan före coronasituationen var bedömningarna av barnkonsekvenser otillräckliga och bedömningarnas synvinklar få, särskilt inom statsförvaltningen. Detta har framkommit i flera utredningar, bland annat i en studie utförd vid Institutet för kriminologi och rättspolitik (Rantala m.fl. 2019) i vilken man undersökte de bedömningar av konsekvenser för människor som ingått i regeringens propositioner, i en utredning av Itla, Självständighetsjubileets barnstiftelse (2019), i en publikation utgiven av riksdagens revisionsutskott (Keinänen & Pajuoja 2020) och i barnombudsmannens årsbok (2020).

Med barnbudgetering avses att analysera en budget med avseende på barnets rättigheter, och analysen består dels av att kontrollera hur anslag riktas till barn, det vill säga en barnorienterad budgetanalys, dels av att bedöma budgetbeslutens barnkonsekvenser. Före coronasituationen hade barnbudgetering gjorts i några kommuner. Barnbudgetering har veterligen inte genomförts i samband med beslutsfattande relaterat till coronasituationen.

Slutsatser

Det gjordes få konsekvensbedömningar inriktade på barn, unga och familjer i samband med att beslut fattades om begränsningsåtgärder i coronasituationen. I efterhand bedömt var många begränsningsåtgärder överdimensionerade, även med tanke på den regionala variationen i epidemisituationen. Att det gick så är förståeligt, eftersom besluten om begränsningsåtgärderna måste fattas utifrån tillgänglig information och information som förändrades snabbt. Därför är det nödvändigt att i eventuella kommande epidemisituationer och under andra undantagsförhållanden fortlöpande och ingående bedöma och dryfta fördelar och nackdelar med begränsningsåtgärder.

Förslag

- I eftervården av coronakrisen ska det göras en systematisk bedömning av konsekvenserna för barn, unga och barnfamiljer. Det ska säkerställas att förhandsbedömningar, processbedömningar och efterhandsbedömningar utförs. För styrningen av bedömningarna ska det tas fram mer information, såsom utbildning och stödmaterial. Det ska säkerställas att barn, unga och familjer hörs i samband med konsekvensbedömningar. Det ska säkerställas att bedömningarna baserar sig på ett kunskapsunderlag som är tillräckligt omfattande och av så hög kvalitet som möjligt. Under coronakrisen har det genomförts flera enkätundersökningar riktade till barn, unga och familjer, och den information som dessa gav ska systematiskt samlas in och användas i beslutsfattande.
- När konsekvenserna för barn, unga och familjer bedöms ska det utredas vilka grupper som drabbats särskilt hårt av coronakrisen. För eventuella kommande epidemivågor (och andra undantagsförhållanden) ska det tas fram en modell för bedömning av konsekvenserna för människor, och i modellen ska man beakta bedömningen av konsekvenserna för barn, unga och familjer. Detta kommer att stärka arbetet med att tillgodose de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, transparensen i beslutsfattandet och medvetenheten om beslutens omfattande konsekvenser. I modellen ska också de regionala skillnaderna i epidemisituationerna beaktas.
- I eftervården av coronakrisen ska bedömningen av konsekvenserna för barn, unga och barnfamiljer inkludera även budgetbeslut (barnbudgetering). Barnens rättigheter ska säkerställas med tillräckliga resurser.

4 Rätten att bli hörd och få information

Lägesbild

Coronakrisen inverkar på barn och unga på många sätt. I den information som Centralförbundet för Barnskydd skickat till arbetsgruppen framförs att många av undantagstidens följder syns tydligast uttryckligen i barnens och ungdomarnas vardag, och med tanke på deras välbefinnande har dessa frågor en central roll. Nästan alla aktörer som skickade information till corona-arbetsgruppen om coronans konsekvenser för barnens vardag betonade vikten av att höra barnen och ungdomarna i eftervården av coronan och av att erbjuda dem tillräckligt med information på ett förståeligt sätt. Till detta förpliktar även FN:s konvention om barnets rättigheter enligt vilken barn ska höras i alla frågor som rör barnet och hänsyn tas även till barnets åsikter, utifrån barnets ålder och mognad. Förpliktelsen att höra barnen gäller både ett enskilt barn och barngrupper, såsom barnen i ett daghem, en skolklass, barnen i en viss kommun eller barnen med funktionsnedsättning i en viss kommun. Det har inte fastställts någon åldersgräns för hörandet, även små barn ska höras.

Enligt den information som Rädda Barnen rf skickade till arbetsgruppen har barns och ungas rättigheter att delta och deras möjligheter att säga sina åsikter blivit bristfälligt tillgodosedda under coronaepidemin. Besluten har fattats snabbt och ur de vuxnas synvinklar. Men även i undantagsförhållanden bör barns och ungas delaktighet främjas så deras hörande blir ett normalt element i beslutsfattandet och deltagandet blir meningsfullt för barnen och ungdomarna.

De svar som barn och unga gett i enkäter riktade till dem visar att de under coronakrisen har fått för lite information och att de törstar efter information. Det har dock varit sparsamt med nyheter och information för barn. I synnerhet i början av epidemin var det tunnsått med barnanpassad information om coronan och restriktionerna. I Barn- och ungdomsstiftelsens enkät (2020) ansåg en fjärdedel av ungdomarna att barn och unga hade beaktats ganska dåligt eller dåligt i nyheterna om coronan. Särskilt för små barn och för barn och unga som använder ett minoritetsspråk fanns det knappt med material. Mannerheims Barnskyddsförbund tog dock fram materialet "Hur pratar man om coronasituationen med barn?" på elva språk.

Eftersom det producerats så lite nyheter och information om coronan för barn har särskilt de små barnen varit hänvisade till information endast av sina föräldrar eller andra. Men i alla familjer har det inte funnits förutsättningar att med barnen diskutera

coronasituationen och de förändringar som den orsakade i vardagen, varför barnen i fråga om tillgången till information varit i en ojämlig ställning. Dessutom har barn och unga fått för lite information om tjänster och kanaler som erbjuder hjälp. Som goda exempel på information kan nämnas statsrådets coronainfo den 24 april 2020 och nyheterna riktade till barn i Helsingin Sanomat.

Enligt Rädda Barnen rf:s färskaste rapport Barnets röst (2020) är ungdomar också bekymrade över andra ungdomars hälsa och ork. En tredjedel av ungdomarna hade behövt information om var de kan finna hjälp för en vän under coronaepidemin. De uppgav att de inte hade hittat information om det. Även till Mannerheims Barnskyddsförbund telefontjänst för barn och unga har det kommit många samtal i vilka ungdomar har uttryckt bekymmer över sina vänners välbefinnande. Pesäpuu ry har framfört att små barn varit oroliga inte bara för sin egen hälsa utan också för sina föräldrars och att de varit rädda för att föräldrarna skulle bli sjuka.

Coronakrisen minskade klart barnens och ungdomarnas fysiska kontakter. Under eventuella nya perioder med coronarestriktioner bör man sörja för att barn och unga har möjlighet att träffas på andra sätt. Under och redan före coronakrisen har medborgarorganisationer tagit fram olika forum där barn och unga kan träffas, såsom virtuella mötesplatser, och även ökat hjälpen på nätet till dem.

Under krisen genomfördes flera lösningar och åtgärder som i hög grad inkräktade på barnens grundläggande fri- och rättigheter och mänskliga rättigheter, och det gjordes få bedömningar av deras konsekvenser för barn och unga. Att barnens och ungdomarnas synpunkter inte beaktades visar att man utgick från de vuxnas perspektiv: i en krissituation där det är bråttom anses det inte nödvändigt att ta reda på vad barn och unga anser utan man utgår från att de vuxna kan och vet bäst. I eftervården av coronakrisen och i förberedelserna inför eventuella nya restriktioner bör konsekvenserna för barnen bedömas, och i bedömningarna bör ingå mångsidiga höranden av målgrupperna.

Under den senaste tiden har olika organisationsaktörer och kommunala aktörer genomfört enkätundersökningar riktade till barn för att kartlägga barnens erfarenheter av undantagsförhållandena och deras synpunkter på hur man ska sköta eftervården av krisen. Det finns anledning att vara orolig för att den information som olika aktörer får inte samlas ihop på ett samordnat sätt och inte utnyttjas tillräckligt. Det finns brist på information om och luckor i informationen om i synnerhet de barn och unga vars synpunkter även annars utreds mer sällan. Till dessa barn hör exempelvis barn som kommunicerar på ett annat sätt än genom tal och barn och unga med invandrarbakgrund.

Enligt de uppgifter som Centralförbundet för Barnskydd gett arbetsgruppen drömmer barn och unga om mycket vardagliga saker, som en god och trygg vardag med närstående människor omkring sig. Dessutom värdesätter unga också att de som vill höra deras synpunkter och tankar ställer frågor till dem i en bekant miljö. Även enligt Barn- och Ungdomsstiftelsens enkät (2020) har undantagssituationen på grund av coronaviruset lett till att unga tänker mer på framtiden och längre fram i framtiden än tidigare. När det gäller hur lång tid krisen kommer att vara är ungdomarna optimistiska: 57 procent av de svarande trodde att krisen är över i slutet av juli. Hälften av dem är endast lite oroliga över situationen och 28 procent ganska oroliga. Endast fem procent uppgav att de är mycket oroliga.

Slutsatser

I en omfattande rapport utgiven av justitieministeriet (2020) redovisades läget i Finland i fråga om barns och ungas rätt till delaktighet. Enligt bedömningsrapporten har barns och ungas delaktighet i beslutsfattande som rör dem själva i det stora hela beaktats väl i Finlands lagstiftning, men det har observerats brister i efterlevnaden av lagstiftningen. I rapporten konstateras att barn och unga inte får tillräckligt med information om sina rättigheter. När det gäller hörandet av barn och unga beaktas inte tillräckligt behovet av barnanpassning och olika kommunikationssätt för dem som behöver det. När barn och unga ges information bör man särskilt beakta specialbehoven hos utsatta barn. Även de utsatta gruppernas delaktighet i de representativa strukturerna bör utökas. Till dessa grupper hör exempelvis barn med funktionsnedsättning. Barns och ungas möjlighet att påverka lagberedningsprocesser bör säkerställas särskilt i lagstiftningsprojekt som rör dem direkt eller indirekt.

Det kan konstateras att hindren för barnens delaktighet i hög utsträckning varit av samma typ före krisen som under krisen. Coronaepidemin och de exceptionella förhållandena på grund av den har för sin del visat vikten av att höra barnen och av att det finns information riktad till dem. Eftersom informationsinsamlingen och sammanställningen av informationen inte har varit systematisk, är det oklart vilken slags information det behövs mer av och hur den redan insamlade informationen på bästa sätt skulle kunna utnyttjas i eftervården av coronakrisen.

Förslag

- I eftervården av coronavirusepidemin ska man se till att barns och ungas delaktighet och lika möjligheter att bli hörda stärks.
- Barns och ungas egna synpunkter och erfarenheter ska utredas, och den information som de ger ska användas som stöd i verksamhet och beslutsfattande i samband med eftervården av krisen.
- Den information som samlas in av barn och unga under krisen ska sammanställas och utnyttjas som stöd i beslutsfattandet på ett systematiskt sätt.
- I bedömningarna av barnkonsekvenserna ska man särskilt fästa uppmärksamhet vid stärkandet och införandet av metoder och handlingsmodeller för barns och ungas delaktighet och hörande. Alla barns lika möjligheter att delta ska stödjas.
- Med de åtgärder som valts för eftervården av coronasituationen ska barnens och ungdomarnas framtidstro och trygghet liksom deras känsla av delaktighet i vardagen stärkas. Detta ska beaktas också när barnen ges information, det vill säga i vilka kanaler och vilken slags information barn i olika åldrar och med olika bakgrund önskar.
- När det gäller kommunikationen med barn och unga och nyhetsförmedlingen till dem ska man se till att de kan få information på det språk som de använder, inklusive på det finska och finlandssvenska teckenspråket och på lättläst språk.

5 Bekämpning av marginalisering och ojämlikhet

Lägesbild

Coronakrisen och undantagsförhållandena påverkar alla barn, unga och familjer. Konsekvenserna är emellertid inte lika för alla barn och unga, utan varierar till exempel i fråga om varaktighet och omfattning. En lång frånvaro från småbarnspedagogiken, skolan och fritidsaktiviteter inverkar särskilt på barn i en utsatt ställning och på barn som behöver flera tjänster och särskilt stöd. Under undantagstiden har många tjänster för barn och unga varit avbrutna eller så har de getts i mindre omfattning. Till exempel produktionen av icke-brådskande social- och hälsovårdsservice har skurits ned, vilket har haft stor inverkan på det dagliga livet för bland annat barn och unga som har en funktionsnedsättning eller är långvarigt sjuka och för deras familjer.

Trots att de långvariga effekterna av coronakrisen inte exakt kan bestämmas, så kan man förutspå att de negativa effekterna i huvudsak kommer att drabba de grupper som redan före krisen hade en utsatt ställning. Därför räcker det inte med att granska barnbefolkningen på en allmän nivå, utan man måste identifiera de barn och unga vars välfärd kräver särskilda insatser under coronakrisen. Till dessa hör till exempel följande grupper av barn och unga: de vars familjers försörjning har försämrats av krisen, de som har en funktionsnedsättning, långtidssjuka, de som behöver särskilt stöd, de som har invandrarbakgrund, asylsökande, de som har placerats utom hemmet och de som har familjemedlemmar med psykiska problem eller missbruksproblem. Undantagsförhållandena har också belastat föräldrarna, vilket kommer att öka behovet av stöd i föräldraskapet.

I enkätundersökningar med anknytning till coronakrisen har det framkommit att barn och unga haft en ojämlik ställning och att detta varit kopplat till vilken kommun de bodde i. I olika kommuner stannade man för olika lösningar, exempelvis i fråga om skolmältider och skolgångshandledarnas hjälp med distansundervisningen.

Det har också framkommit brister i informationen om coronan för dem som talar ett minoritetsspråk. Enligt den information som Barnavårdsföreningen i Finland r.f. skickade till arbetsgruppen har familjer som inte har finska eller svenska som modersmål inte fått tillräckligt med information om coronan, undantagstillståndet, restriktionerna och tjänsterna på ett för dem lämpligt språk. Enligt Finlands Dövas Förbund bör man fästa särskild uppmärksamhet vid informationen till de medborgargrupper som använder ett teckenspråk (finska eller finlandssvenska teckenspråket). Enligt förbundet har

de tolkade informationstillfällena som statsrådet ordnat varit viktigare informationskällor än den skriftliga information som getts på myndighetsspråk för en stor del av de teckenspråkiga familjer. Det står klart att barn och unga som använder teckenspråk bör få mer information. Det är särskilt problematiskt att det funnits brister i de teckenspråkiga barnens och deras föräldrars möjligheter att använda sitt modersmål inom social- och hälsovårdstjänsterna.

I exit- och återuppbyggnadsarbetsgruppens rapport och i rapporten från statsrådets COVID-19-vetenskapspanel lyfter man upp ekonomiska och utbildningsrelaterade problem som är kopplade till coronakrisen och som kan bli långvariga och generationsöverskridande. De skapar en grund för växande ojämlikhet och marginalisering. I eftervården av krisen finns det därför skäl att särskilt fästa uppmärksamhet vid de ungas utbildningsnivå, studiemöjligheter, stöd i studierna och deras möjligheter att få jobb. I och med coronakrisen har det också funnits betydligt mindre sommarjobb att söka för ungdomarna, vilket har ekonomiska konsekvenser för deras vardag och studier. Att de ungas möjligheter att få jobb har försämrats kommer sannolikt att ha långvariga effekter på deras placering på arbetsmarknaden.

I eftervården av coronakrisen bör man betona att förbudet mot diskriminering inte är en passiv skyldighet som förbjuder all slags diskriminering utan det kräver också aktiva åtgärder som främjar likabehandling och åtgärder som minskar ojämlikheten. Det är inte bara bestämmelserna om likabehandling och förbudet mot diskriminering som främjar den samhälleliga rättvisan utan i synnerhet de ekonomiska, sociala och utbildningsmässiga rättigheterna. Till dessa rättigheter hör exempelvis rätten till utbildning, hälso- och sjukvård och social trygghet, rättigheter som har stor betydelse även i eftervården av coronakrisen.

Förbudet mot diskriminering och likabehandlingsprincipen innebär inte identiskt bemötande. I situationer med ojämlikhet kan det behövas särskilda åtgärder för att åstadkomma faktisk likabehandling. Med positiv särbehandling avses åtgärder som förbättrar en viss grupps ställning och förhållanden och som syftar till att förbättra den faktiska likabehandlingen. I eftervården av coronakrisen innebär den till exempel särskilda åtgärder och insatser som syftar till att trygga studiemöjligheterna och välfärden för barn och unga som befinner sig i riskzonen för att avbryta sina studier.

Slutsatser

Coronakrisen har på många sätt ökat ojämlikheten i samhället. Krisens negativa effekter anhopas och ackumuleras ofta i barns, ungas och familjers vardag. I arbetet med att bekämpa den växande ojämlikheten behövs tillräckliga och tillräckligt långvariga stödåtgärder. Utan betydande åtgärder från det allmänna kommer coronakrisen

att öka barnens ojämlikhet. Bland annat följande åtgärder behövs snabbt: familjer som fått svårigheter med försörjningen bör stödjas och elev- och studerandevården, stödet för inläringen, mentalvårdstjänsterna för barn och unga och det sociala stödet till familjer bör stärkas. Det har funnits brister i de teckenspråkiga barnens och ungdomarnas samt deras föräldrars möjligheter att använda sitt modersmål inom social- och hälsovårdstjänsterna. Man bör också stärka informationen om coronan, tjänsterna och restriktionerna till barn, unga och föräldrar som använder ett minoritetsspråk.

Förslag

- I eftervården av coronakrisen ska bekämpningen av ojämlikhet vara ett centralt mål. De barn och unga vars välfärd kräver särskilda insatser under coronakrisen ska identifieras. I arbetet för att trygga dessa barns och ungas välfärd och rättigheter ska effektiva metoder användas.
- Tillgången till tjänster (bl.a. social- och hälsovårdstjänster, utbildning, fritidstjänster) liksom stödåtgärdernas regionala och språkliga jämlikhet ska säkerställas.
- Informationen ska vara tillräcklig och förståelig.

6 Tryggande av utsatta barns och ungas rättigheter

6.1 Allmänt

Barn och unga har ofta en inbördes ojämlik ställning. Vissa utsatta barngrupper löper särskilt stor risk att bli diskriminerade. FN:s kommitté för barnets rättigheter har i sina senaste slutsatser och rekommendationer till Finland (2011) nämnt sådana barngrupper. Bland dessa finns barn med funktionsnedsättning, invandrar- och flyktingbarn och barn som hör till etniska minoriteter, såsom romska barn.

I FN:s konvention om barnets rättigheter uppmärksammas ställningen för särskilda barngrupper, exempelvis barn som vårdas utom hemmet, adopterade barn och barn som tillhör en minoritet eller ett urfolk. I konventionspunkten i fråga nämns också barngrupper som bor i mindre bemedlade familjer eller som har att göra med det straffrättsliga systemet. Man bör fästa särskild uppmärksamhet vid alla dessa barngruppers ställning och rättigheter.

Coronaepidemin har allra kraftigast drabbat familjer och barn som redan före epidemin hade en utsatt ställning. Enligt flera organisationer är utmattningen störst i ensamförsörjarfamiljer där ett eller flera barn behöver särskilt stöd. Under våren har föräldrar och barn inte kunnat få stöd på vanligt sätt av den närmaste omgivningen, såsom mor- och farföräldrar och stödnätverk, vilket har lett till ett större behov av tjänster. Men tjänsterna har inte varit tillgängliga på normalt sätt eller så har man inte vågat använda sig av dem. Hoten relaterade till den ekonomiska situationen har ökat bekymren för familjer i utsatt ställning av andra än ekonomiska skäl. Dessutom har beslut om olika tjänster och förmåner kunnat dröja.

Det har förekommit att man antingen minimerat eller avbrutit tjänster som är mycket viktiga för familjer (bl.a. rehabilitering, olika terapier, hemservice, elev- och studerandevårdens tjänster, rådgivningstjänster, närståendevårdarnas lediga tid, placering av barn, familjevårdarnas ledighet, umgängestjänster, skolornas närundervisning) och aktiviteter som upprätthåller funktionsförmågan (bl.a. kamratgrupper). På grund av det nödläge som pandemin orsakade började man i kommunerna i onödigt stor omfattning och för tidigt nedmontera de förebyggande tjänsterna, och det var inte endast tjänsteleverantörerna utan också klienterna som stod för den minskade användningen av tjänsterna. Å andra sidan ökade till exempel organisationerna sitt digitala hjälpar-

bete med låg tröskel, bland annat genom att förlänga öppettiderna, skapa nytt informationsinnehåll och tillhandahålla nya tjänster för behov som coronakrisen gett upphov till.

Förslag

- Det bästa sättet att minska utsattheten i eventuella kommande krissituationer är att garantera universella tjänster och förmåner som stärker välfärden för alla barnfamiljer. Dessa är centrala när det gäller att förebygga ojämlikhet. Dessutom behövs riktade och skraddarsydda åtgärder för dem som har en utsatt ställning.
- Det ska säkerställas att organisationerna har resurser för tjänster med låg tröskel (även anonyma tjänster) riktade till utsatta familjer. Tillräckliga understöd ska riktas även till telefontjänster och e-tjänster där vilka barn, unga eller föräldrar som helst eller någon annan som sörjer för ett barns eller en ung persons välbefinnande kan få professionellt stöd eller kamratstöd.
- Det ska skapas metoder och strukturer som kan användas under eventuella kommande kriser och restriktioner vid stöttande av utsatta barn och familjer. En heltäckande plan för hur tjänster ska tillhandahållas i hemmen under undantagsförhållanden ska tas fram.
- För att föräldrar som talar ett främmande språk ska få information i tjänsterna ska personal utbildas i transkulturell interaktion. Man ska sörja för att de som talar ett teckenspråk (både det finska och det finlandssvenska) får information om både tjänsterna och coronan på sitt modersmål. Information ska också ges på lättläst språk.
- Understöd ska riktas till arbete som stöder välbefinnandet hos utsatta barn, unga och barnfamiljer.

6.2 Psykisk ohälsa i familjen

Lägesbild

Enligt den information som FinFami rf, centralförbundet för anhöriga till människor med psykiska problem, skickade till arbetsgruppen har coronaepidemin ökat bekymren och belastningen i familjer där en familjemedlem har psykiska problem eller missbruksproblem. Att tjänsterna är utspridda har upplevts vara ett problem, eftersom ansvaret för att söka hjälp då till stor del faller på familjerna själva och kräver att familjerna är insatta och har god kännedom om tjänsterna. I familjerna vet inte barnen alltid att de har rätt till hjälp och var de kan söka hjälp. I synnerhet kännedomen om kortvariga stödformer är bristfällig.

MIELI Psykisk hälsa Finland rf har i sin information till arbetsgruppen tagit upp att coronakrisen har synts kraftigt i alla tjänster som rör krishjälp till barn och unga. De psykiska symtomen och problemen har ökat. Unga rapporterar ångest, olika slags rädslor, depression och sömnlöshet. Många har uppgett att de tänker på döden och på att skada sig själva och att de har börjat må sämre på grund av coronan. För unga som redan före coronaepidemin hade psykiska problem eller missbruksproblem har situationen varit särskilt belastande. De vårdkontakter som hjälpt dem att klara vardagen har varit avbrutna i en situation som är tung för alla. Å andra sidan har också väntetiden till terapi och terapiprocesser varit ännu längre än tidigare. I en kris av detta slag är det väldigt viktigt att barn och unga har tillgång till de avgiftsfria och anonyma tjänster som är riktade till dem. Särskilt utmanande har situationen varit för barn och unga i vars hem det finns mycket konflikter.

Bekymren i barnfamiljerna började synas i MIELI rf:s tjänster redan i början av krisen. Coronaepidemin har inverkat på dynamiken i många familjer. Bristen på egen tid och en egen plats såväl i föräldraskapet som i parförhållandet har kommit upp i kontakterna. En allmän orsak till att personer kontaktade kristjänsterna var att de mådde dåligt – särskilt ångest var vanligt. För en del blev de psykiska symtomen värre. Men vissa upplevde att de för första gången i sitt liv började få psykiska symptom eller blev rädda för att bli galna.

Problem i familjerna och parförhållandena återspeglar sig oundvikligen också på barnen och ungdomarna i familjerna. Både FinFami och MIELI lyfte upp betydelsen av de vardagliga rutinerna och gemenskaperna för ungdomarna. Att det saknats rutiner i vardagen eller att rutinerna förändrats har känts svårt för många unga. Vissa av barnen och ungdomarna har saknat stödjande basstrukturer och inte fått de grundläggande behoven, såsom ett varmt mål mat om dagen, tillgodosedda.

FinFami tar upp att föräldrarnas trötthet bland annat har lett till att barnfamiljerna inte har orkat söka hjälp trots att de skulle ha behövt det. Det har inte getts särskilt mycket vård på distans och de psykiskt sjuka upplever att de lämnats ensamma i sin svåra situation. Organisationen är orolig för att trötta föräldrar som mår dåligt kan försumma sina barn och till och med misshandla dem. Vid sämre tillgång till mentalvårdstjänster blir belastningen stor för barnanhöriga till personer som lider av psykiska störningar.

Coronarestriktionerna medförde också att barn, unga och familjer har haft mindre kontakter med viktiga vänner, släktingar och andra personer som underlättar familjens vardag. Dessa kontakter har stor betydelse för psykiskt sjuka och deras närstående. I rapporten från COVID-19-vetenskapspanelen konstateras att faktorer som skyddar barn och unga, både kort- och långvarigt, kan vara exempelvis stöd av en trygg vuxen, personer i samma situation och vänner. Att få känna gruppgemenskap i en fritidsaktivitet eller tillsammans med andra som befinner sig i samma situation kan också skydda dem. Till exempel problem i familjen medför inte lika mycket psykiska problem senare i livet, om skyddande faktorer av det slag som beskrivs funnits i barn- och ungdomsdomen (Statsrådets vetenskapspanel, 2020, s. 23).

Slutsatser

Coronakrisen har synts tydligt i alla kristjänster. Psykiska symtom har blivit värre och ångest och självdestruktiva tankar har blivit vanligare. Ett av de ämnen som kommit upp är hälsan för barn med särskilda behov. De grundläggande stödjande strukturerna har varit bristfälliga och basbehoven har inte blivit tillgodosedda i tillräcklig utsträckning. Det är troligt att de psykiska störningarna bland barn och unga liksom föräldrar kommer att öka på grund av coronaepidemin. Inom den närmaste framtiden kan behovet av tunga tjänster öka bland annat inom barnskyddet och mentalvårdsarbetet. Att barn och unga har tillgång till de avgiftsfria och anonyma tjänster som är riktade till dem har konstaterats vara mycket viktigt i krisfasen.

Förslag

- Det ska säkerställas att den nationella strategin för psykisk hälsa och det nationella programmet för suicidprevention genomförs.
- Mer resurser ska tilldelas de stöd- och vårdtjänster som erbjuds inom mentalvårdsarbetet med låg tröskel. Det är mycket viktigt att barn och unga under och efter krisfasen har tillgång till de avgiftsfria och anonyma tjänster som är riktade till dem. Digitala tjänster som konstaterats vara bra ska börja användas. Samtidigt som tillgången på digitala tjänster ökas ska det fortfarande finnas tjänster som ges ansikte mot ansikte. Likaså finns det fortsatt behov av samtalsstöd via telefon.
- Barnen önskar framför allt samtalsstöd med låg tröskel och servicehandledning, så i eftervården av coronan ska man sörja för tillgången på dessa tjänster.
- De anställda inom utbildningssektorn ska ges utbildning, resurser och tid för att stödja de psykiska färdigheterna i sitt dagliga arbete.

6.3 Barn och unga med funktionsnedsättning

Lägesbild

Coronasituationens konsekvenser för barn med funktionsnedsättning och deras familjer har varit stora och huvudsakligen negativa. Under våren har föräldrarnas belastning varit stor och för många börjar orken tryta. De normala vardagsrutinerna och strukturerna har i hög grad försvagats och servicesystemet har inte förmått svara på familjernas servicebehov, som under våren blev större, tvärtom har det varit mycket svårare än normalt att få service. De stela strukturerna och arbetssätten har inte smidigt och snabbt kunnat svara på de utmaningar som den nya situationen förde med sig. Det har till exempel ofta förekommit att barn som hör till en riskgrupp inte fått service på något annat sätt, när det inte varit tryggt att delta i gruppverksamhet.

Barn och unga med funktionsnedsättning utgör ingen enhetlig grupp, utan deras behov är individuella. Detta innebär att för en del av barnen och familjerna (exempelvis

barn med neuropsykiatriska svårigheter) har coronatiden varit orimligt svår. Coronatiden har också fört med sig nya rutiner som varit till nytta för en del av barnen (till exempel distansundervisningslösningar för barn och unga som är överkänsliga för sinnesintryck och de som har diagnosen autismspektrumsvårigheter). Åtminstone i början av epidemin rådde det i många kommuner okunskap om att lagstadgade tjänster inte bara får avbrytas utan man måste söka nya trygga sätt att tillhandahålla dem. Informationen om tjänsterna och ändringarna i dem har varit otydlig och otillräcklig och tjänsteinnehavarna har ofta varit svåra att nå. All väsentlig information har inte varit tillgänglig. Enligt funktionshindersorganisationerna blir nivån på funktionshinderservicen i allmänhet ännu sämre på sommaren. I väldigt många familjer med barn och unga som har en funktionsnedsättning är man rädd och orolig inför den kommande sommaren.

Under coronasituationen har flera av de tjänster som är viktiga och nödvändiga för barnen och deras familjer varit avbrutna eller så har tillgången på dem varit betydligt sämre. Som exempel på sådana tjänster kan nämnas personlig assistans, färdtjänst och verksamheten med stödpersoner. Dessa tjänster är oerhört viktiga med tanke på barns och ungas delaktighet. Även i fråga om kortvarig eller tillfällig vård har det funnits problem, vilket har påverkat familjernas ork i hög grad. Ett av orosmomenten har varit vad som händer om föräldrarna blir sjuka: var kan de få kunnigt stöd och kunnig hjälp med vården av barnet i den situationen.

Situationen för familjer med barn som behöver närståendevård har blivit problematisk. I många kommuner har det inte funnits beredskap att bevilja eller höja stödet för närståendevård, även om vården klart blivit mer bindande på grund av undantagsförhållandena. Det har också varit svårt för närståendevårdarna att ta ut de ledigheter som de har rätt till. Det har inte överallt funnits tillgång på vård under ledigheter, och alternativet att barnet skulle bo i en boendeenhet eller få någon annan vård i grupp har inte känts tryggt på grund av risken för att barnet skulle bli smittat av viruset.

Besöksförbuden i enheter som producerar socialservice dygnet runt har blivit ett rättskyddsproblem. Besöksförbuden har kunnat hindra unga vuxna från att träffa sina familjer i synnerhet när förbuden lagstridigt inneburit att de boende inte fått avlägsna sig från enheten, exempelvis för att bo hos sina föräldrar under ett så kallat hemlov, eller när ett villkor för hemlov varit att den unga personen eller till och med hela familjen försätter sig i karantän före återkomsten till enheten. Det har också förekommit att terapeuter, tolkar, personliga assistenter och andra nödvändiga yrkespersoner vägrats tillträde till enheter med hänvisning till besöksförbudet.

I fråga om rehabiliteringstjänsterna för barn och unga har variationen varit stor. För en del har rehabiliteringen fortsatt till och med som närservice, medan andra haft tillgång till bara distansrehabilitering. Distansrehabiliteringen kan ha fungerat väl eller så kan

den har varit utmanande och krävt betydligt mer arbete av föräldrarna än normalt. Till exempel ergoterapi och fysioterapi som upprätthåller funktionsförmågan har varit nödvändiga för många barn och krävt väldigt mycket av föräldrarna, om det inte varit möjligt att få terapin som närservice. Förut har det kanske varit möjligt att få terapi i skolan eller daghemmet, vilket inte alltid har lyckats under undantagsförhållandena. I värsta fall har barn och vuxna med funktionsnedsättning under coronaepidemin inte fått den rehabilitering som de ansetts behöva eller som ansetts nödvändig för dem. Under undantagsförhållandena har även bedömningar av rehabiliteringsbehov och undersökningar flyttats fram.

Inom hälso- och sjukvårdstjänsterna har man också blivit orolig för att det inte ska finnas tillräckligt med personal och kunskaper för arbetet med personer med funktionsnedsättning. Vissa föräldrar har också varit rädda för att vård på förhand ska begränsas på grund av barnets funktionsnedsättning (t.ex. en intellektuell funktionsnedsättning). Dessutom har de varit oroliga för att sjukhusens besöksförbud ska hindra dem från att komma till sjukhuset för att hjälpa sitt barn, exempelvis med kommunikationen eller andra behov som sjukhuspersonalen inte klarar av att svara på eller hinner med. Å andra sidan kan inte alla föräldrar nödvändigtvis finnas till hands för sitt barn på sjukhuset hela tiden. Även bristen på tillräcklig skyddsutrustning kan vara ett problem i dessa situationer.

I en del av familjerna har ansvaret för distansskolan (och samtidigt en eventuell distansrehabilitering) för ett barn med funktionsnedsättning helt och hållet legat på föräldrarna, och detta har varit mycket arbetsamt och belastande för dem. I synnerhet familjerna med endast en vårdnadshavare har haft det svårt, om inget stöd funnits tillgängligt. I vissa kommuner har det inte funnits tillräckligt med skolgångshandledare eller annat stöd, såsom undervisning av en speciallärare, under perioden med distansundervisning. Alla familjer har inte haft den utrustning som behövts i distansundervisningen eller möjlighet att skaffa den, och/eller så har de inte haft det kunskaper som utrustningen kräver. Motsvarande utmaningar har även de studerande på andra stadiet som behöver särskilt stöd och deras föräldrar haft. I vissa familjer har distansundervisningen underlättat barnets studier (t.ex. barn som blivit mobbat i skolan eller barn som är överkänsliga för sinnesintryck).

Undantagsförhållandena har också ökat ensamheten och bristen på sociala kontakter hos barn och unga med funktionsnedsättning. På grund av att motionsaktiviteterna varit avbrutna har hälsofördelarna förknippade med dem minskat.

Coronavirusepidemin har tydligt lett till svårigheter med försörjningen i familjer vars barn har en funktionsnedsättning. Det har varit oklart om en närstående som är tvungen att vara borta från arbetet ska få ersättning. Långt ifrån alla föräldrar till barn

med funktionsnedsättning har varit berättigade till ett tillfälligt epidemistöd, vilket i hög grad har försvagat dessa familjers försörjning.

Slutsatser

Redan före coronavirusepidemin fanns det stora brister i ordnandet av tjänsterna och stödet till barn med funktionsnedsättning och deras familjer, och tjänsterna och stödet var inte tillräckliga. Det finns stora variationer i den regionala och kommunala tillgången på tjänster. Variationen har varit stor också mellan de olika språkgrupperna. Allt detta har lett till att familjerna behandlats ojämlikt. Coronasituationen har ytterligare försämrat barnens och familjernas situation i många avseenden. När situationen normaliserats kommer det fortsättningsvis finnas ett större behov av tjänster och stöd än normalt, vilket man bör förbereda sig på.

Förslag

- Man ska förbereda sig på och tillgodose det ökade servicebehovet efter undantagsförhållandena. Barn och unga med funktionsnedsättning och deras familjer ska höras och deras synpunkter beaktas i eftervården av coronasituationen och i förberedelserna inför en eventuell ny epidemivåg.
- I kommunernas krisplaner och även i serviceplanerna för barn och unga med funktionsnedsättning ska det anges hur man går tillväga i undantagssituationer och hanterar de brådskande servicebehov som dessa situationer ger upphov till. Flexibiliteten i tjänsterna ska ökas: det bör finnas beredskap att snabbare bevilja nya tjänster eller kontrollera deras omfattning eller sätten att ordna dem, om exempelvis förändringar i familjernas situation orsakade av en eventuell andra våg kräver det.
- Det ska satsas tillräckligt på de förebyggande tjänsterna så att barn och familjer inte ens under undantagsförhållanden i onödan får behov av tyngre och dyrare korrigerande tjänster. Det ska reserveras tillräckligt med resurser till det sociala arbetet, såsom för kartläggning och beslutsfattande om individuella servicebehov. Angivna tider får inte överskridas och brådskande servicebehov bör tillgodoses tillräckligt snabbt.

Förslag (fortsättning)

- Den information och rådgivning som ges om tjänster och förmåner för barn och unga med funktionsnedsättning och för deras familjer ska vara tydlig, tillgänglig, tillräcklig och uppdaterad. Informationen och rådgivningen ska ges på ett samordnat sätt.
- Nu har det funnits tydliga brister till exempel i informationen om besöksförbuden och om tillstånden för yrkespersoner, såsom terapeuter, att besöka olika verksamhetsenheter. Brister har också funnits i informationen om frågor som rör hälso- och sjukvård (exempelvis om möjligheten att få vård, inklusive eventuell intensivvård, och närståendes och behövliga yrkespersoners tillträde till sjukhus för att ge en patient med funktionsnedsättning den hjälp och det stöd som denne behöver).
- Närståendevårdarfamiljernas särskilda ställning och behov av stöd ska beaktas bättre än hittills. För att familjerna inte ska bli utmattade är det viktigt att trygga även den kortvariga och tillfälliga vården. Man bör se till att det finns tillräckligt med skyddsutrustning för närståendevårdarfamiljerna och för exempelvis en förälder som är arbetsgivare till en personlig assistent/assistenter.
- Problemen med familjernas försörjning ska lösas bättre i en eventuell ny epidemisituation, till exempel det tillfälliga epidemistödet bör vara mer omfattande.
- Distansundervisningslösningar ska utvecklas för att hjälpa och komplettera undervisningen för barn och unga med funktionsnedsättning (dessa kunde också användas exempelvis för att ordna stödet för inläringen). I distansundervisningen ska man sörja för att barnen och ungdomarna får tillräckligt med stöd i undervisningen och för att det finns fungerande lösningar i fråga om utrustningen. Distansundervisningslösningarna får inte äventyra förverkligandet av principen om inkludering. När det gäller skolornas lokaler bör man göra de ändringar som behövs i lokalerna så snabbt som möjligt, redan under sommaren – exempelvis skapa öppna lärmiljöer så att skolgången blir så trygg som möjligt, både fysiskt och socialt. I samband med detta bör man också se till att det finns tillräckligt med tvättrum och toaletter.

6.4 Barn och unga som är klienter inom barnskyddet

Lägesbild

Jämfört med andra barn och unga har barn och unga som är klienter inom barnskyddet en särskilt utsatt ställning och riskerar att drabbas hårt av undantagsåtgärderna i samband med coronaepidemin.

Enligt en utredning utförd av Owl Group Ab på uppdrag av Självständighetsjubileets barnstiftelse (Wennberg m.fl. 2020) har antalet barnskyddsanmälningar i en del kommuner ökat, men i en del minskat. I många städer har det rapporterats en betydlig minskning i antalet anmälningar, till och med minskningar med en fjärdedel.

Antalet brådskande placeringar och behovet av vård utom hemmet har ökat redan en lång tid och man räknar med att coronaepidemin kommer att försämra situationen. Krisen har också visat hur viktig skolans och fritidsverksamhetens roll är när det gäller att stödja barnskyddsarbetet; de vardagliga strukturer som skolan och fritidssysselsättningarna möjliggör stöder vardagen i många familjer och stärker barnens resiliens.

På grund av coronaepidemin har barnskyddet fått nya klienter bland familjerna. De anmälningar som gällt nya familjer har varit både barnskyddsanmälningar och orosanmälningar. I många familjer har resurserna satts på prov då till exempel en förälder inte längre har ett jobb att gå till och de vardagliga rutiner som upprätthåller ordning och regelbundenhet i barnens vardag (skolgången, skolmåltiderna och ledda fritidssysselsättningar) samtidigt har försvunnit.

Enligt Owl Group Ab:s utredning har coronakrisen för placerade barn inneburit begränsningar i rörelsefriheten och kontakterna. Dessutom har det funnits utmaningar i fråga om möjligheterna för föräldrar och barn att träffa varandra om det inte varit tillåtet att besöka platsen där barnet bor eller om föräldrar eller syskon hört till riskgrupperna. Det har också varit svårt att finna en ersättande plats där ett barn som insjuknat i covid-19 eller som utsatts för viruset kan få vård utom hemmet.

Coronakrisen har försvårat de placerade barnens skolgång och samarbetet mellan skolorna och anstalterna fungerar inte så bra som det borde. Det har förekommit att barn inte alls fått några uppgifter att utföra och att skolor inte kontaktat placerade elever. Både barnskyddsanstalterna och skolorna identifierar samma problem i sina svar, men de skyller på varandra (passivitet, ovilja att samarbeta, Wilma eller andra tillämpningar används inte) (Wennberg m.fl. 2020). På grundval av den lägesbild som

Pesäpuu ry skickat in kan konstateras att barnens och ungdomarnas förmåga att styra sig själva inte har varit tillräcklig för distansstudier. Enligt lägesbilden har variationen varit stor mellan platserna för vård utom hemmet i fråga om kunskaper och möjligheter att stödja barnen och ungdomarna, och alla placerade barn har inte heller haft den nödvändiga tekniska utrustningen för skolgången. Enligt Pesäpuu ry har det även för unga föräldrar som tidigare varit placerade men nu är självständiga varit en krävande kombination att vid sidan av sitt eget arbete ta hand om sina barn hemma och hjälpa dem i distansundervisningen. Det har också varit svårt att tillgodose behoven av stöd, i synnerhet särskilt stöd, relaterade till distansskolan samtidigt som de förändrade vardagliga rutinerna inneburit en ytterligare svårighet för barn med ett utmanande beteende.

Enligt barnskyddsorganisationerna har rutinerna i fråga om öppenvården, vården utom hemmet eller eftervården varierat mellan kommunerna. Skillnader mellan kommunerna finns exempelvis i anvisningarna om hemlov och om hur barnen ska skyddas mot att bli smittade under hemloven liksom i specialarrangemangen för träffarna mellan barn och föräldrar. Även i fråga om till exempel användningen av Whatsapp och andra verktyg för distansarbete finns skillnader mellan kommunerna, och unga som är placerade utom hemmet har mycket olika möjligheter att hålla kontakt med exempelvis den ansvariga socialarbetaren. För en del av barnen och ungdomarna har det blivit svårare att hålla kontakt med de arbetstagare som sköter deras angelägenheter och överenskomna träffar har annullerats eller skjutits upp. Bekanta arbetstagare har överförs till andra uppgifter och träffar och kontakter med närstående har begränsats utan tillräckliga motiveringar. Även terapier har annullerats eller så har arbetet inte varit möjligt på distans, exempelvis om nätuppkoppling saknats. En del av ungdomarna bor hos sina föräldrar eller tillsammans med andra ungdomar, varför integritetsskyddet i webbaserade tjänster (t.ex. terapi) eventuellt inte kunnat tryggas. Medicinska processer, såsom undersökningar, har skjutits upp och ingen ny tidpunkt har meddelats.

På grund av de nuvarande informationssystemens långsamhet är det svårt att göra en fullständig bedömning av vilka konsekvenser coronakrisen haft för barnskyddet och vilken förmåga kommunerna haft att hantera den förändrade situationen. Barnskyddsregistret, som drivs av Institutet för hälsa och välfärd, producerar i dagens läge en heltäckande bild av kommunernas åtgärder på årlig basis, varför det inte är möjligt att använda uppgifterna i registret för att få en aktuell lägesbild. Sakkunniga från Kommunförbundet har samlat in uppgifter om kommunernas åtgärder inom barnskyddet, men det skulle vara bra att ta reda om det vore möjligt att ta fram uppgifter snabbare.

För att erbjuda unga med erfarenhet av barnskyddet en gemenskap och samtals hjälp har det tagits fram kontaktmöjligheter som är lämpliga för vissa unga. Till dessa hör till exempel chattforumet Turvasatama-chat, som lanserades våren 2020 och till vilket

flera organisationer inriktade på erfarenhetsexpertis samt Auta lasta ry:s Vetuointiverksamhet och Osallisuuden Aika anslutit sig (Pesäpuu ry 2020). I syfte att hjälpa och stödja bekymrade 6–12-åringar skapade SOS-barnbyar Stiftelsen sr chattforumet Apuu.fi. För att barn och unga ska hitta diskussionsforumen ges information om dem i sociala medier som är populära bland barn och unga (t.ex. youtubare, TikTok-videor), det vill säga informationen ges direkt till dem.

Slutsatser

Servicebehovet inom barnskyddet förväntas på kort sikt öka kraftigare än vad service-systemet klarar av. Antalet barnskyddsanmälningar och antalet barn och unga som behöver vård utom hemmet förväntas öka. De barn som placeras utom hemmet kommer att behöver en mer krävande vård, eftersom de bott längre hemma under coronatiden än de annars hade gjort.

Coronakrisen har lagt i dagen hur servicesystemet till många delar är utspritt och splittrat, och det är mycket viktigt att man i krishanteringen förhindrar att splittringen ytterligare stärks. Om samma tillvägagångssätt används framöver som före coronakrisen görs en barnskyddsanmälan om ett barn eller en ung person uppför sig på ett avvikande sätt eller så skrivs en remiss till en psykiatrisk bedömning. Barnskyddets tjänster har varit överbelastade ända sedan den ekonomiska krisen på 1990-talet och remisserna till psykiatrin har hela tiden ökat i antal under nästan samma tid. Det är uppenbart att vi behöver verksamhet som på ett helt nytt sätt förebygger problem och integrerar tjänster. Fastän en del av barnen och de unga behöver omedelbar hjälp under jourtid, så har vissa barn och unga problem som kan förebyggas med hjälp av samverkan i ett tidigt skede. Coronaepidemin har skapat nya former och strukturer för det multiprofessionella samarbetet. En positiv effekt av coronaepidemin har varit att den tvingat olika aktörer att samverka bättre över organisations- och sektorsgränserna. Krisen har också tvingat fram nya lösningar, som dock inte ännu utnyttjats till fullo. De nya samarbetsstrukturer och samarbetsformer som uppstått bör man i mån av möjlighet bevara och stärka efter krisen så att samarbetet utvecklas i riktning mot konceptet kollektiv påverkan (eng. collective impact).

Förslag

- Den i regeringsprogrammet nämnda gradvisa skärpningen i fråga om hur många klienter socialarbetarna inom barnskyddet får ha ska genomföras så snabbt som möjligt.
- Den innehållsmässiga utvecklingen av eftervården som nämns i regeringsprogrammet ska inledas så snart som möjligt.
- En utredning ska utföras om upphandlingsrutinerna inom barnskyddet och vården utom hemmet. Det finns tydliga skillnader mellan serviceproducenterna i kvaliteten på barnskyddet och vården utom hemmet, och de nuvarande rutinerna leder till att platserna för vård utom hemmet byts och det blir avbrott i viktiga mänskliga relationer.
- Forskningen om samt styrningen och övervakningen av barnskyddet och vården utom hemmet ska stärkas nationellt.
- De strukturer som stöder den samhälleliga delaktigheten för barn och unga som är klienter inom barnskyddet ska stärkas i anslutning till social- och hälsovårdsreformen. Strukturerna måste stödja delaktigheten för barn i alla åldrar.
- Åtgärder ska vidtas för att stärka kunnandet hos de vuxna som är närvarande i dessa barns och ungas vardag och för att ge de vuxna bättre verktyg för att möta barn och unga och stödja deras känslomässiga färdigheter och psykiska välmående.
- Medel bör tilldelas för försök gällande utveckling av nya arbetssätt inriktade på kollektiv påverkan (collective impact) och en struktur skapas för kommunernas ömsesidiga lärande (t.ex. ett lärandenätverk).

6.5 Unga som varken studerar eller arbetar (NEET-unga)

Lägesbild

Coronakrisen har haft en stor direkt effekt på de ungas sysselsättning. Enligt uppgifterna i arbets- och näringsministeriets arbetsförmedlingsstatistik för april 2020 var arbetslösheten bland unga under 25 år dubbelt så hög som året innan, det vill säga den hade ökat med 100 procent. I Nyland var ökningen 180 procent. Även i gruppen unga under 30 år hade arbetslösheten fördubblats (104 procent). En granskning av läget i olika utbildningsgrupper visar att arbetslösheten ökade kraftigt bland personer som avlagt studentexamen (197 procent) och kvantitativt sett ganska kraftigt bland personer som avlagt en yrkesexamen på andra stadiet (+13 000 personer). Permitteringarna i sin tur har varit vanligast inom servicebranschen och bland dem som saknar yrke. Även om de permitterade inte tas med i statistiken har arbetslösheten ökat kraftigt i april 2020. (Finlands officiella statistik (FOS) ANM, Arbetsförmedlingsstatistik, april 2020).

Otaliga studier har visat att arbetslöshet i början av en persons yrkeskarriär ökar risken för senare svårigheter att få arbete och leder därmed till mindre kommande förvärvsinkomster. Fenomenet kallas ärrbildning (eng. scarring effect). De som har den största risken att bli arbetslösa är de nyligen utexaminerade unga som söker sig till arbetslivet. Det är också viktigt att man är medveten om att arbetslöshet i sig minskar lyckan hos de unga som drabbas och att den har negativa effekter på hälsan (Kuivalainen 2020). I eftervården av coronakrisen bör man på alla sätt försöka förebygga arbetslöshet i de ungas åldersklasser och se till att den inte blir långvarig.

De som besvarade Valtakunnallinen työpajajhdistys ry:s (TYP) enkät rapporterade att coronaepidemin ökat ångesten och annan psykisk ohälsa, ensamheten och de ekonomiska problemen samt oron för den egna och de närståendes hälsa bland unga som varken arbetar eller studerar. Undantagsförhållandena har inte bara lett till svårigheter att få jobb utan också inverkat negativt på målgruppens välbefinnande, på grund av exempelvis brist på dagliga rutiner, sysslöshet och ökad användning av berusningsmedel. Ungdomar som fått stöd inom det uppsökande ungdomsarbetet har också rapporterat svårigheter i sina distansstudier.

Undantagsförhållandena har också haft positiva effekter för en del av de som får träning i ungdomsverkstäder och de som stöds inom det uppsökande arbetet – dessa har till exempel fått mer tid att göra saker de gillar och att vara tillsammans med familj.

jen. En del av dem som får träning i ungdomsverkstäder upplevde att trycket från sociala situationer lättat och att distansarbetet som arbetsverkstaden ordnat passat dem bra. De unga som besvarade enkäten upplevde att de får stöd av ungdomsarbetaren inom det uppsökande arbetet och även av familjemedlemmar, kamrater och vänner. Men nästan var tionde ung person upplevde att de inte fått stöd av någon alls (Kinunen 2020).

Via projektet Kohtaamo har man tagit reda på hur undantagsförhållandena har inverkat på projektets vägledningstjänster med låg tröskel i Navigatorerna och på välbefinnandet i deras klientgrupp. Flera av Navigatorernas anställda som besvarade enkäten upplevde att bristen på tjänster ansikte mot ansikte har lett till att en del av ungdomarna inte längre nås av tjänsterna, eftersom rådgivningen och vägledningen på nätet inte är lämplig för alla unga. Vissa av Navigatorernas klienter har drabbats av ångest främst på grund av att de inte kunnat få ett sommarjobb eller att träning, arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte eller studier (t.ex. arbetspraktik) inte ordnats. Dessutom har det funnits behov av vägledning till exempel i studierelaterade frågor, såsom nya ansökningsarrangemang och ändrade urvalsgrunder. Under undantagsförhållandena har Navigatorerna också fått nya klientgrupper, såsom unga som tidigare klarat sig men nu blivit permitterade.

TPY:s utredningar har visat att många unga som deltagit i träning har kunnat aktiveras genom distansträning och verksamhet ansikte mot ansikte (exempelvis friluftsgupper och individuella träffar). På många ställen genomförs träning och träffar på nätet enligt avtal eller utan träningsavtal, på frivillig basis. Men en del av dem som deltar i träningen, även om de är unga, kan inte delta i distansträning då de saknar teknisk utrustning eller kunnande för det. Redan korta avbrott i stödet till dem som deltar i träning har haft direkta effekter på till exempel användningen av berusningsmedel och hanteringen av vardagen.

I ljuset av TPY ry:s utredning har det digitala språnget varit stort, webbaserade lösningar och distanstjänster har utvecklats innovativt. Men samtidigt var det många verkstäder som stängdes genast när undantagstillståndet började och som avbröt alla tjänster och permitterade personalen eller tilldelade anställda andra uppgifter. Utmaningarna i fråga om distanstjänsterna handlar inte bara om kunnande och utrustning utan även om att de som köpt tjänsten (i synnerhet samkommunerna för social- och hälsovården) och administratörerna (en del av kommunerna) inte har möjliggjort distansträning. Självfallet behövs också utveckling och tilläggsresurser för distanstjänsterna och de digitala tjänsterna. Den regionala ojämlikheten är dock stor, då en del av kommunerna och social- och hälsovårdsområdena inte tillåter att tjänsterna tillhandahålls på alternativa sätt.

De flesta av de unga som fortsatt kunnat delta i verkstadsverksamheten har varit nöjda med verksamheten under undantagsförhållandena. En tredjedel av dem har varit mycket nöjda med verksamheten. Enkätundersökningen visar att det är viktigt att verksamheten i det uppsökande ungdomsarbetet, verkstäderna och andra stödtjänster fortsätter utan avbrott även i undantagssituationer. Distansträningen bör fortsätta och utvecklas vid sidan av närträningen.

Att arbetsverksamheten i rehabiliteringssyfte avbröts ledde till att unga i stället för att delta i verkstadsverksamhet blev klienter inom det uppsökande ungdomsarbetet. De behöver stöd av en anställd inom det uppsökande ungdomsarbetet i att klara sig genom undantagssituationen och med att sköta ärenden med bland annat FPA och TE-förvaltningen. Läroanstalternas distansundervisning och utmaningarna i fråga om den har lett till kontakter till det uppsökande ungdomsarbetet, både via läroanstalterna och genom de ungas direkta kontakter. Problemen med tillgången på mentalvårdstjänster blir större i undantagsförhållanden.

Ungdomsarbetet definierades som en kritisk sektor i början av undantagstillståndet, men enligt dem som besvarade enkäten har många ungdomsarbetare getts andra uppgifter i kommunen. Även anställda inom det uppsökande ungdomsarbetet har permitterats.

Det behövs tydlig information till de unga om vilka tjänster som erbjuds ansikte mot ansikte under undantagsförhållandena, såsom mentalvårdstjänster, Navigatorns tjänster och hälsovårdarnas mottagningar. De unga behöver information om hur tjänsterna ordnas på varje enskilt verksamhetsställe och hur de kan få tillgång till dem. (Valtakunnallinen työpajajhdistys ry 2020).

Slutsatser

Om en ung person varken studerar eller arbetar finns det ofta psykisk ohälsa i bakgrunden, och undantagsförhållandena på grund av coronakrisen har ökat utmaningarna i fråga om ungas psykiska hälsa. Dessa behov av stöd bör tillgodoses så att deras sysselsättning kan förbättras och så att coronakrisen inte ska leda till en långvarig ökning av ungdomsarbetslösheten. Det stöd som unga ges i vardagen bör fokusera på att identifiera behoven enligt de ungas utvecklingsuppgift samt eventuella störningar som försvårar vardagen eller eventuella stödbehov. För unga bör det skapas en rehabiliteringsväg som kombinerar arbete som syftar till att främja vardagslivet enligt utvecklingsuppgiften och arbete som beaktar särskilda behov i anknytning till eventuell psykisk ohälsa. Dessa insatser bör genomföras genom samverkan mellan olika yrkespersoner i ett operativt arbetande nätverk.

Under undantagstillståndet har situationen för unga som har en utsatt ställning ytterligare försvårats och problemen hopat sig. Man bör se till att tröskeln för vård vid psykisk ohälsa är så låg att de unga kan garanteras de terapitjänster som de behöver. De som deltagit i träning i verkstadsverksamhet på distans och digitalt har gett verksamheten god respons. Verksamheten erbjuder dels individuellt stöd och möjligheter att höra till en gemenskap, dels meningsfulla aktiviteter som ökar kunnandet. Den sänker tröskeln till tjänster och ökar deras tillgänglighet.

Distansträningen bör utvidgas och vara tillgänglig även i fortsättningen. Tillfällig vägledning som möjliggör de alternativa metoderna (jfr i synnerhet arbetsverksamheten i rehabiliteringssyfte) bör fortsätta ända till årets slut. Då blir det möjligt att ordna närträning som beaktar kravet på tillräcklig distans och att fortsätta med de välfungerande rutinerna, om den exceptionella situationen fortsätter. Under 2020 bör rutinerna ytterligare utvecklas och utvärderas och eventuella ändringar i lagstiftningen beredas.

En stor del av NEET-ungdomarna behöver intensivt och omfattande stöd som stärker deras livskompetens och olika tjänster som erbjuder rehabilitering med låg tröskel. Ungdomsverkstädernas tjänster med den lägsta tröskeln, startträningen och den sociala rehabiliteringen har utvecklats så att de ska svara på dessa ungdomars behov. Många unga har utmaningar när det gäller att klara vardagen, och det centrala målet under en verkstadsperiod är att de unga ska bli psykosocialt starkare. Arbetsuppgifterna erbjuder meningsfull sysselsättning och ger erfarenheter av att lyckas.

Förslag

- Verkstädernas startträning och sociala rehabilitering med fokus på att de unga ska klara vardagen ska utvecklas och utökas.
- Inom alla tjänster som främjar ungas sysselsättning och förmåga att klara vardagen ska det bli möjligt, och även framöver vara möjligt, att utveckla och producera distanstjänster och digitala tjänster.
- Man ska erbjuda mer mentalvårds- och missbrukartjänster med låg tröskel och tjänster som är skräddarsydda för unga så att de får de terapitjänster som de behöver.
- Det uppsökande ungdomsarbetet ska tilldelas mera medel så att man kan sörja för att de unga som under undantagsförhållandena inte fått den hjälp de behöver igen ska nås av tjänsterna.
- Mer resurser ska tilldelas det arbete som organisationer gör på nätet, tröskelfritt, anonymt och gratis i syfte att stödja ungas psykiska hälsa (exempelvis chattforumet Sekasin och andra hjälpkanaler som olika organisationer driver på nätet). Arbetet ska utvecklas ytterligare i syfte att möjliggöra till exempel digitala servicehandledningsvägar, digitalt stöd inte bara på individuell basis utan även för unga familjer och deras närmaste omgivning samt stöd på flera språk till unga från olika språkgrupper.

6.6 Barn och unga med invandrarbakgrund

Lägesbild

På samma sätt som bland de infödda finländarna finns det bland invandrarna särskilt utsatta grupper. En arbetsgrupp som utredde hur man kan stärka välfärden och jämlikheten under och efter coronakrisen konstaterade att till exempel brister i jämlikheten, som fanns redan före krisen, ligger bakom coronavirussmittorna i grupperna av människor med invandrarbakgrund: trångboddhet, brister i tillgången på information och deras ställning på arbetsmarknaden kan ha gjort dem utsatta för viruset (Arbetsgrupp tillsatt av social- och hälsovårdsministeriet och arbets- och näringsministeriet 2020).

Frågor kring barnens skolgång och myndighetsärenden har hört till de vardagliga problemen i invandrarfamiljerna. Alla föräldrar har inte möjlighet att stödja sina barn i arbetet med skoluppgifterna, i synnerhet inte om deras kunskaper i finska (svenska) är svaga eller om de till och med har en svag läs- och skrivkunnet. Till de frågor som kom upp hör skolornas kommunikation, som i huvudsak skedde via Wilma. Det har till och med gjorts barnskyddsanmälningar då man inte fått kontakt med familjer. När saken utretts har det framkommit att föräldrarna inte kan använda Wilma, vilket de under normala tider fått hjälp med. Problemet med att information inte gått fram till dessa familjer har inneburit bland annat att de inte varit medvetna om tillgången på skolmål-tider, vilket i många fattiga invandrarfamiljer har varit en mycket stor sak.

Enligt den efterforskning som nätverket Monimuotoiset perheet (Mångformiga familjer) gjort har distansskolan på vissa platser fungerat mycket dåligt för barn med invandrarbakgrund. I familjer där föräldrarna saknar språkkunskap och inte kan stödja sitt barn i undervisningen är situationen mycket svår. Dessa familjer har inte heller nåtts i tillräcklig mån av stödåtgärder.

Trots att det hade varit möjligt att ordna närundervisning för specialgrupper, har variationen uppenbarligen varit stor i fråga om vilka som gjort det. Till exempel de förberedande klasserna har haft närundervisning på vissa skolor, men inte på alla.

Utbildningsstyrelsen samlade in erfarenheter av undervisningen för elever med invandrarbakgrund under undantagstiden och efter återgången till närundervisningen. Enligt kartläggningen hade en del av eleverna haft stora utmaningar i sina studier. Fastän Utbildningsstyrelsen tog fram en vägledning om distansundervisningen på flera språk hade man inte i alla familjer förstått idén med distansundervisningen. Eleverna kan ha fått en störd dygnsrytm och vårdnadshavarna har inte nödvändigtvis

gjort något åt saken. Det finns ett stort antal vårdnadshavare som inte använder digitala kommunikationskanaler. Det är vanligt att man har problem med datortekniken – man har ingen dator eller smart enhet eller så räcker de inte till alla familjemedlemmar som behöver dem, och nätuppkopplingen kan vara bristfällig. Vissa elever har man inte alls fått kontakt med, och då har man till och med besökt dem i hemmet.

Lärarna är oroliga för att undantagsförhållandena ska fortsätta på hösten – då kommer både undervisningen i finska eller svenska och i det egna modersmålet att stå inför svårigheter. Under undantagstiden var variationen stor mellan kommunerna i fråga om undervisningen i finska eller svenska som andraspråk, för kommunerna gav olika anvisningar om den. De olika arrangemangen innebar att en del av eleverna fick undervisning i finska eller svenska på normalt sätt, för en del minskade timantalet och vissa fick ingen undervisning alls. Det har varit ännu besvärligare att ordna undervisning i det egna modersmålet – i många skolor har den varit bristfällig eller inte alls ordnats. Lärarna önskar få tydligare instruktioner om språkundervisningen, om det blir nödvändigt med avvikande arrangemang på nytt.

Den ekonomiska krisen har försämrat situationen särskilt mycket för dem som kommit till Finland för arbete. Många som fått tillstånd att arbeta i landet har arbetat så mycket att tiden inte räckt till för språkstudier. Om dessa inte heller talar engelska har det verkligen varit besvärligt att ens söka hjälp. Dessutom kan situationen utgöra ett hot mot deras rätt att befinna sig i landet. Om en person fått familjemedlemmar till Finland finns det risk för att de avvisas, för tillståndet är kopplat till anknytningspersonens inkomster.

I praktiken har familjeåterföreningarna stannat upp, vilket har påverkat den psykiska hälsan för de familjemedlemmar som befinner sig i landet.

Enligt FPA:s beslut har papperslösa personer som fått ett negativt asylbeslut inte rätt till gratis coronatester och vård. Det är oklart om detta även inverkar på barnen. Även situationen för barn som befinner sig på mottagningscentraler och förvarscentraler har väckt oro.

Fastän tillgången på information på olika språk varit god har den inte alltid nått de familjer som befinner sig i ett tidigt skede av sin integration. En orsak kan vara det faktum att alla inte följer medier på samma sätt (exempelvis bara medier i det förra hemlandet).

Slutsatser

När det gäller coronakrisen är det för invandrargrupperna särskilt frågor relaterade till språkkunskaper och uppehållsrätt som är viktiga. Dessutom är situationen oroväckande när det gäller de familjer som befinner sig i en asyl- eller familjeåterföringsprocess, de som befinner sig på mottagningscentraler och förvarscentraler och de som är papperslösa.

Det är viktigt att man i kommunikationen om coronaviruset och om framtida motsvarande undantagssituationer använder flera språk och flera kommunikationskanaler. Man bör inte anta att de normala kanalerna når alla. Utmaningarna i fråga om distansundervisningen för invandrabarnen har också lagt i dagen att kommunikation med familjerna via huvudsakligen Wilma inte nödvändigtvis ens under normala förhållanden fungerat så bra som man trott.

En plötslig ekonomisk kris kan leda till orimliga situationer för familjer som kommit till Finland på grund av arbete. Det är nödvändigt att tillgodose barnens rättigheter i dessa situationer.

Förslag

- All kommunikation relaterad till coronaviruset ska vara tillgänglig och ske via flera kanaler. För att kommunikationen ska nå fram till invandrarna är det viktigt att stärka samtalen, dialogen och de förtroendefulla relationerna med invandrargrupperna och att söka lösningar tillsammans med dem.
- Inom småbarnspedagogiken och i skolorna ska man sörja för att de metoder som används för att hålla kontakt med familjerna fungerar.
- Barnens bästa ska tillgodoses i situationer där det finns risk för att en familjeåterförening inte kommer att ske då anknytningspersonen håller på att förlora sitt uppehållstillstånd på grund av en plötslig permittering eller arbetslöshet orsakad av coronan. Enligt utlänningslagen kan avvikelse göras från försörjningsförutsättningen, om ett barns bästa kräver det, men paragrafen i fråga har tolkats ytterst snävt. Tolkningspraxis bör granskas på nytt, och då bör man beakta de orimliga situationer som epidemin orsakar.
- Det ska säkerställas att även papperslösa familjer får tillgång till coronatester på samma villkor som andra. De ska uppmuntras att genomgå tester och ges information om hur de kan få en test. I fråga om barn och unga är det viktigt att de trots coronasituationen även har tillgång till andra social- och hälsovårdstjänster, såsom rådgivningen, vaccinationer och barnskyddstjänster.

6.7 Regnbågsbarn och -unga

Lägesbild

På regnbågspersonerna, det vill säga personer som tillhör en sexuell minoritet eller könsminoritet, har pandemisituationen, som för alla andra, haft olika effekt beroende på ålder, socioekonomisk ställning, familjerelationer och funktionsförmåga. Regnbågsunga upplever diskriminering och uteslutning även under vanliga förhållanden. I Finland sker diskriminering i social- och hälsovårdstjänsterna, utbildningen och arbetslivet. Coronapandemin och de begränsningsåtgärder som den krävt inverkar i hög grad på alla dessa samhällliga aktiviteter. Därför är det viktigt att se till att man även i undantagssituationen övervakar att skyldigheten att främja likabehandling och jämlikhet fullgörs och de mänskliga rättigheterna tillgodoses.

För vissa personer kan det vara mycket svårt, ångestfullt eller till och med farligt att i enlighet med myndigheternas rekommendation isolera sig i hemmet. Krisen kan leda till att olika rädslor eller ångestskapande känslor kommer upp till ytan. Under exceptionella tider ökar till exempel våldet i familjer och nära relationer. Enligt en skolhälsovårdsenkät är psykiskt våld i hemmet den vanligaste våldsform som regnbågsunga är utsatta för. Om det saknas vuxna närkontakter utanför familjen blir exempelvis misstankar om våld mot barn inte anmälda till myndigheterna.

För regnbågsungdomar som hela tiden måste dölja sin identitet kan det vara tungt att inte kunna röra sig utanför hemmet. Situationen i hemmet kan redan tidigare ha varit inflammerad, om till exempel den unga personens identitet har ifrågasatts. Regnbågsungas särskilda behov beaktas inte ännu tillräckligt i skolan och i tjänsterna för unga, och tröskeln är hög för dem att söka hjälp hos myndigheter. Många ungdomar låter bli att använda tjänster av rädsla för diskriminering.

Kompetenscentrumet för könsmångfald, som verkar i anslutning till Seta ry, erbjuder psykosocialt stöd till personer som hör till en könsminoritet och särskilt även till unga. När personer som hör till dessa grupper tagit kontakt har de nämnt till exempel att deras ångest och ensamhet ökat under isoleringen. Å andra sidan kan unga som hör till en könsminoritet redan före epidemin ha levt rätt så isolerat, då de undvikit att röra sig på allmänna platser och att träffa andra. För vissa har dysforin minskat när de inte varje dag behövt träffa andra och bli utsatta för risken att exempelvis inte bli sedd som den man är. Oro väcker de ungdomar, ofta elever i årskurserna 7–9, som inte gärna använder stödtjänsterna på distans eller som inte har möjlighet att i lugn och ro och på ett tryggt sätt använda tjänsterna i sitt hem.

Genom enkäten Barnets röst 2020 tog Rädda barnen rf reda på vilka erfarenheter barn och unga i åldern 13–17 hade av undantagsförhållandena orsakade av coronaepidemin i fråga om vardagen, skolgången, fritiden, fritidsaktiviteter och psykiskt välmående. Enligt resultaten ansåg 47 procent av regnbågsungdomarna att deras psykiska välmående var mycket eller ganska dåligt (27 procent alla unga). 66 procent uppgav att undantagsförhållandena hade orsakat stress (54 procent alla unga) och 49 procent depression (33 procent alla unga).

Regnbågsorganisationerna uttrycker även oro för tillgången till de tjänster inom hälso- och sjukvården som tillhandahålls vid könsdysfori. Det är problematiskt om en del av ungdomarna dröjer med att söka sig till hälso- och sjukvården på grund av epidemi-situationen eller om processer som man väntat länge på skjuts upp på grund av prioriteringarna inom hälso- och sjukvården.

Slutsatser

Restriktionerna under coronaepidemin har haft negativa konsekvenser för regnbågsungdomarna. Undantagsförhållandena har orsakat stress, ångest och depression för en relativt stor andel av ungdomarna. Många unga rapporterade också att de mår psykiskt dåligt (Rädda Barnen rf 2020). Coronapandemin och de restriktioner som den krävt har haft stor inverkan på social- och hälsovårdstjänsterna, utbildningen och arbetslivet. I dessa tjänster har regnbågsungdomarna redan före coronakrisen känt sig diskriminerade och utslutna, känslor som den exceptionella situationen för sin del ökat.

Förslag

- Regnbågssensitiviteten bör stärkas i olika tjänster och aktiviteter, till exempel i skolorna och läroanstalterna, elevhälsan, ungdomsarbetet och social- och hälsovårdstjänsterna, bland annat genom utbildning.
- Information ska ges om att det i stöd- och rådgivningstjänsterna för barn och unga inte förekommer någon diskriminering och att verksamheten är regnbågssensitiv.

7 Skydd av barn och unga mot våld

Lägesbild

I Finland och många andra länder har våld i nära relationer och familjer redan före coronasituationen varit ett stort problem. Under coronaförhållandena har oron för våldsoffer och barn som blir utsatta för våld varit ett återkommande tema som diskuterats i offentligheten.

Att växa upp i en otrygg miljö utgör en betydande risk för barnets psykiska välmående och fysiska säkerhet. Enligt skolhälsovårdsenkäten 2019 är cirka en femtedel av barnen och ungdomarna utsatta för psykiskt våld av sina föräldrar. Var tionde blir utsatt för fysiskt våld, flickor i högre grad än pojkar. Fysiskt våld mellan andra familjemedlemmar har cirka en tiondedel av barnen eller ungdomarna sett eller hört. En tredjedel av flickorna i årskurserna 7–9 eller på andra stadiet har varit utsatta för sexuellt antastande – i huvudsak på nätet eller det offentliga rummet – och var tionde har utsatts för sexuellt våld. Av pojkarna har under en tiondedel uppgett att de utsatts för sexuellt antastande och några procent för sexuellt våld. Det är oroväckande att endast var tredje av de barn i årskurserna 1–6 som upplevt våld i familjen och av ungdomarna endast var fjärde har berättat för någon vuxen om våldet. Långt ifrån alla barn och unga som upplevt våld i familjen har fått den hjälp och det stöd som de behövt.

Långt ifrån allt våld i familjer och nära relationer anmäls till myndigheterna. År 2019 kom 10 600 våldsbrott i parförhållanden och nära relationer till myndigheternas kännedom. Vart fjärde offer var barn.

Undantagsförhållandena på grund av coronaviruset har lett till att våld mot barn liksom annat våld i nära relationer i barnfamiljer inte i lika hög utsträckning som tidigare kommer upp till ytan. Att hälsoundersökningarna på rådgivningarna avbröts, att barnens undervisning började ges på distans och att endast en liten del av barnen deltog i småbarnspedagogiken innebar att tecken på våld eller illabehandling inte har blivit upptäckta. Det ledde också till att barnskyddsanmälningarna minskade i antal. Anmälningarna relaterade till misstankar om barnmisshandel minskade i antal både inom barnskyddet och polisen på ett oroväckande sätt. Behovet av barnskydd har emellertid inte minskat, för polisens utryckningar till hem har ökat och inom socialjouren ökade antalet kontakter som gällde barns behov. Undantagssituationen orsakad av coronaviruset ledde i början till att klienternas antal minskade i vissa skyddshem. Det kan ha berott på att de som var utsatta för våld i en nära relation inte vågade söka hjälp då alla hade uppmanats att hålla sig hemma och undvika sociala kontakter.

Föräldrarnas stress har ökat, vilket enligt studier ökar risken för våld. Barn är lojala mot sina föräldrar i nödsituationer. Ju mindre barnet är, desto mindre är dess kapacitet att förstå, dess tillgång till instrument och förmåga att söka hjälp.

Undantagsförhållandena har också kunnat förvärra befintliga problem i ett parförhållande och i relationerna mellan familjemedlemmar. Att det skett en klar ökning av grälen i parförhållanden och andra problem i parförhållanden framgår av bland annat svaren i den webbenkät som Ensi- ja turvakotien liitto utfört (Särkelä & Siltaniemi 2020). Barn som i hemmet känner rädsla på grund av våld eller hot om våld kan också ha blivit redskap i en vårdnads- och umgängestvist och skulle behöva få sakkunnig hjälp med att hantera sina upplevelser.

Under coronakrisen har barnen tillbringat mycket tid i olika webbmiljöer, både på grund av skolornas distansstudier och på sin fritid. Detta har sannolikt ökat det sexuella våldet mot barn på nätet och risken för det. Europol har rapporterat att situationen försämrats i Europa. Till tjänsten Nettivihje, som drivs av Rädda barnen rf, har antalet tips om sexuella brott mot barn ökat betydligt. I april och maj behandlades över 500 tips per månad, mot 230–240 per månad under normala förhållanden. Detta överensstämmer med den bedömning som gjorts om att de sexuella brotten kommer att öka under undantagsförhållandena.

Slutsatser

I den undantagssituation som rått på grund av coronavirusepidemin har antalet barn som upplevt våld i familjen sannolikt ökat, det har blivit ännu svårare att få hjälp och hjälpen har dröjt.

I eftervården av coronakrisen behövs fortfarande intensivt arbete för att minska användningen av aga och främja positiva uppfostringsmetoder. Coronakrisen har också visat att det är viktigt att säkerställa att det finns tillräckligt med skyddshemsplatser i hela landet. Till de centrala åtgärder som behövs hör att förbättra ställningen för offer för familjevåld och att se till att de får stöd och hjälp. Dessutom behövs en utredning av hur utbredd våldet mot barn är (även sexuellt våld) liksom forskning om ämnet, så att man kan tilldela de resurser för stöd och tjänster som är nödvändiga och inriktade resurserna rätt och så att våld mot barn inte förblir oupptäckt av dem som arbetar med barn.

Förslag

- Man ska sörja för att åtgärdsprogrammet En barndom utan våld liksom planen för genomförande av Istanbulkonventionen genomförs och att det finns tillräckligt med resurser för detta. Båda två innehåller flera åtgärder som är viktiga med tanke på eftervården av coronakrisen.
- Det ska utarbetas en nationell plan för genomförande av Lanzarotekonventionen, och målsättningen med denna plan ska vara att sexuell exploatering av och sexuella övergrepp på barn ska upphöra.
- Det ska säkerställas att det i familjerådgivningarna och andra tjänster för barnfamiljer finns tillräckligt med möjligheter till samtalshjälp för barn, unga och barnfamiljer. Det finns hjälp att få i organisationernas tjänster med låg tröskel och i de grupper som dessa bildat för personer i samma ställning och för andra, och det är viktigt att det ges information om var hjälp finns tillgänglig.
- Man bör se till att rådgivningsarbetet och barnfamiljernas hemservice normaliseras så snart som möjligt så att familjerna får behövligt stöd. Genom dessa tjänster kan man tillgodose familjernas behov och förhindra att problemen förvärras och att hälsoproblem uppkommer.
- Myndigheternas kunnande när det gäller att ingripa i våld i nära relationer och bryta våldsspiraler ska stärkas ytterligare. De anställda behöver utbildning både i att identifiera de olika formerna av våld i nära relationer och fenomenet som sådant och i att använda verktyg som tagits fram för att ingripa i dessa situationer.
- Arbetet med att bekämpa sexuell exploatering och sexuellt antastande i webbmiljöer ska stärkas.
- Man ska sörja för skolornas och småbarnspedagogikens undervisning i icke-aggressivt beteende och i säkerhetsfärdigheter. Det är viktigt att barn och unga kan identifiera våld och vet vilka rättigheter de har och var de ska sätta gränserna. Man ska också sörja för undervisningen i kroppskännedom och sexualundervisningen i skolorna och småbarnspedagogiken. En central roll har säkerhetsfärdigheterna och kunskapen om hur man respekterar sin egen och andras kropp och gränser.

8 Småbarnspedagogiken och utbildningen

8.1 Allmänt

Våren 2020 utfärdade statsrådet tre förordningar om temporära begränsningar av skyldigheten att ordna småbarnspedagogik samt undervisning och utbildning. Skyldigheten att ordna närundervisning begränsades på de olika utbildningsstadierna fram till den 13 maj 2020. För att förhindra spridningen av epidemin övergick man inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen huvudsakligen till distansundervisning. Närundervisning ordnades för årskurserna 1–3 inom den grundläggande utbildningen och för de elever som får särskilt stöd. Senare fick också elever som deltar i förberedande utbildning och elever som hade den mest utsatta ställningen delta i närundervisningen. Till en början gällde rätten till närundervisning endast barn till personer som arbetade i kritiska samhällssektorer. Detta beslut ändrades snabbt på grund av svårigheten med definitionen. Senare utvidgades skyldigheten att ordna närundervisning så att den började gälla även elever i en särskilt utsatt ställning.

Tjänsterna inom småbarnspedagogiken har varit tillgängliga under hela undantagstiden, men statsrådet rekommenderade att barn i mån av möjlighet inte ska delta i verksamheten. Motsvarande rekommendation gällde också deltagandet i närundervisningen inom den grundläggande utbildningen.

Inom den grundläggande utbildningen återgick man till närundervisning den 14 maj 2020. I gymnasie- och yrkesutbildningen fortsatte distansundervisningen ända till slutet av vårterminen. Inom utbildningen på andra stadiet ordnas också sommarundervisning.

Enligt en enkät genom vilken undervisnings- och kulturministeriet tog reda på situationen i kommunerna deltog 64 procent av barnen i den kommunala småbarnspedagogiken den 19 maj 2020. I den kommunala förskoleundervisningen deltog 77 procent av barnen. I den grundläggande utbildningen deltog 88 procent av eleverna. Inom den grundläggande utbildningen var totalt 53 176 elever frånvarande med tillstånd. 1 591 elever var frånvarande utan tillstånd.

Under våren ledde coronaviruspandemin till stora utmaningar i fråga om barnens lika rätt till undervisning, fostran och vård. Det är sannolikt att undantagsförhållandena ytterligare ökat skillnaderna mellan barnen i fråga om välfärd och lärande.

Föräldrarnas egen situation och möjligheter att stödja sitt barn i hemmet varierade i hög grad, likaså kommunernas och enheternas lösningar för distansundervisningen. Daghemmen och skolorna är ofta de första platser där oron för ett barn väcks och där man ingriper i svåra situationer. Efter att småbarnspedagogiken och närundervisningen avbröts har de mest utsatta barnen inte nödvändigtvis blivit sedda eller deras nöd blivit upptäckt.

Att stänga småbarnspedagogiken och skolorna kan kallas ett stort utbildnings- och samhällspolitiskt försök, om vars konsekvenser det än så länge finns endast begränsat med information. Det är till exempel oklart hur socioekonomisk bakgrund, invandrarbakgrund eller ett barns behov av särskilt stöd har inverkat på vilka barn som fortsatt deltog i småbarnspedagogiken eller närundervisningen och vilka som stannade hemma.

8.2 Småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen

Lägesbild

Småbarnspedagogiken har varit öppen och barnens subjektiva rätt till småbarnspedagogik har i princip gällt även under coronakrisens akuta fas. Däremot har det inte funnits någon skyldighet att regelbundet hålla kontakt med barnen och familjerna. Utbildningsstyrelsen uppmuntrade till att hålla kontakt och till distansverksamhet. Inom småbarnspedagogiken existerar inte distansundervisning. Den offentliga diskussionen har främst fokuserat på hur skolornas distansundervisning fungerat, i mindre utsträckning på småbarnspedagogiken och den distansverksamhet som genomförts inom den.

Enligt undervisnings- och kulturministeriets kommunenkät (2020) minskade deltagandet i småbarnspedagogiken med cirka en femtedel under de första veckorna av coronakrisen jämfört med den normala situationen. Deltagandet ökade så småningom till cirka en tredjedel, innan den starka rekommendationen om att barnen skulle vårdas hemma drogs tillbaka den 14 maj 2020. Därefter har 77 procent av barnen återvänt till förskoleundervisningen och 64 procent till småbarnspedagogiken (veckorna 20 och 21).

Praxis inom småbarnspedagogiken har varierat mycket mellan kommuner och mellan verksamhetsenheter. Enligt en utredning utförd på uppdrag av Fackorganisationen för högutbildade inom socialbranschen Talentia rf har det funnits stora skillnader i hur man hållit kontakt med familjerna och hur man erbjudit barn aktivitetsstunder (Ahonen & Pesonen 2020). Inom småbarnspedagogiken är nivån på den tekniska utrustningen för distansverksamhet lägre än i skolorna. I en del av kommunerna har man till exempel aktivt uppmuntrat barn som varit klienter inom barnskyddet att återgå till småbarnspedagogiken, på andra ställen har budskapet till föräldrarna varit att barnet bör hållas hemma. Enligt undervisnings- och kulturministeriets kommunenkät hade en ansenlig del av kommunerna beslutat att också slå samman grupper inom småbarnspedagogiken och daghem.

De små barnen har saknat sina kamrater, personalen inom småbarnspedagogiken och den bekanta dagsrytmen, och det har varit svårt för dem att förstå varför de inte får gå till daghemmet. Deltagandet i småbarnspedagogiken är i första hand en rättighet för barnet och en tjänst som stöder deras välbefinnande, lärande och utveckling. Barnens deltagande i småbarnspedagogiken möjliggör också föräldrarnas arbete och minskar risken för att föräldrarna blir utmattade. Att graden av deltagande så småningom ökat beror sannolikt på svårigheter för föräldrarna att arbeta på distans och på föräldrarnas utmattning.

Inom småbarnspedagogiken har barnen inte rätt till någon tjänst som motsvarar elevvårdstjänsterna på de övriga utbildningsstadierna. I stället för skolhälsovården har de tillgång till rådgivningstjänster. Antalet rådgivningsbesök beror på barnets ålder – de mindre barnen har besök oftare.

På grund av coronakrisen drog flera kommuner ner på rådgivningsbesöken för barn under två år, vilket innebar att många barn inom småbarnspedagogiken inte hade tillgång till stödtjänster. I en del kommuner finns psykologer tillgängliga för småbarnspedagogiken. Inom småbarnspedagogiken arbetar också konsulterande speciallärare som stöder barn och familjer samt vid behov hänvisar dem vidare.

I Finland är graden av deltagande i småbarnspedagogiken lägre än i de övriga nordiska länderna. Deltagandegraden har dock stigit under de senaste tio åren. Enligt Institutet för hälsa och välfärd (THL 2019) deltog år 2018 knappt en femtedel av 3–5-åringarna inte i småbarnspedagogiken. I de övriga nordiska länderna däremot var graden av deltagande 94–98 procent. De ekonomiska trångmålen på grund av pandemin kan minska deltagandet i småbarnspedagogiken ytterligare, en risk som visserligen bromsas upp en aning av avgiftsgränserna inom småbarnspedagogiken.

Undantagssituationen har lyft upp olika praktiska frågor och gett lärdomar. Till exempel barnens ergo- eller talterapeuter har inte alltid släppts in i daghemmen (eller så

har de själva valt att inte komma). De som ansvarar för rehabiliterings- och terapi-tjänsterna släpptes in i småbarnspedagogikens lokaler i maj. Terapier har delvis ordnats också på distans. I små kommuner har det varit svårt att omorganisera verksamheten. Situationen förde också med sig en positiv sak: barnen har inte varit lika ofta sjuka, då man fäst mer uppmärksamhet vid hygien än normalt och barn med lindriga förkylningssymtom inte har kommit till daghemmet.

Coronakrisen har försatt även småbarnspedagogikens anställda i en svår situation. Enligt enkäter utförda av bland annat Undervisningssektorns Fackorganisation rf (OAJ), Förbundet för den offentliga sektorn och välfärdsområdena JHL rf och Barnträdgårdsmuseet finns det bland småbarnspedagogikens anställda en stor oro för att de själva ska bli sjuka och oro för sin hälsa. I OAJ:s enkät riktade småbarnspedagogikens lärare kritik framför allt mot bristfälliga anvisningar.

Slutsatser

De första åren i ett barns liv är mycket viktiga med tanke på barnets lärande och välbefinnande under hela livet och för dess livsväg. Men hittills har inte mycket uppmärksamhet ägnats de effekter som avbrottet i småbarnspedagogiken och den för skolan förberedande förskoleundervisningen haft på de små barnen. Detta är oroväckande, eftersom även stödsystemen för barn som deltar i småbarnspedagogiken är svagare än för skoleleverna, då de inte omfattas av elevvården. Barn som deltar i den småbarnspedagogiska verksamheten och i förskoleundervisningen är så unga att de inte på egen hand kan söka hjälp utanför hemmet, om de är i nöd. När det gäller att få stöd har i princip alla små barn en mer utsatt ställning. Det är också känt att barnets psykiska utveckling under de tre första levnadsåren är särskilt viktig med tanke på den senare psykiska utvecklingen och bland annat på utvecklingen av grundtryggheten.

Effekterna av avbrottet i småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen på barn bör bedömas separat, som en egen helhet. Det finns en risk för att de små barnens situation förblir osynlig, om småbarnspedagogiken behandlas enbart i anslutning till den grundläggande utbildningen.

Ju tidigare man vidtar åtgärder för att förebygga problem och ju mer systematiskt åtgärderna genomförs, desto effektivare och billigare blir det. Det är särskilt viktigt att inrikta förebyggande åtgärder på de mycket små barnen och deras föräldrar. En del av barnens problem kan förebyggas och hanteras endast när barnen är i den åldern att de deltar i småbarnspedagogiken. Som exempel på detta kan nämnas problem som gäller barnens grundläggande behov och trygghet.

Förslag

- Man ska se till att alla familjer vars barn inte längre deltar i småbarnspedagogiken har kontaktats, och särskild uppmärksamhet ska ägnas barn i en utsatt ställning, såsom barnskyddsklienter och familjer med invandrarbakgrund.
- Samtalen med barnen och vårdnadshavarna om barnets småbarnspedagogik ska genomföras genast på hösten och det ska göras en kartläggning av vilka faktorer som främjar barnets resiliens (t.ex. med hjälp av metoden Föra barnet på tal). I samtalen ska man försöka finna tillvägagångssätt som kan användas i vardagen för att stärka barnets resiliens och som är lämpliga för barnet och familjen i fråga.
- Man ska stärka och utvidga det stöd som social- och hälsovården erbjuder i anslutning till småbarnspedagogiken redan på hösten, såsom tjänsterna inom familjerådgivningen och barnskyddet, samt stödet för inläringen och utvecklingen, såsom speciallärarens stöd och tal- och ergoterapin. I samband med att lagen om småbarnspedagogik revideras bör lagen om elev- och studerandevård utvidgas så att den omfattar även småbarnspedagogiken.
- Det rekommenderas att kommunerna tillhandahåller ett gemensamt telefonnummer eller ett digitalt verktyg (t.ex. i anslutning till en familjecentral) för samordningen av de social- och hälsovårdstjänster som erbjuds familjerna via småbarnspedagogiken.
- De åtgärder som enligt regeringsprogrammet ska vidtas för att stärka kvaliteten och jämlikheten inom småbarnspedagogiken ska genomföras i forcerad takt, särskilt trestegsmodellen för stöd.
- Det ska säkerställas att avgifterna för småbarnspedagogiken inte minskar deltagandegraden på grund av att familjer har det svårt ekonomiskt. Familjerna ska aktivt informeras om möjligheten att ändra inkomstuppgifterna och ansöka om ändring av avgifterna. De preliminära resultaten i ett försök med gratis småbarnspedagogik för femåringar visar att fler deltar när det är gratis.
- De nya goda förfaranden som undantagstillståndet skapat ska spridas, till exempel förfarandet att ett sjukt barn som är äldre än tre år dagligen kan vara i kontakt med sitt daghem och få stöd och möjlighet att känna gemenskap med sin daghemsgrupp även när det är hemma.

8.3 Den grundläggande utbildningen och utbildningen på andra stadiet

Lägesbild

Coronaepidemin har på ett betydande sätt inverkat på ordnandet av utbildningen och på barnens och ungdomarnas ställning på alla utbildningsstadier. Under våren och sommaren 2020 ska Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU) att göra en utredning av undantagsförhållandenas konsekvenser; den basrapport som publicerades i den första fasen lyfter upp både styrkorna i det finländska utbildningssystemet, det vill säga framför allt den höga nivån på kunskaperna och de små skillnaderna i kunskaper mellan regionerna och mellan språkgrupperna, och oron för att undantagsförhållandena ska leda till växande kunskapsskillnader särskilt på de lägre årskurserna och i specialgrupperna. (Nationella centret för utbildningsutvärdering 2020.)

Skillnaderna mellan skolorna har varit stora i fråga om hur distansskolan fungerat. Till exempel resultaten i webbenkäten Mitä perheille kuuluu, som Finlands Föräldraförbundet rf genomförde, visar att i vissa skolor har samarbetet mellan familjerna och skolan intensifierats, men i andra har undervisningen överlåtits helt på föräldrarna. Den snabba övergången till undantagsförhållandena ledde till belastning särskilt i stora familjer. Undantagsförhållandena har tydligt visat hur viktig föräldrarnas roll är i fråga om att stödja barnens skolgång. Föräldrarna har mycket olika möjligheter att stödja sina barns skolgång, så när deras roll blir större leder det till att de jämlika möjligheterna till utbildning minskar.

Barn och unga har upplevt distansstudierna på olika sätt. Distansstudierna hade också positiva effekter, till exempel mobbningen minskade. Detta har konstaterats bland annat i den undersökning av coronavåren som Christina Salmivalli, professor i psykologi vid Åbo universitet, utförde på basis av KiVa-materialet. Distansstudielösningarna har haft positiva effekter på bland annat elever med autismspektrumsvårigheter och de som är överkänsliga för sinnesintryck. Med undervisningslösningar baserade på distansförbindelser är det också möjligt att främja elevernas likabehandling och minska ojämlikheten. I det här fallet utgör distansundervisningen ett komplement till närundervisningen, inte en ersättning för den. Det vore möjligt att under normala förhållanden på många sätt erbjuda undervisning genom distansförbindelser. På detta sätt kunde man till exempel öka den stödundervisning och specialundervisning som kompletterar närundervisningen. Man skulle kunna sörja för att de samisktalande och de teckenspråkiga eleverna samt de elever som talar främmande språk får undervisning i sitt eget språk, oavsett hemort. Detsamma gäller religionsundervisningen för elever som har en minoritetsreligion. Dessutom kan utbudet av valfria ämnen ökas, särskilt i små skolor för årskurserna 7–9, med hjälp av distansförbindelselösningar. En

mer omfattande användning av distansförbindelser i undervisningen på nationell nivå kräver utveckling av olika metoder, försök och insamling av information om arbetssättens lämplighet och effektivitet.

Till exempel enligt kontakterna till Mannerheims Barnskyddsförbunds telefontjänst för barn och unga har en del av barnen och ungdomarna klarat distansundervisningen bra och njutit av de nya arbetssätten. Å andra sidan har det för många varit svårt eller till och med övermäktigt att utföra uppgifterna på egen hand. Många samvetsgranna elever har blivit belastade och stressade av uppgifterna i distansskolan. Ensamheten bland barnen ökade när kontakten med vänner begränsade sig till virtuella träffar.

Vissa barn fick inte det stöd de behövde under distansundervisningen. Alla har inte lika god förmåga att själva stödja och styra sin egen aktivitet och vissa har svårt att lära sig, komma ihåg eller koncentrera sig. För en del av barnen var bristen på teknisk utrustning för distansundervisningen en utmaning, liksom den begränsade kontakten med vuxna i skolan och föräldrarnas bristfälliga förutsättningar att stödja skolgången. Vissa uppnådde inte målen för lärandet på grund av distansundervisningen, vilket har orsakat stress och symptom.

Även enligt Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ:s enkät riktad till lärarna krävde distansundervisningen att eleverna hade förmåga till självstyrning och att de fick starkt stöd i hemmet. Situationen orsakade också stora svårigheter för eleverna och stödet för inläringen var bristfälligt. Läroplanen genomfördes selektivt och målen för undervisningen, den aktivitetsbaserade pedagogiken och gemensamt arbete kunde inte genomföras fullt ut. Med tanke på lärarnas ökade arbetsbelastning skulle de använda metoderna vara ohållbara på lång sikt. Perioden med distansundervisning främjade digitaliseringen av utbildningen, men visade också att det finns skillnader och brist på planering i digitaliseringen.

En av utmaningarna i stödet för inläringen har också varit att många kommuner permitterat skolgångshandledare. Välbefinnandet för barn i en svagare ställning äventyrades ytterligare genom att man i vissa kommuner gav skolhälsovårdare och skolläkare andra uppgifter under epidemin. Det är också möjligt att behandlingen av mentala problem fördröjts i och med att tillgången till elevhälsans tjänster varit sämre då skolorna var stängda.

Adopterade barn har ofta olika specialbehov som bör beaktas genom ett intensifierat stöd för inläring och skolgång, även i distansskolan, och man bör framöver möjliggöra en skolgång som beaktar barnets individuella behov. Det finns också en koppling mellan specialbehov och säkerställandet av tillgången till social- och hälsovårdstjänster och stödandet av familjerna även under undantagstider.

De studier som redan gjorts har visat att det funnits problem i skolgången även inom utbildningen på andra stadiet. I enkätundersökningar utförda av studerandeorganisationerna Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto SAKKI ry och Suomen Opiskelija-Allianssi OSKU ry har det framkommit att epidemin och begränsningsåtgärderna orsakat betydande osäkerhet hos de studerande och att stödet från läroanstalterna har varierat mycket mellan utbildningsområdena. En undersökning som gjordes av Finlands Gymnasistförbund rf visade också att eleverna upplevde belastning och stress. Jämfört med många yrkesutbildningsbranscher lämpar sig distansundervisning bättre inom gymnasieutbildningen, men det hade behövts förbättringar i sätten att genomföra distansundervisningen och i beaktandet av de olika situationerna och inlärningssvårigheterna. Resultaten är oroväckande särskilt med tanke på övergången från andra stadiet till följande stadium.

Enligt uppgifter som regionförvaltningsverket samlat in från kommunerna är det viktigt att inför en eventuell kommande våg av epidemin beakta bland annat följande i fråga om den grundläggande utbildningen: att hemmen ska informeras i förväg, att man i fråga om tekniken ska vara förberedd för distansundervisning, att elevernas och lärarnas kunskaper ska säkerställas (grundläggande färdigheter och tekniskt stöd) och att rektorerna och bildningsledningen ska fokusera på förhandsplanering. Undantagssituationen har visat att skolorna och deras personal har förmåga att anpassa sig till förändrade situationer. Det är också viktigt att det finns möjlighet till snabb kontakt med socialservicen enligt behoven. De goda förfaranden som togs fram under distansundervisningen bör vidareutvecklas och utnyttjas i anpassad form även under normala förhållanden. I regionförvaltningsverkets datainsamling framkom att det finns anledning till oro i fråga om bland annat distansundervisningens enhetlighet och kvalitet, elevernas möjligheter att ta igen det som de gått miste om under distansundervisningstiden och stödet till de utsatta barnen. Det finns också risk för att kommunernas ekonomiska trångmål i värsta fall leder till permitteringar av anställda som stöder barnens välbefinnande och utveckling.

Slutsatser

Problemen som hopade sig under distansundervisningen har orsakat symtom och ett växande behov av hjälp hos barn och unga. På grund av undantagsförhållandena har vissa elever halkat efter i sina studier. För att uppnå jämlikhet i utbildningen krävs mer samhällsliga resurser än normalt för att stödja inläring och välbefinnande. Det är positivt att regeringen i sin fjärde tilläggsbudget uppmärksammat det växande behovet av resurser.

Att tillgången till elevhälsotjänsterna minskat har sannolikt ökat riskerna i fråga om barnens välbefinnande och skapat ett uppdämt behov av tjänster. För att man ska kunna identifiera barns stödbehov och ge stöd så tidigt som möjligt behövs ett nära

multiprofessionellt samarbete mellan skolan och social- och hälsovårdens personal. Att mobbningen minskade under distansundervisningen visade att skolorna mer kraftfullt behöver ta itu med mobbningen för att säkerställa alla barns välbefinnande.

Förslag

- Det ska säkerställas att tillgången till stöd för inläringen och elevhälso-tjänster är tillräcklig i alla kommuner.
- När skolan börjar på hösten ska man genom samtal med alla barn och unga ta reda på vilka skyddande faktorer de har i sina liv. Målsättningen med dessa samtal är att få en uppfattning om vad de vuxna i barnens och ungdomarnas omgivning kan göra för att stärka deras psykosociala välmående och resiliens (med hjälp av t.ex. metoden Föra barnet på tal).
- När det gäller barn och unga som haft utmaningar, till exempel under distansundervisningsperioden, ska den personal som ansvarar för skolans stöd genast involveras i resiliensdiskussionerna. I samtalen ska man försöka finna arbetssätt som kan användas för att stärka barnets resiliens och som är lämpliga för barnet och familjen i fråga.
- I elevhälso-tjänsterna ska man prioritera det individuella behovet av samtal och stöd. Hälso- och inlärningsundersökningar ska utföras i mån av möjlighet.
- Det ska säkerställas att stödåtgärderna fortsätter och att eleverna har möjlighet att söka sig till tjänster och stöd även under sommarlovet. Skolpsykologernas, -kuratorernas, -hälsovårdarnas och -läkarnas klientarbete ska fortsätta under sommaren. Det ska ges tillräckligt med information om tjänsterna till både elever och föräldrar. Elever och föräldrar ska uppmuntras att söka sig till tjänsterna. Möjligheter till samtal ska erbjudas aktivt. Eleverna ska erbjudas mottagningar som är öppna utan tidsbokning.
- Man ska kontakta elever och familjer vars situation har väckt oro under distansundervisningsperioden.
- Man ska se till att lärarna och andra som arbetar med barn får bättre förmåga att identifiera och ingripa i mobbning och våld.

Förslag (fortsättning)

- För alla utbildningsnivåer ska det utvecklas modeller för distansundervisning som kan användas i en eventuell andra epidemivåg. Goda modeller och förfaranden ska samlas in på Utbildningsstyrelsens webbplats. Distansförbindelseslösningar som främjar likabehandling och jämlikhet i utbildningen ska användas som stöd och hjälp inom närundervisningen även under normala förhållanden.
- Elevhälsans distanstjänster ska stärkas för den händelse att en andra epidemivåg kommer.

9 Social- och hälsovårdstjänster för barn, unga och familjer

Lägesbild

I detta kapitel behandlas viktiga iakttagelser som gjorts om tjänsterna för barn, unga och familjer. Situationen inom social- och hälsovårdstjänsterna har behandlats mer i detalj bland annat i de veckovisa lägeskartläggningar och konsekvensbedömningar som gjorts av Institutet för hälsa och välfärd.

Att tillgången på social- och hälsovårdstjänsterna blivit sämre under undantagsförhållandena har lett till svårigheter för barn och unga samt deras familjer. Många tjänster för barn, unga och familjer har varit avbrutna eller tillhandahållits kraftigt nedbantade. Tider har avbokats eller skjutits fram. Användningen av tjänsterna har också minskat på grund av familjernas eget val: de vågar inte använda tjänsterna av rädsla för att bli smittade av coronaviruset. Under coronasituationen har man också flyttat personal från hälsovårdstjänsterna för barn, unga och familjer till andra uppgifter.

Om kontrollbesök avbokas eller flyttas fram kan det äventyra hälsan för till exempel barn och ungdomar med en långvarig sjukdom. Situationen är också särskilt utmanande för bland annat barn och unga som har en funktionsnedsättning eller psykiska hälsoproblem. Även med tanke på barns och ungas munhälsa är situationen besvärlig. Skillnaderna mellan kommunerna i fråga om hur de ordnat tjänsterna har ökat under undantagsförhållandena.

Under de senaste åren har man försökt samordna tjänsterna för barn, unga och familjer och tillhandahålla dem i familjecentraler som överbryggar de olika förvaltningsområdenas silor, så att alla barn, unga och familjer får den hjälp och det stöd de behöver utan dröjsmål. I det multiprofessionella samarbetet i familjecentralerna förenas professionell expertis och resurser så att barn och familjer ska få hjälp på ett holistiskt sätt. Till familjecentralernas nätverk hör social- och hälsovårdstjänsterna på basnivå och de specialiserade tjänster som stöder dessa, bildningstjänsterna och andra kommunala tjänster samt tjänster och aktiviteter som organisationer och församlingar tillhandahåller. Barn och föräldrar är involverade i planering och utvärdering av tjänsterna.

Att det behövs familjecentraler har blivit tydligt då servicesystemet baserar sig på silotänkande och då behovet av korrigerande tjänster, kostnaderna och riskerna för ojämlikhet och marginalisering ökat. Syftet med att utveckla familjecentralverksamheten

har varit att åtgärda problemet med att tjänsterna är splittrade och dåligt samordnade och att väntetiden till hjälp och stöd är lång. Målsättningen har varit att förebygga problem och ge tidigt stöd och tidigt vård samt att dämpa kostnadsökningen. Att minska ojämlikheten mellan barn, ungdomar och familjer är också ett viktigt mål. (Pelkonen m.fl. 2020.)

Under coronaepidemin har ansvaret för vården av och omsorgen om barnen samt stödet för inläringen överförts på familjerna, då majoriteten av barnen inte har deltagit i småbarnspedagogiken eller i skolans närundervisning. Många barnfamiljers vardag har också påverkats av att man inte kunnat träffa mor- och farföräldrar och av att dessa inte kunnat hjälpa till med omsorgen om barnen under coronaepidemin. Samtidigt har undantagsförhållandena belastat både barn och föräldrar, vilket sannolikt kommer att öka behovet av stöd från social- och hälsovården.

Enligt en lägesbild som tagits fram för socialservicen (SHM & THL 2020) orsakade bekymren på grund av undantagssituationen psykiskt illamående, ökad risk för familjevåld och ökad användning av berusningsmedel i hemmen. På grund av begränsningsåtgärderna minskade familjernas möjligheter att få hjälp från närstående och sitt stöd-nätverk, vilket ökade behovet av tjänster. Enligt en enkätundersökning riktad till socialjourerna (Kivipelto m.fl. 2020) ökade antalet kontakter som gällde barns behov inom socialjourerna. Inom servicehandledningen har man lagt märke till att barnfamiljernas behov av ekonomiskt stöd har ökat.

Att ordna stöd och hjälp för placerade och utsatta barn har varit utmanande under undantagsförhållandena. Att tillgodose placerade och omhändertagna barns umgängesrättigheter har blivit svårare, om föräldrarna på grund av epidemin inte har kunnat besöka placeringsplatsen eller om barnet inte har kunnat åka hem. Brist på utrustning för distansförbindelser eller problem med att använda den kan ha gjort kommunikationen svår. Ungdomar som utan tillstånd avlägsnat sig från en anstalt har utöver andra risker även kunnat bli utsatta för viruset. Det har varit besvärligare än normalt att ordna med spaningar och hämtningar, och placeringsplatser där man varit tvungen att upprätthålla en ofrivillig karantän har fått en ytterligare utmaning.

Vissa av tjänsterna ersattes med digitala tjänster, till exempel chatttjänster, och många organisationer tillhandahåller till exempel hjälpchattar och andra digitala tjänster. De nya digitala tjänsterna bör vidareutvecklas och användas permanent. Tröskeln för att söka och få hjälp kan sänkas genom digitala tjänster. Samtidigt måste man dock komma ihåg att möten ansikte mot ansikte är viktiga för barn och ungdomar, och i många situationer kan dessa möten inte ersättas med distanskontakter.

Antalet hälsoundersökningar på barnrådgivningen minskades under coronavirusepidemin, och även klientfamiljer avbokade tider av rädsla för smittan. Under våren vaccinerades färre småbarn enligt vaccinationsprogrammet än året innan och det finns tydliga regionala skillnader i genomförandet av vaccinationerna.

Epidemiologiska studier har visat att obehandlade beteendesymptom i barndomen är en betydande riskfaktor för psykiska störningar, missbruksproblem, brottslighet och marginalisering i vuxen ålder (Canadian Pediatric Society 2004, Sourander m.fl. 2005). Att tidigt ingripa vid beteendeproblem genom att stödja föräldraskapet är mycket viktigt när det gäller att förebygga senare problem och marginalisering. Familjecentrerad vård baserad på handledning till föräldrarna har visat sig vara den effektivaste metoden för att förebygga beteendestörningar, och ett terapeutiskt partnerskap kan också uppnås genom distansmetoder (Lingley-Pottie & McGrath, 2006 och 2008). Det primära syftet med handledningen till föräldrar är att föräldrarna ska få möjlighet att lära sig positiva uppfostringsmetoder och att stärka samverkan mellan föräldrar och barn så att föräldrarna kan stödja barnets utveckling.

Slutsatser

Coronaviruspandemin har på många sätt äventyrat den gynnsamma utvecklingen, välbefinnandet och hälsan hos barn och ungdomar. Även om epidemin inte innebär ett omedelbart hälsohot för barn och unga, har undantagsförhållandena haft stora direkta och indirekta effekter på barns och ungas välbefinnande och hälsa. Coronakrisen har orsakat barnen otrygghet, osäkerhet och ångest. Barnens psykiska utveckling sattes på prov. Särskilt svår är situationen för barn som redan innan krisen hade psykiska symtom och skörhet. Användningen av hälsovårdstjänsterna för barn minskade och icke-brådskande besök avbokades, vilket kan ha negativa effekter på barns hälsa. Även föräldrarnas rädsla för att de själva eller deras barn ska bli smittade har lett till att tjänster inte använts. Underutnyttjandet av social- och hälsovårdstjänsterna under coronasituationen kommer att leda till ökade problem och ett ökat behov av tjänster på hösten och därefter.

På grund av det minskade antalet klientbesök i tjänsterna för barn, unga och familjer har många störningar i barns tillväxt och utveckling samt familjers behov av stöd inte identifierats i tid under epidemin. Även arbetet för att främja välbefinnande och hälsa och det förebyggande arbetet fick för lite uppmärksamhet i den akuta fasen av epidemin. Brister i barns och ungas samt deras föräldrars välbefinnande kan ha förvärrats. Den försämrade situationen för utsatta barn, unga och barnfamiljer kommer sannolikt att öka behovet av tjänsterna inom bland annat elevhälsan, familjerådgivningen, barnskyddet, barn- och ungdomspsykiatri och annan specialiserad vård.

Förslag

- Arbetet för att främja välbefinnande och hälsa samt de förebyggande tjänsterna och det tidiga stödet för barnfamiljer ska stärkas och ges tillräckliga resurser.
- I familjecentralerna ska man införa en multiprofessionell modell för tidigt stöd, vård och rehabilitering för barn, unga och familjer, en modell som inkluderar stödet för dessa gruppers psykiska hälsa och tidig vård.
- Inom barn- och familjetjänsterna ska man stärka arbetet som stöder föräldraskapet och parförhållandena, hjälparbetet i samband med skilsmässor, förebyggandet av våld i nära relationer, inklusive våld mot barn, och de arbetsmetoder som tar hänsyn till familjernas mångfald och mångkulturalism.
- Inom barn- och familjetjänsterna ska man sörja för att de anställda inte blir överbelastade och för att rutinerna i fråga om placeringarna fungerar.
- Ytterligare resurser behövs för att åtgärda bristerna i tillgången på service, bland annat för mödra- och barnrådgivningen, elevhälsan, familjerådgivningen, familjernas hemservice och familjearbetet, barnskyddet, munhälsovården för barn och unga, barn- och ungdomspsykiatrin, missbrukartjänsterna och mentalvårdsarbetet riktat till vuxna.
- Hemservicen för utsatta familjer ska utvidgas som en förebyggande och stärkande serviceform.
- Mentalvårdstjänsterna för barn och ungdomar ska stärkas och en flexibel och snabb tillgång till vård garanteras. Åtgärderna i den nationella strategin för psykisk hälsa och det nationella programmet för suicidprevention ska genomföras.
- Rådgivningsbesöken ska genomföras utan dröjsmål så att störningar i barns tillväxt och utveckling och familjernas behov av stöd kan identifieras i tid. Familjer som avbokat mottagningstider ska aktivt kontaktas och uppmanas att besöka rådgivningen. Man ska sörja för att alla ungdomar som behöver preventivmedelsrådgivning får den.
- Man ska säkerställa att familjer vars barn missat vaccinationer som ingår i vaccinationsprogrammet kontaktas och uppmanas att vaccinera sitt barn.
- Man ska uppmuntra till användning av tjänsterna för att förhindra underanvändning och de sociala problem och hälsoproblem som underanvändning kan ge upphov till. I detta spelar en öppen och tydlig kommunikation en nyckelroll.

10 Barns och ungas hobbyer och fritid

Lägesbild

Enligt en skolhälsoenkät från 2019 har mer än 90 procent av ungdomarna en hobby som de ägnar sig åt varje vecka. Nästan en fjärdedel av dem som besvarade enkäten i årskurserna 7–9 och andra stadiet ansåg dock att de hobbyer som intresserar unga är för dyra. Bara en knapp tredjedel ansåg att det ordnas intressanta fritidsaktiviteter för ungdomar i det egna bostadsområdet. Hälften av ungdomarna i årskurserna 7–9 eller gymnasiet uppgav att de på sin fritid deltar i en ledd idrottsaktivitet varje vecka, cirka en sjuandedel att de deltar i en ledd konst- eller kulturaktivitet varje vecka och en tredjedel att de sjunger eller spelar ett instrument åtminstone en gång per månad. Av dem som studerar vid en yrkesläroanstalt deltar endast en fjärdedel i en idrottsaktivitet eller musikaktivitet, och mindre än en tiondel deltar i en ledd konst- eller kulturaktivitet varje vecka. Cirka en tredjedel av ungdomarna uppgav att de spelar mobilspel eller datorspel nästan varje dag.

De begränsningsåtgärder som infördes under coronasituationen har haft en särskilt stor inverkan på barns och ungas möjligheter att delta i fritidsaktiviteter och på deras fritid. Som ett resultat av begränsningsåtgärderna stängdes bland annat bibliotek, idrottsplatser, ungdomsgårdar, teatrar och biografier. Begränsningsåtgärderna hade en stor inverkan på den grundläggande konstutbildningen och på nästan alla fritidsaktiviteter för barn och ungdomar. Ungdomsarbetet och fritidsaktiviteterna för barn och ungdomar flyttade till nätet.

Den paus i fritidsaktiviteterna som coronarestriktionerna orsakade har ökat barnens och ungdomarnas ensamhet. Till exempel många av de barn och ungdomar som ringde Mannerheims Barnskyddsförbunds telefontjänst för barn och unga har varit ledsna över att de inte kunnat delta i fritidsaktiviteter eller träffa vänner. De har klagat på att de inte haft något att göra och på att de haft tråkigt. Att fritidsaktiviteterna upphörde och att biografier, bibliotek, simhallar och andra idrottsplatser stängde har haft en stor inverkan på barns och ungas tidsfördriv. Pausen kan också bidra till att de permanent slutar med en fritidsaktivitet.

Under undantagsförhållandena har barn och unga tillbringat mer tid på nätet, vilket många av dem också blivit oroliga för. Undantagsförhållandena har också ökat risken för att barn och unga blir offer för sexuell exploatering på nätet. Å andra sidan har undantagsförhållandena lett till att det för barns och ungas hobbyer och fritidsaktiviteter tillkommit nya goda nätbaserade förfaranden som också kan utnyttjas under normala förhållanden. Fritidsaktiviteter kopplade till informationsteknik och spelande kan också

ha blivit viktigare för många barn och ungdomar och erbjudit ett naturligt sätt att hålla kontakt med vänner och grupper.

Under exceptionella förhållanden har möjligheterna till lek, hobbyer och andra fritidsaktiviteter en viktig roll. Lekar har en särskilt stor terapeutisk betydelse. Lekar och deltagande i kultur- och idrottsaktiviteter eller andra hobbyer ger barn möjlighet att dela erfarenheter, utforska och utveckla sin egen kreativitet och stärka känslan av samhörighet. Att möjligheterna till lek, fritidsaktiviteter och relationer med kamrater begränsats har varit särskilt skadligt för många barn och unga. Å andra sidan har undantagsförhållandena för vissa barn och unga inneburit att de fått en efterlängtd gemensam tid med familjen, att de inte behövt skynda till fritidsaktiviteter och fått en samvaro med andra som inte präglas av brådska.

Skollovet efter den långa undantagstiden är en särskilt kritisk tid. I denna situation är barns och ungas fritidsaktiviteter under sommaren mycket viktiga. Sommaraktiviteterna bör stödja barnens och ungdomarnas välbefinnande och trygghet i gruppen.

En stor del av barnens fritidsaktiviteter ordnas av organisationer. Undantagsförhållandena har försvagat de ekonomiska förutsättningarna för att ordna aktiviteter. Detta gäller idrotts-, konst- och kulturaktiviteter samt andra aktiviteter.

Skolornas morgon- och eftermiddagsverksamhet och klubbverksamhet spelar en viktig roll i barnens fritidsaktiviteter. Genom att öka skolornas klubbverksamhet och morgon- och eftermiddagsverksamhet kan man förbättra möjligheterna för barn att delta i frivilliga aktiviteter. Om skolan utvecklades till ett centrum för barnens fritidsaktiviteter skulle det främja förverkligandet av barns rättigheter. Skolornas lokaler lämpar sig inte bara för idrottsaktiviteter utan även för andra aktiviteter, såsom musik- och konstaktiviteter. Om ungdomsarbetet skulle erbjuda sina tjänster i skolorna skulle det stödja ungdomarnas möjligheter till fritidssysselsättning.

Det är viktigt att man i samband med de meningsfulla fritidsaktiviteter som ordnas i anslutning till barnens och ungdomarnas skoldag i enlighet med den så kallade Finlandsmodellen identifierar lokala faktorer som stärker barnens välbefinnande och resiliens. Samtidigt bör man se till att de sammanslutningar som erbjuder fritidsaktiviteter har tillgång till denna information, till exempel genom medborgardialoger. Då kan de lokala aktörerna utforma sin verksamhet så att den stärker de lokala barnens resiliens. Dessutom bör man uppmuntra till att involvera barn och unga i planeringen av verksamheten och reservera resurser för verksamhet som barnen och ungdomarna själva tar initiativ till med hjälp av lokal finansiering för Finlandsmodellen, för vilken det ingår finansiering i förslaget till fjärde tilläggsbudget för 2020. I den lokala tillämpningen av Finlandsmodellen bör man också skapa en koppling till det utvecklingsarbete som utförs enligt programmet för utveckling av barn- och familjetjänster, så att

fritidsaktiviteterna för barn och unga med identifierade behov av stöd ska bli en del av en ändamålsenlig servicehelhet som stärker deras resiliens. Regeringens förslag till fjärde tilläggsbudget innehåller ett anslag om 10 miljoner euro för ett pilotprojekt enligt Finlandsmodellen och ett anslag om 14,5 miljoner euro som är permanent från och med 2021.

Slutsatser

Begränsningsåtgärderna hade stora effekter på barnens och ungdomarnas fritid och fritidsaktiviteter. Sociala relationer och social interaktion har en mycket stor betydelse i barns och ungas fritid, så begränsningen av den sociala interaktionen inverkar mycket på deras vardag, och bland annat ensamheten ökade. Barns och ungas möjligheter till fritidssysselsättning kan äventyras under coronakrisen både på grund av att familjernas inkomster minskar och på grund av att kommuner, organisationer och andra som ordnar fritidsaktiviteter får en sämre ekonomi. Utöver kommunerna har också organisationer, föreningar och församlingar en viktig roll när det gäller att ordna fritidsaktiviteter för barn och unga.

Förslag

- Coronakrisen har på många sätt försämrat barns och ungas möjligheter till fritidssysselsättningar. Utan åtgärder kan dessa effekter bli långvariga. Den effektivaste metoden på kort sikt är att på olika sätt ordna aktiviteter för dem i anslutning till skolorna. Kopplingen mellan skolan och fritidsaktiviteterna ska stärkas så att skolan utvecklas till ett centrum för fritidsaktiviteter för barn och unga. För att uppnå detta ska skolans klubbverksamhet och elevernas morgon- och eftermiddagsverksamhet stärkas och användningen av skolornas lokaler för fritidsaktiviteter efter skoldagens slut ökas. Organisationerna och föreningarna ska börja ordna verksamhet i skolorna.
- Med hjälp av en hobbygaranti ska det säkerställas att alla barn och unga har tillgång till en meningsfull hobby oberoende av familjens ekonomiska situation
- De aktörer som ordnar fritidsaktiviteter och andra som arbetar med fritidsverksamhet för barn och unga ska tillsammans ta fram riktlinjer och goda modeller för trygga fritidsaktiviteter.

Förslag (fortsättning)

- För att barnen ska klara av coronasituationen och få hjälp med att orka behöver de kontakter med trygga vuxna utanför hemmet och med kamrater. Barnens möjligheter till fritidsaktiviteter och rekreation bör tryggas genom samverkan mellan kommuner, församlingar, social- och hälsoorganisationer, kultur- och ungdomsorganisationer och idrottsorganisationer.
- Med hjälp av ekonomiskt stöd ska det säkerställas att organisationer och föreningar kan ordna fritidsaktiviteter och föreningsverksamhet för barn och unga åtminstone i samma omfattning som innan krisen.
- De nya sätt att ordna fritidsaktiviteter som tillkom under coronakrisen och som konstaterades vara bra ska bevaras och utvecklas vidare.
- I samband med att man planerar meningsfulla fritidsaktiviteter i anslutning till skoldagarna enligt Finlandsmodellen ska man göra en sammanställning av den förståelse man genom universella samtal för kartläggning av resiliensen fått om vilka aktiviteter som skulle stärka barnens och ungdomarnas resiliens i området i fråga. Denna förståelse ska man presentera i en dialogisk process för områdets aktörer, såsom organisationer, föreningar, ungdomsväsendet och församlingarna, så att dessa får ett underlag för planeringen av sin verksamhet. Vilka faktorer som stärker resiliensen ska utredas systematiskt och separat för varje barn och ung person. Dessutom ska barn och unga involveras i en kreativ samverkan vid planering och genomförande av verksamheten.

11 Barnfamiljernas försörjning

Lägesbild

Coronakrisen orsakar permitteringar och uppsägningar, vilket ökar barnfamiljernas svårigheter med försörjningen. De ekonomiska svårigheterna ökar inte bara i arbetstagarfamiljer utan också i många företagarfamiljer. Redan innan den av coronan orsakade ekonomiska krisen började påverkades mer än vart tionde barn i Finland av fattigdom. För barn innebär fattigdom till exempel att de är tvungna att avstå från hobbyer och andra aktiviteter, att de känner sig utanför, att deras yrkesdrömmar är begränsade och att de beklagligt ofta också är utsatta för mobbning. Fattigdom i barndomen ökar också risken för problem med välbefinnandet i vuxen ålder, och risken är störst om fattigdomen upplevts i tidig barndom (Ristikari m.fl. 2016, Ristikari m.fl. 2018).

Föräldrarnas oro över försörjningen återspeglas också på barnen. Barn kan vara bekymrade över familjens försörjning, fastän de inte nödvändigtvis visar det. I enkäten Barnets röst 2020, som utfördes av Rädda Barnen rf, uppgav cirka var femte svarande att familjens försörjning försämrats (20 %) eller att de var oroliga för familjens försörjning (22 %). Av barnen i familjer med låga inkomster var så många som 57 procent oroliga för familjens försörjning.

Permitteringarna mellan mitten av mars och slutet av maj drabbade drygt 12 procent av familjerna med barn under 18 år. I vissa familjer har en förälder permitterats; av dessa har mer än 27 000 familjer mellan ett och två barn och mer än 10 000 familjer tre eller fler barn. Värst drabbade är de familjer där båda vårdnadshavarna har permitterats. Det finns mindre än 4 000 sådana barnfamiljer (Helsinki GSE Tilannehuone).

Utvecklingen av låginkomstgraden för barnfamiljer följer vanligtvis utvecklingen av låginkomstgraden för hela befolkningen. Med beaktande av årsvariationerna har barnfamiljernas låginkomstgrad under de senaste åren i genomsnitt varit något över 10 procent. När det gäller barnfamiljerna är inkomstnivån i hushåll med två vuxna bättre och den ekonomiska utsattheten mindre än i hushåll med en förälder. Hushåll med en förälder samt enpersonshushåll har den lägsta medianinkomsten av alla befolkningsgrupper. Både i ensamförsörjarfamiljer och familjer med flera barn är ekonomisk utsatthet vanligare än i andra familjer. I familjens livscykel är låginkomstgraden högst när barnen är i åldern 0–2 år (Finlands officiella statistik (FOS), Inkomstfördelningsstatistik 2018).

En fjärdedel av eleverna i årskurs 7–9 och ungefär en tredjedel av eleverna på andra stadiet som svarade på skolhälsoenkäten 2019 uppgav att familjens ekonomiska situation är högst måttlig. Resultaten i en nationell enkätundersökning som utfördes 2018 av Institutet för hälsa och välfärd och som riktade sig till föräldrar till små barn (Vuorenmaa 2019) visade att cirka en sjundedel av föräldrarna (14 %) under det gångna året varit tvungna att spara in på mat, mediciner eller läkarbesök på grund av brist på pengar. Jämfört med andra föräldrar rapporterades ekonomisk knapphet oftare av följande grupper: de som hade mindre utbildning, de som stod utanför arbetslivet, de som hade utländsk bakgrund och de som bodde som enda vuxen i sin familj.

Resultaten i en enkät som riktade sig till föräldrar till elever i årskurs 1–6 och som genomfördes i samband med skolhälsoenkäten 2017 visar att skillnaderna i försörjningsupplevelsorna systematiskt är relaterade till andra mått på välbefinnande (Salmi & Kestilä 2019). Svårigheter i fråga om försörjningen ökar föräldrarnas missnöje med livet liksom risken för depression, ensamhet och känslor av att inte höra till vänkretsen. Om det finns problem med försörjningen i familjen är föräldrarna mindre medvetna om hur barnet klarar sig i skolan och upplever att barnet klarar läxorna sämre. Det finns också en koppling mellan försörjningssvårigheter och föräldrarnas bedömning att barnet har sämre hälsa, äter en ohälsosam kost och rör sig mindre. Föräldrar med försörjningsproblem bedömde i högre grad än andra att barnet mobbas i skolan. Den största skillnaden mellan familjer där föräldrarna uppgav att det var lätt att försörja familjen och familjer där föräldrarna uppgav att de hade svårigheter med försörjningen gällde dock barnets möjlighet att utöva en viss hobby för att den är för dyr.

För barnfamiljerna har en permittering, en uppsägning eller ett avbrott i företagsverksamhet större effekter på ekonomin än för exempelvis ensamboende. Matutgifterna ökade i familjerna, då man inte på alla orter tillhandahöll skolmåltider under distansundervisningsperioden eller började göra det i ett sent skede. Å andra sidan har vissa andra utgifter minskat, vilket har balanserat situationen i många familjer. Den svåraste ekonomiska situationen har de som redan före coronakrisen befann sig i en svår situation. Vissa företag har emellertid klarat sig bra under krisen, och det finns också familjer vars ekonomiska situation förbättrats. (Bedömning av Barnfamiljernas Intresseorganisation rf.)

Slutsatser

Att stödja barnfamiljernas försörjning och utveckla tjänsterna för barn och familjer är inte politiska åtgärder som är alternativ till varandra. Problem med försörjningen är påfrestande för både barn och föräldrar och ökar därmed behovet av tjänster. Om försörjningen underlättas minskar trycket på tjänsterna, medan en försämring av försörjningen ständigt skapar nya behov av tjänster. Att förbättra barnfamiljernas försörjning

och stärka de tjänster som stöder barnens välbefinnande är investeringar i framtiden som betalar sig. (Salmi & Kestilä 2019.)

Man bör aktivt söka efter och ekonomiskt stödja barnfamiljer som på grund av situationen inte har några inkomster, vars inkomster har minskat eller vars inkomster fördröjts på grund av stödbehandlingstiderna i så hög grad att det förhindrar ett normalt liv. Familjer med endast en inkomstagare och familjer med flera barn bör särskilt beaktas.

Förslag

- Man ska säkerställa en snabb och flexibel tillgång till utkomstskydd och en smidig tillgång till arbetskraftstjänsterna.
- Det behövs tilläggsåtgärder på utkomstskyddet för barnfamiljer. Dessa kan bestå av en höjning av de barnförhöjningar som beviljas i samband med utkomstförmåner och en tillfällig höjning av barnbidraget. De erfarenheter som coronakrisen gett ska utnyttjas i reformen av den sociala tryggheten.
- Stödet till familjer med låga inkomster, den föräldradagpenning som betalas till minimibeloppet, sjukdagpenningarna och arbetslöshetsdagpenningarna ska höjas.
- Det ska göras en omfattande insamling och analys av data om barnfattigdomen.

12 Att förena arbete och familj

Lägesbild

Under coronaepidemin har utmaningarna i fråga om att förena arbete och familj blivit ännu större i barnfamiljerna. I många familjer har föräldrarnas förvärvsarbete förvandlats till distansarbete och flyttat in i hemmen. Distansarbetet har passats ihop med omsorgen om barn: under våren var också barn som gick i distansskola och daghemsbarn hemma, det vill säga barn som inte klarar sig någon lång tid utan övervakning och omsorg av vuxna. På grund av den sociala isoleringen har stödet från mor- och farföräldrar och andra närstående i omsorgen om barnen minskat. För föräldrarna i barnfamiljer har arbetet, distansundervisningen, matförsörjningen och hushållsarbetet inneburit en påfrestning som på grund av frånvaron av ett skyddsnet och fritidsaktiviteter haft stora effekter på vardagen.

I vissa familjer har arbetet och omsorgen om barnen hemma upplevts som positiv då den ökat den gemensamma tiden, men det har också krävts fler förhandlingar mellan föräldrarna om arbetsdelningen och därmed varit belastande för både barn och vuxna. Mammorna tar ut största delen av familjeledigheten och utför också de flesta dagliga sysslorna i hemmet som är nödvändiga för barnens välbefinnande. Detta kan orsaka missnöje och gräl mellan föräldrarna, och risken för konflikter har ökat i undantagssituationen.

Enligt en arbetskraftsundersökning (Finlands officiella statistik (FOS) 2019) har det relativa sysselsättningstalet för småbarnsmammor under de senaste två åren stigit till och med mer än för kvinnor utan barn. I allt fler barnfamiljer med två vårdnadshavare arbetar båda två. År 2018 arbetade mer än hälften av de arbetande föräldrarna till barn under 15 år på kvällar, nätter eller helger.

Att förena arbete och familjeliv innebär för föräldrarna i barnfamiljer en balansgång mellan att planera tidsanvändningen, att orka med vardagen och att försörja familjen. I vissa familjer är det brådska, tidspress och stress som gör att orken tryter för föräldrarna, i andra familjer åter bekymmer med försörjningen. Med tanke på barnets välbefinnande är alla dessa faktorer viktiga: att barnet har tillräckligt med gemensam tid med föräldrarna, att föräldrarna orkar sköta de vardagliga sysslorna och uppfostra barnet och att familjen har tillräckliga inkomster för att tillgodose barnets grundläggande materiella behov.

Enligt en nationell undersökning utförd av Institutet för hälsa och välfärd 2018 (Vuorenmaa 2019) var den vanligaste utmaningen för småbarnsföräldrarna att klara av att

förena arbete och familj. Dessa utmaningar har antagligen ökat under undantagsförhållandena. Enligt denna undersökning upplevde mer än en tredjedel av de arbetande föräldrarna till fyraåringar att de försummar sysslorna i hemmet på grund av arbetet. Drygt en sjättedel uppgav att de under det gångna året ofta eller hela tiden tillbringat mindre tid med sina barn än de hade velat. En tredjedel av papporna och en fjärdedel av mammorna är ofta tvungna att arbeta övertid för att få arbetet klart.

Under de två veckor som föregick undersökningen Eurofound (2020) hade cirka 16 procent av finländarna inte haft tid att tillbringa så mycket tid med sina barn som de hade velat på grund av sitt arbete. Å andra sidan hade cirka sex procent inte haft tid att arbeta så mycket som de hade bort på grund av att de tagit hand om sina barn. Cirka var fjärde svarande i Finland bedömde att de inte skulle få hjälp med barnomsorgen om det behövdes.

Före coronakrisen arbetade mindre än var sjätte finländare på distans minst en gång i veckan. Distansarbete var en aning vanligare bland föräldrarna i barnfamiljer än bland resten av den arbetande befolkningen (Sorsa & Rotkirch 2020). 40 procent av papporna till barn under 15 år och en tredjedel av mammorna uppgav att de arbetade hemifrån åtminstone nu och då. Efter coronaepidemins utbrott började så mycket som 60 % av arbetskraften att arbeta på distans (Eurofound 2020).

Men distansarbete är inte möjligt för alla – de som utför informationsarbete och arbetar som tjänstemän har bättre möjligheter än andra att göra det. Distansarbete var, åtminstone före coronakrisen, mycket vanligare bland högutbildade än lågutbildade (Sorsa & Rotkirch 2020).

Under epidemin kunde de som hade arbeten som var nödvändiga för samhället, till exempel på sjukhus eller inom handeln, inte börja arbeta hemifrån. I dessa fall ordnades vården av barnen under skolåldern inom småbarnspedagogiken, men för vården av de små barn som fick distansundervisning fanns inget liknande stöd tillgängligt. Situationen var särskilt besvärlig för ensamförsörjarna. Även skilda föräldrar med gemensam vårdnad var tvungna att beakta inte bara smittoriskerna utan också arbetssituationerna och hur distansskolan skulle organiseras när barnen tillbringar tid i två hem.

Slutsatser

Undantagssituationen på grund av coronaepidemin delade upp barnfamiljerna i de där hela familjen plötsligt var hemma hela dagen och i de där föräldrarna var tvungna att gå till arbetet utanför hemmet och på något sätt ordna omsorgen om de elever som studerade på distans i hemmet. Båda grupperna fick en ökad belastning på grund av utmaningarna och påfrestningen i att förena arbete och familj. Uppdelningen har till

stor del korrelerat med utbildningen, med undantag för till exempel sjuksköterna, läkarna och lärarna inom småbarnspedagogiken, som trots sin höga utbildning inte kan arbeta på distans under undantagsförhållanden.

De familjer där föräldrarna har börjat arbeta hemma kan ha en eller flera skolelever att ta hand om, ett eller flera barn som inte längre deltar i småbarnspedagogiken och även ett eller flera barn som redan före coronakrisen vårdades hemma av den ena föräldern. Hur stor påfrestningen blev för familjerna berodde på antalet barn och behovet av vård liksom föräldrarnas möjlighet att anpassa arbetstiden efter barnens behov.

I den undantagssituation som coronaepidemin orsakade har situationen för ensamförsörjare och skilsmässofamiljer varit svårare än för andra, när de förenat arbete, omsorgen om barnen och barnens umgänge med föräldrarna i enlighet med rekommendationerna om social isolering. I familjer med en vårdnadshavare finns det också betydligt fler barn med särskilda behov än i familjer med två vårdnadshavare på grund av att skilsmässor är vanligare i familjer där ett barn blivit sjukt eller har en funktionsnedsättning eller en utvecklingsstörning.

Många familjer behöver stöd av mor- och farföräldrar eller andra närstående i vårdnaden av barnen för att vardagen ska fungera. Under coronaperioden förlorade en del av familjerna detta stöd, vilket eventuellt inverkar negativt på föräldrarnas belastning och barnens välbefinnande. I alla familjer minskade föräldrarnas möjligheter till rekreation och fritidsaktiviteter utanför hemmet avsevärt.

Förslag

- På arbetsplatserna ska man även framöver och permanent använda de arbetssätt som man under distansarbetsperioden konstaterade fungera bra. Det ska samlas in uppgifter om de familjevänliga rutiner som arbetsplatserna införde för distansarbetet och om andra rutiner som skapades under undantagsperioden för förenandet av arbetet och familjen.
- För en eventuell ny coronavåg ska det utvecklas nya sätt att sörja för morgon- och eftermiddagsvården när man övergår till distansundervisning. För att stödja barnfamiljerna i förenandet av arbete och familj ska morgon- och eftermiddagsvården av de unga skoleleverna utökas. Stödet från småbarnspedagogiken ska utvecklas och införas i dagsprogrammet för de små barn som på grund av epidemin stannar hemma.
- Det ska ordnas dagsaktiviteter för de unga skoleleverna och möjlighet för dem att få mat i skolan när föräldrarna är på jobbet.
- I synnerhet för att stödja ensamförsörjarfamiljerna ska barnfamiljerna ges bättre tillgång till hemhjälp, så att föräldern kan arbeta (inklusive distansarbeta) medan barnet är hemma på grund av sjukdom eller smittorisen. Även de arbetande anhängvårdarnas tillgång till hemhjälp ska förbättras.
- Det ska säkerställas att det finns tillgång till skiftomsorg inom småbarnspedagogiken.

13 Barns och ungas relationer med närstående och kamrater

FN:s konvention om barnets rättigheter erkänner vikten av relationerna med närstående och kamrater för barns och ungas välbefinnande. Konventionen betonar särskilt vikten av föräldrarna och andra familjerelationer (bland annat artiklarna 7–9 och 18). Kommittén för barnets rättigheter har också noterat vikten av barnens relationer med andra barn i bland annat sin allmänna kommentar nr 7 (CRC/C/GC/7). För de flesta barn och unga har upprätthållandet av relationerna med närstående och andra barn ägt rum naturligt i familjekretsen och exempelvis som en del av småbarnspedagogiken, skolan, fritidsintressen och andra sammanslutningar, men för vissa barns del kan det ha varit svårt att trygga dessa relationer eller så har möjligheterna till relationer varit begränsade redan innan coronaepidemin. Sålunda har relationerna med närstående och kamrater eventuellt redan före undantagstillståndet krävt särskild uppmärksamhet när det gäller barn som är ensamma eller mobbade, barn som har långvariga sjukdomar eller är placerade utom hemmet eller annars befinner sig på en anstalt. Att säkerställa barnets relationer med närstående och kamrater kan också ha krävt rättsliga åtgärder eller beslutsfattande, till exempel i tvistiga skilsmässosituationer eller när det behövs beslut om att begränsa kontakten.

Lägesbild

De restriktioner som rört skolan och småbarnspedagogiken har försämrat barnens och ungdomarnas möjligheter att på ett naturligt sätt upprätthålla sina vänskapsrelationer, då den vardagliga samvaron med kamrater för många barn upphört nästan helt. Barnens fortsatta kontakt med kamraterna under begränsningstiden kan också ha varit mer beroende av föräldrarna och tillgången till distansförbindelse än tidigare, vilket kan ha ökat ojämlikheten mellan barnen.

Även om många barn har kunnat tillbringa mer tid med familjen än vanligt, har bristen på vänner och jämnåriga varit tung för många. Hur viktiga kamratrelationerna är beror delvis på barnets ålder och utvecklingsnivå, men också på barnets ställning i familjen; en tillfällig försämring av kamratrelationerna kan vara särskilt skadlig för barn och ungdomar som har utsatts för våld eller illabehandling i sin familjekrets eller i vars familj det finns missbruksproblem. Det är uppenbart att stöttande och trygga relationer med närstående och kamrater eller kontakter med vuxna utanför familjen inte har varit tillgängliga för alla barn i samma utsträckning som före undantagstillståndet.

De restriktioner som rört barns och ungas fritidsaktiviteter har för många inneburit att deras rätt till fritid och fritidsaktiviteter enligt FN:s barnkonvention har försvagats. Förutom att restriktionerna påverkat barnets delaktighet och fritidsaktiviteter har de också haft en negativ effekt på barnens och ungdomarnas vänskapsrelationer och gemenskaper. Ungdomarnas behov av att upprätthålla sina kamratrelationer genom att träffa jämnåriga utomhus har ökat, vilket å andra sidan har väckt oro i den offentliga diskussionen.

Att ensamheten ökat har upprepade gånger kommit fram i barns och ungas kontakter med organisationer och församlingar. Isoleringen har varit betungande för många och dess effekter torde ha förvärrats av barnens oro över coronasituationen. Det är viktigt att barn får information om epidemin och undantagstillståndet på ett barnvänligt sätt och att de har möjlighet att behandla tankar och oro relaterade till ämnet på ett sätt som är anpassat efter deras ålder. Enligt de uppgifter som arbetsgruppen fått har det funnits vissa möjligheter till detta, bland annat via aktiviteterna i församlingarna (Vii-kon tarinat).

Samtidigt finns det indikationer på att mobbningen i kamratgrupper eller skolan har minskat under distansundervisningsperioden. Ett lugnare socialt sammanhang kan också ha gett många barn en bättre inlärningsmiljö samt möjlighet att upprätthålla kamratrelationer enligt eget önskemål på distans.

I familjekretsen har coronaepidemin och de restriktioner och rekommendationer som den gav upphov till haft många effekter på barnens ställning. För att förhindra spridning av sjukdomen och för att skydda riskgrupperna har det rekommenderats att personer över 70 år inte ska träffa människor som inte bor i samma hem ansikte mot ansikte. I praktiken har detta begränsat barns och ungas kontakter med mor- och farföräldrar och släktingar som annars hör till riskgrupper, även om det inte har funnits något uttryckligt förbud mot det

De restriktioner som coronaepidemin krävt har också påverkat upprätthållandet av relationerna mellan barn och föräldrar i situationer där föräldrarna inte bor i samma hus-håll. Enligt den information som arbetsgruppen fått har genomförandet av bland annat det växelvisa boendet och barnets umgängesrätt orsakat osäkerhet och tolkningskonflikter, när föräldrarna inte har kunnat komma överens om hur umgänget ska ordnas (se THL:s webbsida Barn och coronaviruset) eller när föräldrarna på annat sätt varit tvungna att begränsa kontakten för att skydda barnet eller en annan familjemedlem mot smittorisen. Stängningen av Nyland har också orsakat problematiska situationer, även om det i sig varit tillåtet att passera landskapsgränsen för att tillgodose ett barns rätt till umgänge. Det finns också indikationer på att tingsrätter skjutit upp sammanträden för medling i domstol eller för behandling av andra vårdnads- och umgängesärenden.

Coronakrisens inverkan på barnets möjlighet att upprätthålla nära relationer har varit särskilt stor bland annat i situationer där någon av familjemedlemmarna hör till en riskgrupp, bor på en institution, på en boendeenhet eller i en fosterfamilj, eller om en förälder avtjänar ett fängelsestraff. Stiftelsen Kriminaalihuollon tukisäätio har blivit kontaktad av många fångar och deras närstående angående coronarestriktionerna och anvisningarna om dem. Enligt stiftelsens uppgifter har kontakterna gällt främst öppna anstalter som restriktionerna gjort mer slutna. Under coronakrisen har man enligt stiftelsens uppgifter beviljat rätt så få permissioner.

När det gäller barn och unga som är placerade utom hemmet eller annars bor i en boendeenhet eller vårdas på en institution dygnet runt har deras rätt till kontakt ytterligare begränsats under coronaepidemin. Enligt de uppgifter som arbetsgruppen fått har det förekommit att man lokalt fattat ett beslut om allmänna begränsningar i kontakter utan att det fattats ett individuellt beslut om saken i enlighet med barnskyddslagen. Den 6 april 2020 har riksdagens justitieombudsman i ett avgörande påpekat att även under pandemin har det organ som ansvarar för socialvården och även platsen för vård utom hemmet en särskild skyldighet att säkerställa att barnet har möjlighet att bevara sina mänskliga relationer och att främja barnets rätt att hålla kontakt med närstående personer. Barns rätt till kontakt kan också ha begränsats på grund av deras hälsotillstånd eller för att begränsa spridningen av sjukdomen, vilket veterligen inte i alla fall baserat sig på bestämmelserna i lagen om smittsamma sjukdomar eller beredskapslagen.

Slutsatser

Restriktionerna och rekommendationerna som gällde skolan och småbarnspedagogiken samt de försiktighetsåtgärder som epidemin krävde har haft en betydande inverkan på barnens möjligheter att upprätthålla kamratrelationer. Övergången till distansundervisning kan å ena sidan också ha förvärrat ensamheten, å andra sidan underlättat situationen för barn som har upplevt mobbning i skolan.

Även om många barn har tillbringat mera tid med sina familjemedlemmar än tidigare, har coronan och begränsningsåtgärderna för många barn betytt sämre möjligheter att upprätthålla sina relationer med närstående. Dessa negativa effekter har inte drabbat alla lika mycket utan i högre grad barn och ungdomar som varit mer utsatta när det gäller relationer med närstående och kamrater.

Förslag

- Vid beredning av lagar och utarbetande av anvisningar baserat på utvärderingar av samordningen av distansundervisningen och närundervisningen ska man beakta även de goda förfaranden som under undantagstillståndet togs fram för barnens och ungdomarnas kamratrelationer.
- I arbetet med att utveckla telefontjänster och digitala tjänster ska man beakta barn och unga som en användargrupp, och de tjänster som riktas uttryckligen till barn och unga ska tilldelas mer resurser.
- Coronakrisen visade att digitala lösningar kan förena människor och stärka mänskliga relationer. Detta kräver att barn, unga och vuxna kan använda digitala verktyg på ett säkert och ansvarsfullt sätt och med respekt för andra och att olika familjers utmaningar och behov av digitalt stöd för välbefinnandet identifieras i samarbetet mellan de olika samhällsaktörerna.
- Förfarandena ska förenhetligas så att skyddet av familjelivet och kontakten med närstående förverkligas på ett förutsägbart och jämlikt sätt för barn och unga som bor på anstalter och boendeenheter.
- Förfarandena ska förenhetligas och barnens rätt till kontakt stärkas så att skyddet av familjelivet och kontakten med närstående på ett förutsägbart och jämlikt sätt förverkligas för barn och för föräldrar som avtjänar ett fängelsestraff.
- Mera stöd ska anvisas för medling i familjefrågor och andra medlingstjänster så att de behov av tjänster som coronakrisen gett upphov till ska bli snabbt tillgodosedda.
- För att säkerställa barnets rätt till umgänge i en epidemisituation ska det göras en utredning om hur ledsagarservice kan ordnas för barn.

14 Coronakrisen är en global kris i fråga om barnens rättigheter

Lägesbild

FN varnar för att den mänskliga utvecklingen i världen, det vill säga utvecklingen i fråga om utbildning, hälsa och livskvalitet, kommer att gå tillbaka för första gången på 30 år. Detta kommer att ha en enorm inverkan på världens barn, det finns farhågor om att det kommande decenniet blir ett "förlorat decennium".

Coronakrisens effekter på barnen i utvecklingsländerna liknar på många sätt effekterna i Finland. Men ett svagt eller obefintligt välfärdssystem, fattigdom som försvagar familjens resiliens och överlappande kriser och konflikter förvärrar dock pandemins effekter för miljoner barn. Även överföringarna av pengar från utlandet har minskat avsevärt i många utvecklingsländer.

Krisen hotar att förvärra situationen för redan utsatta barn, såsom barn med funktionsnedsättning, gatubarn, migrerande barn och flyktingbarn, barn till separerade vårdnadshavare eller barn som tillhör etniska minoriteter. Flickorna är mycket sårbara, för i konservativa kulturer deltar flickorna i kvinnornas hushållssysslor och vård av sjuka, och flickorna har inte lika god tillgång till information som pojkarna. Under sådana förhållanden riskerar flickorna att bli sjuka.

Störningar i hälso- och sjukvårdstjänsterna kan vara mycket mer ödesdigra än själva coronaviruset. Enligt modelleringar utförda vid Johns Hopkins University kan upp till en miljon barn dö, om pandemin orsakar omfattande störningar i hälso- och sjukvården. Avbrott och störningar har redan rapporterats i flera stora vaccinationsprogram. Störningar i tjänster som gäller reproduktionshälsan kan leda till att 47–49 miljoner kvinnor och flickor inte har tillgång till preventivmedel och leda till 7–15 miljoner oönskade graviditeter.

Redan i år kan den ekonomiska krisen orsakad av coronan öka antalet barn som lever under den nationella fattigdomsgränsen i låg- och medelinkomstländer med så mycket som 86 miljoner. Afrika söder om Sahara och Sydasien har det största antalet barn som lever i fattigdom, men fattigdomen i barnfamiljer förväntas öka mest i Europa och Centralasien. Inom EU levde redan före coronakrisen miljoner barn och unga i låginkomstfamiljer med materiell brist och undersysselsättning. Så många som en fjärdedel av barnen i EU-länderna riskerar fattigdom och marginalisering.

Pandemin har också snart fördubblat antalet människor som riskerar hunger till 265 miljoner. Att stänga skolor har stor inverkan på barns näring, för globalt får 368,5 miljoner barn en säker, näringsrik måltid i skolan. Hos små barn orsakar undernäring tillväxt- och utvecklingsstörningar med långvariga och till och med livslånga effekter.

Krissituationen, fattigdom i familjen, vårdnadshavarnas stress och eventuella psykiska hälsoproblem ökar användningen av skadliga överlevnadsstrategier och utsätter barn för exploatering, våld och illabehandling. Tidig skolavgång, barnnäktenskap, barnarbete och sexuellt våld mot barn förväntas öka. Sexuellt våld mot barn på nätet har redan setts öka.

Stängning av skolor och läroanstalter har drabbat 1,5 miljarder skolelever och studerande. Skolstängningarna berör fortfarande cirka 1,2 miljarder elever. I fattiga länder är tillgången till distansundervisning sämre och flickorna är särskilt missgynnade i detta avseende. Dessutom leder tillfälliga avbrott i undervisningen ofta till permanenta skolavgångar, särskilt för flickor, men också till en ökning av tonårsgraviteter och barnnäktenskap.

Slutsatser

Hantering av och den långvariga eftervården av coronaepidemin är framför allt en utmaning i fråga om de mänskliga rättigheterna och barnets rättigheter, även om fokus i den akuta fasen ligger på hälso- och sjukvårdssektorn. Vi måste börja leta efter lösningar som säkerställer att barnets rättigheter tillgodoses, även i allt internationellt samarbete och utvecklingssamarbete.

Genom att ratificera FN:s konvention om barnets rättigheter erkänner staterna att barn i olika delar av världen lever under svåra omständigheter och att dessa barn också måste beaktas genom internationellt samarbete för att förbättra barnens situation i alla länder, inklusive utvecklingsländerna. Dessutom har Finland genom mål för hållbar utveckling åtagit sig att främja en global hållbar utveckling. I EU kan Finland påverka hur barn beaktas i unionens eget coronastödpaket och i den kommande fleråriga budgetramen.

I sårbara och svåråtkomliga områden är medborgarsamhällets och organisationernas roll extremt viktig vid hantering av coronakrisen. Tack vare en långvarig närvaro har organisationerna också ofta den bästa förståelsen av hur man vid hantering av en kris på bästa sätt tar hänsyn till lokala förhållanden.

Effekterna av coronakrisen hotar att erodera de framsteg som gjorts i arbetet för att tillgodose rättigheterna för världens barn under det senaste decenniet. I många låg-

och medelinkomstländer utgör barnen en mycket stor del av befolkningen. Coronakrisens globala effekter på barnen hotar att bli de mest katastrofala och långvariga effekterna av pandemin. I värsta fall kan detta leda till ökad instabilitet och till att hela stater går tillbaka i utvecklingen, eller till och med till att samhällen kollapsar, vilket också skulle ha många slags återverkningar på Finland.

Förslag

- Finland ska hålla fast vid sitt mål enligt internationella åtaganden om att använda 0,7 procent av bruttonationalinkomsten (BNI) på utvecklingssamarbete och 0,2 procent av BNI på stöd till de minst utvecklade länderna.
- Finland ska stödja särskilt medborgarsamhällets och organisationernas verksamhet för att svara på coronakrisen. Detta är ofta det effektivaste sättet att lokalt reagera på en kris.
- Finland ska prioritera coronastöd som bekämpar krisens effekter på barn: bekämpning av barnfamiljernas fattigdom, näring, utbildning, sexuell och reproduktiv hälsa, situationen och skyddet av utsatta grupper som flickor och barn med funktionsnedsättningar, stärkande av lokalt baserade barnskyddssystem och psykosocialt stöd till barn och vårdnadshavare samt stöd av föräldraskapet.
- Finland ska utvärdera och utveckla sitt utvecklingssamarbete som baserar sig på de mänskliga rättigheterna genom att införa bedömning av barnkonsekvenserna före finansieringsbeslut eller till exempel före godkännande av en landstrategi och som en del av de konsekvensbedömningar som utförs i samband med slutliga evalueringar.
- I EU:s coronastödpaket och i den kommande fleråriga budgetramen ska ambitiösa resurser avsättas för att hjälpa särskilt de minst utvecklade länderna och investeringar särskilt i barn ska säkerställas.
- Inom unionen ska det säkerställas att coronastödet uttryckligen inriktas på att minska barnfamiljernas fattigdom genom att införa en europeisk barngaranti som går ut på att varje medlemsstat reserverar 5 % av sina anslag från fonden ESF+ under de kommande sju åren för att minska barnfattigdomen.

Förslag (fortsättning)

- Finland ska främja genomförandet av EU:s gemensamma övergripande barnstrategi som baserar sig på barnens rättigheter.

Aktörer som lämnat information

För arbetsgruppens arbete inhämtades information från olika aktörer som arbetar med barns, ungas och familjers frågor. Det kom in ett stort antal svar, och dessa har använts i denna rapport. Arbetsgruppen ska ända till utgången av sin mandatperiod samla in information om vilka konsekvenser coronakrisen har för barns och familjers välfärd och för tillgodoseendet av barnets rättigheter.

Följande besvarade enkäten eller gav information på annat sätt:

- Adoptivfamiljer rf
- Autism Finland rf
- Barnavårdsföreningen i Finland rf
- Barnfamiljernas Intresseorganisation rf
- Barnombudsmannadelegationens medlemmar, suppleanter och permanenta sakkunniga
- Centralförbundet för Barnskydd rf
- De Utvecklingsstördas Stödförbund rf
- Dövas Förbund rf
- FinFami – Anhörigas stöd för mentalvården centralförbundet rf
- Finlands Föräldraförbund rf
- Finlands närvårdar- och primärskötarförbund SuPer rf
- Finlands UNICEF rf
- Förbundet för Ensamstående Föräldrar rf
- Förbundet för mödra- och skyddshem rf
- Invalidförbundet rf
- Förbundet Utvecklings-störning rf Kyrkostyrelsen
- Mannerheims Barnskyddsförbund rf
- MIELI Psykisk Hälsa Finland rf
- Nätverket Monimuotoiset perheet
- Pesäpuu ry
- Rädda Barnen rf
- SAMS – Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf
- Seta ry
- Självständighetsjubileets barnstiftelse
- Synskadades förbund rf
- Uleåborgs universitet
- Utbildningsstyrelsen
- Vammaisperheyhdistys Jaatinen ry
- Väestöliitto ry

Arbetsgruppen tackar varmt för alla svar och kontakter och hoppas få mera information från olika aktörer för det fortsatta arbetet.

Källor och litteratur

Ahonen, Aune & Pesonen, Tiia (2020) Koronakriisin vaikutukset varhaiskasvatukseen. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. <https://www.talentia.fi/wp-content/uploads/2020/04/Koronakriisin-vaikutukset-varhaiskasvatukseen.pdf>

Aluehallintovirasto ja opetus- ja kulttuuriministeriö (2020) Kuntakysely: koko maassa 88 prosenttia oppilaista osallistui opetukseen koulujen avauduttua, maakuntien välillä eroja. Tiedote 20.5.2020. <http://avi-tuotanto.hard.ware.fi/web/avi/-/kuntakysely-koko-maassa-88-prosenttia-oppilaista-osallistui-opetukseen-koulujen-avauduttua-maakuntien-valilla-eroja>

Aluehallintovirasto ja opetus- ja kulttuuriministeriö (2020) Kuntakysely: varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten määrä noussut koulujen avautumisen myötä. Tiedote 26.5.2020. <http://avi-tuotanto.hard.ware.fi/web/avi/-/kuntakysely-varhaiskasvatukseen-osallistuvien-lasten-maara-noussut-koulujen-avautumisen-myota>

Aluehallintovirasto ja opetus- ja kulttuuriministeriö (2020) Kuntakysely: oppilashuollon palveluiden tarjoaminen on vähentynyt poikkeusolojen aikana. Tiedote 13.5.2020. <http://avi-tuotanto.hard.ware.fi/web/avi/-/kuntakysely-oppilashuollon-palveluiden-tarjoaminen-on-vahentynyt-poikkeusolojen-aikana>

Barnombudsmannen (2020) På jakt efter barnets bästa. Barnombudsmannens årsbok 2020. Barnombudsmannens byrå. Publikationer 2020:2. Jyväskylä: Barnombudsmannens byrå. http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2020/05/LAPS_vuosikirja-2020_SV.pdf

Canadian Paediatric Society (2004) Maternal depression and child development. Canadian Paediatric Society Mental Health and Developmental Disabilities Committee. *Paediatrics & Child Health* 2004;9(8), 575-83

Carter, Emily D.; Chou, Victoria B.; Jackson, Bianca D.; Robertson, Timothy; Sawadogo-Lewis, Talata; Steg-muller, Angela; Tam, Yvonne; Walker, Neff (2020) Early Estimates of the Indirect Effects of the Coronavirus Pandemic on Maternal and Child Mortality in Low- and Middle-Income Countries. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3576549

Child Rights International Network (CRIN) (2020) Coronavirus and children in detention. <https://home.crin.org/latest/coronavirus-and-children-in-detention> (Hämtad 5.6.2020)

Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu 6.4.2020. EOAK/2130/2020. Huostaanotettujen lasten yhteydenpidon toteuttaminen koronapandemian aikana. <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/2130/2020>

Erola, Jani; Niemelä, Mikko; Sirniö, Outi; Kailaheimo-Lönnqvist, Sanna; Heiskala, Laura; Jalovaara, Marika; Salonen, Laura; Eskelinen, Niko (2020) Koronakriisin vaikutukset lasten ja nuorten oppimiseen, koulutukseen ja hyvinvointiin pitkällä aikavälillä. Policy Brief 19.5.2020. INVEST-hanke. Turku ja Helsinki: Turun yliopisto ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://invest.utu.fi/wp-content/uploads/2020/05/Koronakriisin-vaikutukset-lasten-ja-nuorten-oppimiseen-koulutukseen-ja-hyvinvointiin-pitka%CC%88lla%CC%88-aikava%CC%88lilla%CC%88.pdf>

EU Alliance for Investing in Children (2020). Joint statement on protecting children and their families during and after the COVID19 crisis. <http://www.alliance4investinginchildren.eu/joint-statement-on-protecting-children-and-their-families-during-and-after-the-covid19-crisis/> (hämtad 5.6.2020)

Eurochild (2020) COVID-19. <https://www.eurochild.org/news/covid-19/> (hämtad 5.6.2020)

Eurofound (2020) Living, working and COVID-19 data. <http://eurofound.link/covid19data> (hämtad 5.6.2020)

Europeiska rådet (2020) Coronavirus and children. <https://www.coe.int/en/web/children/-/coronavirus-and-children> (hämtad 5.6.2020)

Exit- ja jälleenrakennustyöryhmä (2020) Koronakriisin jälkihoito ja jälleenrakennus. Exit- ja jälleenrakennustyöryhmän 2. vaiheen raportti. Valtioneuvoston julkaisuja 2020:17. Helsinki: valtiovarainministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-867-0>

Exit- ja jälleenrakennustyöryhmä (2020) Koronakriisin vaikutukset ja suunnitelma epidemian hallinnan hybridistrategiaksi. Exit- ja jälleenrakennustyöryhmän 1. vaiheen raportti. Valtioneuvoston julkaisuja 2020:12. Helsinki: valtiovarainministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-894-6>

Gillberg, Susanna (2020) Poikkeusolot päiväkodeissa "Milloin tämä loppuu". Helsingfors: Ebeneser-säätiö ja Lastentarhamuseo. <https://lastentarhamuseo.fi/poikkeusolot-paivakodeissa-milloin-tama-loppuu/> (hämtad 5.6.2020)

Hannila-Niemelä, Mea; Oulasvirta-Niiranen, Pirjo; Pietikäinen, Reetta (2015) Työpajojen starttivalmennus sosiaalisen kuntoutuksen palveluna. Starttivalmennuksen juurruttaminen paikalliseen palveluverkoston. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. https://www.tpy.fi/site/assets/files/1372/startti_juurruttaminen_verkkoon.pdf

Helsinki GSE Tilannehuone (2020) Kelan työttömyysetuutta hakenut yli 100 000 henkilöä viime vuotta enemmän. <https://www.helsinkigise.fi/corona/kelan-tyottomyysetuutta-hakenut-yli-100-000-henkiloa-viime-vuotta-enemman/> (hämtad 5.6.2020)

Herkama, Sanna & Repo, Juuso (2020) Kokemukset koronakeväältä: Opiskelu sujuu pääosin hyvin mutta etäopetus on myös monelle oppilaalle iso helpotus. INVEST Blog 6/2020. INVEST-hanke. Turku ja Helsinki: Turun yliopisto ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://blogit.utu.fi/invest/2020/05/14/kokemukset-koronakevaalta-opiskelu-sujuu-paaosin-hyvin-mutta-etaopetus-on-myos-monelle-oppilaalle-iso-helpotus/> ja <http://www.kivakoulu.fi/koululaistenkoronakev%C3%A4t> (hämtad 5.6.2020)

Hiilamo Aapo; Hiilamo, Heikki; Ristikari, Tiina; Virtanen, Petri (2020) Impact of the Great Recession on mental health, substance use and violence in families with children: a review of the evidence. Artikelmanuskript som skickats till en internationell vetenskaplig tidskrift för kollegial granskning.

Human Rights Watch (2020) COVID-19 and Children's Rights. <https://www.hrw.org/news/2020/04/09/covid-19-and-childrens-rights> (hämtad 5.6.2020)

Iivonen, Esa & Pollari, Kirsi (2020) Den rättsliga grunden i den nationella barnstrategin. Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2020:20. Helsingfors: Social- och hälsovårdsministeriet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5453-3>

Ikonen, Riikka & Helakorpi, Satu (2019) Lasten ja nuorten hyvinvointi: Kouluterveyskysely 2019. Tilastoraportti 33/2019. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019091528281>

International Food Policy Research Institute (2020) Biblical, on steroids, and across generations: The coming food and nutrition crash can be averted if we act now to counter the COVID-19 crisis. <https://www.ifpri.org/blog/biblical-steroids-and-across-generations-coming-food-and-nutrition-crash-can-be-averted-if-we> (hämtad 5.6.2020)

Itla (Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö) (2019) Selvitys lapsivaikutusten arvioinnista. Raportti 3.6.2019. Helsinki: Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö. <https://itla.fi/download/raportti-selvitys-lapsivaikutusten-arvioinnista/>

Iitla (Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö) (2020) Poliittikasuositus: Lasten osallisuutta tukevat menetelmät palvelujärjestelmässä. Opublicerat material.

Jokiranta, Virve; Peltonen, Milla; Rissanen, Antti; Rosenqvist, Susanne; Voltti, Samuli; Käsmä, Laura; Luoma, Julia; Falk, Sonja; Kuokkanen, Julia (2020) Lapsilähtöinen budjetointi. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:23. Helsinki: valtioneuvoston kanslia. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-924-0>

Julkisten ja hyvinvointitoimialojen liitto JHL (2020) Suurkysely paljastaa: Varhaiskasvatuksessa tikittää korona-pommi – Lapsia tuodaan hoitoon sairaana, riskiryhmiin kuuluvat hoitajat eivät saa suojelua. Tiedote 22.4.2020. <https://www.jhl.fi/2020/04/22/kysely-paljastaa-varhaiskasvatuksessa-tikittaa-korona-pommi-lapsia-tuodaan-hoitoon-sairaana/>

Kania, John & Kramer, Mark (2011) Collective impact. *Stanford Social Innovation Review*. 9:36–41. 2011. http://ssir.org/articles/entry/collective_impact

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (2020) Poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen vaikutukset tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen. Osa I: Kansallisen arvioinnin taustaraportti, synteesi ja tilanearvio valmiiden aineistojen pohjalta 7.5.2020. <https://karvi.fi/app/uploads/2020/05/Poikkeuksellisten-opetusj%C3%A4rjestelyjen-vaikutukset-osa-I-Karvi-7.5.2020-1.pdf>

Keinänen, Anssi & Pajujoja, Jussi (2020) Miten vaikutusten arviointia voitaisiin parantaa? Vaikutusarviointi ja sen kehittämistarpeet suomalaisessa lainvalmistelussa. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2020. Helsinki: Eduskunnan tarkastusvaliokunta. https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/julkaisut/Documents/trvj_1+2020.pdf

Kinnunen, Riitta (2020) Etsivän nuorisotyön nuorille ja työpajojen valmentautujille suunnatun korona-ajan kyselyn tuloksia. Katsaus tuloksiin 14.5.2020. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. Opublicerat material.

Kivipelto, Minna; Koponen, Erja; Hiilamo, Heikki; Ilmarinen, Katja; Karjalainen, Pekka (2020) Sosiaalipäivystykset ja koronaepidemian ensimmäinen vaihe. Tutkimuksesta tiiviisti 9/2020. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-510-0>

Kohtaamo (2020) Työtä voi tehdä monella tavalla – Ohjaamojen toiminta poikkeustilassa. <https://kohtaamo.info/-/tyota-voi-tehda-monella-tavalla-ohjaamojen-toiminta-poikkeustilassa> (hämtad 5.6.2020)

Kriminaalihuollon tukisäätiö (2020) Vaihtelevat rajoitustoimenpiteet vankiloissa aiheuttavat epätietoisuutta vangeille ja heidän läheisilleen. Tiedote 28.5.2020.

<https://www.krits.fi/2020/05/vaihtelevat-rajoitustoimenpiteet-vankiloissa-aiheuttavat-epatietoisuutta-vangeille-ja-heidan-laheisilleen/>

Kuivalainen, Susan (2020) Emmehän tällä kertaa uhraa nuoria talouskriisille? Helsinki: Eläketurvakeskus. <https://www.etk.fi/blogit/emmehan-talla-kertaa-uhraa-nuoria-talouskriisille/>

Lapsiperheiden haasteet ja erimielisyydet korona-ajassa -kysely, Turun yliopisto. <https://www.utu.fi/fi/yliopisto/yhteiskuntatieteellinen-tiedekunta/sosiaalipolitiikka/tutkimus/korona-ja-lapsiperheet> (Hämtad 1.6.2020)

Lasten ja Nuorten säätiö (2020) Nuorten ääni: 10 kysymystä koronatilanteesta. Lasten ja Nuorten säätiö 4/2020. https://www.nuori.fi/wp-content/uploads/2020/04/Nuorten-a%CC%88a%CC%88ni_10-kysymysta%CC%88-koronatilanteesta_kysely.pdf

Lastensuojelun Keskusliitto (2020) Osallisuus toteutuu yhdessä. Lastensuojelun Keskusliiton osallisuusstrategia. https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/LSKL-osallisuusstrategia_2020.pdf

Lingely-Pottie, Patricia & McGrath, Patrick J. (2006) A therapeutic alliance can exist without face-to-face contact. *Journal of Telemedicine and Telecare*, 12(8), 396–399.

Lingely-Pottie, Patricia & McGrath Patrick J. (2008) A paediatric therapeutic alliance occurs with distance intervention. *Journal of Telemedicine and Telecare*, 14(5), 236–240.

Martiskainen, Taina (red.): Havaintoja kunnista ja järjestöistä keväällä 2020. Miten poikkeustilanne näkyy maahanmuuttajien tilanteessa, heidän kanssaan työskentelevien tahojen työssä? Puhelinhaastatteluista (15 kpl) koottu aineisto 5.–7.5.2020. Lastensuojelun Keskusliitto. Opublicerat material.

Niemelä, Mika; Kallunki, Hannu; Jokinen, Jaana; Räsänen, Sami; Ala-Aho, Birkitta; Hakko, Helinä; Ristikari, Tiina; Solantaus, Tytti (2019) Collective Impact on Prevention: Let's Talk About Children Service Model and Decrease in Referrals to Child Protection Services. *Frontiers in psychiatry*, 10:64.

Nuorten mielenterveysseura - Yeesi ry (2020) #MPkorona kyselyyn vastasi yli 2200 nuorta ympäri Suomea. Tiedote 8.4.2020. Nuortenmedia Demin, Suomen nuorisovaltuustojen liiton julkaisu.

kattojärjestö Allianssin, Väestöliiton, Pelastakaa Lasten ja Nuorten mielenterveysseura Yeesin teettämä kysely. <https://www.yeesi.fi/blogi/uutiset/?newsid=24&news-title=%23MPkorona+kyselyyn+vastasi+yli+2200+nuorta+ymp%C3%A4ri+Suomea>

October, Martta (2020) Väkivalta sävyttää myös korona-arkea – mikä teipsi vanhaan vitsaukseen? THL-blogi 29.5.2020. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://blogi.thl.fi/vakivalta-savyttaa-myo-korona-arkea-mika-teipsi-vanhaan-vitsaukseen/>

Oikeusministeriö (2020) "Kuullaan, mutta ei kuunnella". Lasten osallistumisoikeudet Suomessa. Arviointiraportti. Oikeusministeriön raportteja ja muistioita 2020:20. Helsinki: oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-802-8>

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2020) Kysely koronaviruspandemian ja sen pitkittymisen vaikutuksista taiteen, kulttuurin ja luovien alojen toimijoiden toimintaan (maalis-elokuu 2020). <https://minedu.fi/documents/1410845/4449678/KUPO+kysely+koronaviruspandemiasta.pdf/b2348d88-bd1a-6e83-a0b0-510f7989a4a8/KUPO+kysely+koronaviruspandemiasta.pdf>

Opetusalan ammattijärjestö (OAJ) Yksittäisillä oppijoilla vaikeuksia, opetus sujuu etänä pääosin hyvin. Tiedote 23.4.2020. <https://www.oaj.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2020/koronavirus-kysely/>

Opetusalan ammattijärjestö (OAJ) Yli 2000 opettajaa vastasi OAJ:n kyselyyn: Lomautukset ja tartunnat pelkona varhaiskasvatuksessa. Tiedote 27.4.2020. <https://www.oaj.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2020/yli-2000-opettajaa-vastasi-oajn-koronavirus-kyselyyn-lomautukset-ja-tartunnat-pelkona-varhaiskasvatuksessa/>

Pelkonen, Marjaana; Hastrup, Arja; Normia-Ahlsten, Leena; Halme, Nina; Kekkonen, Marjatta; Kiviruusu, Olli; Liukko, Eeva; Lämsä, Riikka; Muranen, Päivi (2020) Perhekeskukset Suomessa 2019. Kehittämisen tilanne ja työn jatkuminen. Työpaperi 6/2020. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Rantala, Kati; Alasuutari, Noora; Järvikangas, Inka; Saarenpää, Karolina (2019) Ihmisvaikutusten arviointi hallituksen esityksissä: luokittelusta laatuun ja sen puutteisiin. Tutkimuksia 5/2019. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Rikosuhripäivystys (2020) Ihmiskaupan uhrien on entistä vaikeampi saada apua koronakriisin vuoksi. Tiedote 22.4.2020. <https://www.riku.fi/ihmiskaupan-uhrien-on-entista-vaikeampi-saada-apua-koronakriisin-vuoksi/>

Rissanen, Pekka; Parhiala, Kimmo; Kestilä, Laura; Härmä, Vuokko; Honkatukia, Juha; Jormanainen, Vesa (2020) COVID-19-epidemian vaikutukset väestön palvelutarpeisiin ja palvelujärjestelmään – nopea vaikutusarvio. Raportti 8/2020. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-496-7>

Ristikari, Tiina; Merikukka, Marko; Hakovirta, Mia Kristiina (2018) Timing and duration of social assistance receipt during childhood on early adult outcomes. *Longitudinal and Life Course Studies*, 9(3), 312–326.

Ristikari, Tiina; Törmäkangas, Liisa; Lappi, Aino; Haapakorva, Pasi; Kiilakoski, Tomi; Merikukka, Marko; Hautakoski, Ari; Pekkarinen, Elina; Gissler, Mika (2016). Suomi nuorten kasvuympäristönä - 25 vuoden seuranta vuonna 1987 Suomessa syntyneistä nuorista aikuisista. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-712-1>

Rädda Barnen rf (2020) Barnets röst 2020: Barnens syn på coronavåren. <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapset/main/2020/05/23235440/Barnets-rost-2020.pdf>

Salmi, Minna & Kestilä, Laura (2019) Toimeentulokokemukset ja hyvinvoinnin erot alakoululaisten perheissä. Tuloksia Kouluterveyskyselyn 2017 vanhempien aineistosta. Työpaperi 22/2019. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Save the Children (2020) COVID-19 - A Live Tracker of its Impact on Children. <https://www.savethechildren.org.uk/blogs/2020/the-changing-face-of-covid-19-a-live-tracker-of-its-impact-on-children> (hämtad 5.6.2020)

Sorsa, Tiia & Rotkirch, Anna (2020) Työ ja perhe ne yhteen soppii? Työn ja perheen yhteensovittaminen suomalaisissa lapsiperheissä. Helsinki: Väestöliitto ry, Väestötutkimuslaitos.

Sosiaali- ja terveysministeriö & Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2020) Sosiaalihuollon tilannekuva. Yhteiskunnallisissa ilmiöissä havaitut muutokset viikoittain. <https://infogram.com/laajayhteiskunnalliset-ilmiot-1hdw2jwgv9ej410?live>

Sosiaali- ja terveysministeriö (2020) Sosiaali- ja terveysministeriön ohje: Covid-19 aiheuttaman poikkeustilan huomioiminen perustason sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen toiminnassa. 20.3.2020. <https://stm.fi/documents/1271139/21429433/Sosiaali-+ja+terveysministeriön+ohje+Covid-19+aiheuttaman+poikkeustilan+huomioimen+perustason+sosiaali-+ja+terveydenhuollon+palvelujen+toiminnassa.pdf/c0c26fc0-a746->

835e-526e-a665819d00d9/Sosiaali-+ja+terveysministeriön+ohje+Covid-19+aiheuttaman+poikkeustilan+huomioimen+perustason+sosiaali-+ja+terveydenhuollon+palvelujen+toiminnassa.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriön & työ- ja elinkeinoministeriön asettama ryhmä (2020) Hyvinvoinnin ja tasa-arvon vahvistaminen koronakriisin aikana ja sen jälkeen. Valtioneuvoston julkaisuja 2020:19. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö & työ- ja elinkeinoministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-875-5>

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry (2020) Koronan jälkihoidossa vammaisten lasten kohdalla korostuu yhteistyö päättäjien, vammaisjärjestöjen, palveluntuottajien ja kuntien välillä. Tiedote 28.4.2020. <https://www.soste.fi/uutinen/koronan-jalkihoidossa-vammaisten-lasten-kohdalla-korostuu-yhteistyopaattajien-vammaisjarjestojen-palveluntuottajien-ja-kuntien-valilla/>

Sourander, Andre; McGrath, Patrick J.; Ristkari, Terja; Cunningham, Charles; Huttunen, Jukka; Lingley-Pottie, Patricia; Hinkka-Yli-Salomäki, Susanna; Kinnunen, Malin; Vuorio, Jenni; Sinokki, Atte; Fossum, Sturla; Unruh, Anita (2016) Internet-assisted parent training intervention for disruptive behavior in 4-year old children. A randomized clinical trial. *JAMA Psychiatry*, 73(4), 378–387

Sourander, Andre; McGrath, Patrick J.; Ristkari, Terja; Cunningham, Charles; Huttunen, Jukka; Hinkka-Yli-Salomäki, Susanna; Kurki, Marjo; Lingley-Pottie, Patricia (2018) Two-year follow-up of internet and telephone assisted parent training for disruptive behavior at age 4. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 57(9), 658–668.

Sourander, Andre; Multimäki, Petteri; Nikolakaros, Georgios; Haavisto, Antti; Ristkari, Terja; Helenius, Hans; Parkkola, Kai; Piha, Jorma; Tamminen, Tuula; Moilanen, Irma; Kumpulainen, Kirsti; Almqvist, Fredrik (2005) Childhood predictors of psychiatric disorders among boys: a prospective community-based follow-up study from age 8 years to early adulthood. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 44(8), 756–767.

Stenvall, Elina (2018) Yhteiskunnallinen osallisuus ja toimijuus. Lasten osallistuminen, kansalaisuus ja poliittisuus arjen käytäntöinä. Tampere: Tampere University Press. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0820-9>

Suomen Opiskelija-Allianssi – OSKU ry & Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto – SAKKI ry (2020) Poikkeustilajärjestelyille opiskelijoilta kohtuullinen arvosana, epätie-

toisuus edelleen suhteellisen laajaa. Tiedote 21.4. 2020. <https://www.osku.info/poikkeustilajarjestelyille-opiskelijoilta-kohtuullinen-arvosana-epatietoisuus-edelleen-suhteellisen-laajaa/> ja <https://sakkiry.fi/poikkeustilan-kysely/>

Suomen Vanhempainliitto ry (2020) Mitä perheille kuuluu -kyselyn väliraportti 21.4.2020. <https://vanhempainliitto.fi/wp-content/uploads/2020/04/Mita%CC%88-perheille-kuuluuv%C3%A4liraportti-21.4.2020.pdf>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Elinolotilasto [e-publikation]. ISSN=2669-8854. 02 2019. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/eot/2019/02/eot_2019_02_2020-05-05_tie_001_fi.html (hämtad 1.6.2020)

Suomen virallinen tilasto (SVT): Tulonjakotilasto [e-publikation]. ISSN=1795-8121: Väestöryhmittäiset tuloerot ja pienituloisuus 2018. Helsinki: Tilastokeskus. http://tilastokeskus.fi/til/tjt/2018/06/tjt_2018_06_2020-03-12_tie_001_fi.html (hämtad 5.6.2020)

Suomen virallinen tilasto (SVT): Työ- ja elinkeinoministeriö, Työnvälitystilasto. ISSN: 1797-3694. 2020:04, Työllisyyskatsaus, huhtikuu 2020. Helsinki: työ- ja elinkeinoministeriö. <https://www.temtyollisyyskatsaus.fi> (hämtad 8.6.2020)

Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus [e-publikation]. ISSN=1798-7830. Helsinki: Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/til/tyti/2018/14/index.html> (hämtad 5.6.2020)

Särkelä, Riitta & Siltaniemi, Aki (2020) Ensi- ja turvakotien liiton nettikysely lapsiperheille koronatilanteen aiheuttamista ongelmista – Tulokset ja johtopäätökset. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/wp-content/uploads/2020/05/Ensi-ja-turvakotien-liiton-lapsiperheiden-koronakyselyn-raportti-19.5.2020.pdf?x91218>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2019) Varhaiskasvatus 2018. Tilastoraportti 32/2019. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019091728511>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2020) Lapset ja koronavirus -verkkosivu. <https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit-ja-rokotukset/ajankohtaista/ajankohtaista-koronaviruksesta-covid-19/lapset-ja-koronavirus> (hämtad 5.6.2020)

THL:n viikkoraportti 22/2020, 27.5.2020. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139889/Viikko%2022-2020%20-%20Koronaepidemia%20vaikutukset%20hyvinvointiin%20c%20palveluihin%20ja%20talouteen.pdf?sequence=5&isAllowed=y>

Undervisnings- och kulturministeriet (2020) Kommunenkät: en del kommuner har slagit samman grupper inom småbarnspedagogiken, viktigt ha omsorg om barnens och personalens hälsa. Pressmeddelande 21.4.2020. https://minedu.fi/-/kuntakysely-osa-kunnista-on-yhdistanyt-varhaiskasvatuksen-ryhmia-lasten-ja-henkiloston-terveydesta-huolehdittava?languageld=sv_SE

UNESCO (2020) COVID-19 Educational Disruption and Response. <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse> (hämtad 5.6.2020)

UNICEF & Save the Children (2020) COVID-19: Number of children living in household poverty to soar by up to 86 million by end of year.

UNICEF (2020) Protecting the most vulnerable children from the impact of coronavirus: An agenda for action. <https://www.unicef.org/coronavirus/agenda-for-action> (hämtad 5.6.2020)

United Nations Development Programme (2020) COVID-19: Human development on course to decline this year for the first time since 1990. Report 20.5.2020. https://www.undp.org/content/undp/en/home/news-centre/news/2020/COVID19_Human_development_on_course_to_decline_for_the_first_time_since_1990.html

United Nations Sustainable Development Group (2020) Policy Brief: The Impact of COVID-19 on children. 15.4.2020. https://unsdg.un.org/sites/default/files/2020-04/160420_Covid_Children_Policy_Brief.pdf

Valtakunnallinen työpajayhdistys ry (2020) Etsivästä nuorisotyöstä ja työpajalta saatu tuki koetaan tärkeäksi poikkeusoloissa. Tiedote 13.5.2020. <https://www.tpy.fi/uutiset/etsivasta-nuorisotyosta-ja-tyopajalta-saatu-tuki-koetaan-tarkeaksi-poikkeusoloissa/>

Valtakunnallinen työpajayhdistys ry (2020) Työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö poikkeustilassa – kyselytulosten koontia. Opublicerat material.

Valtioneuvoston paneeli (2020) COVID-19-kriisin haitallisten vaikutusten ehkäiseminen kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti. Tiedepaneelin vastaukset valmisteluryhmän kysymyksiin. Valtioneuvoston COVID-19-tiedepaneelin raportti 1.6.2020. https://valtioneuvosto.fi/documents/10616/21411573/VNK_Tiedepaneelin_raportti_200601.pdf/b3c837ba-02a1-693b-ccf5-fbdada481c01/VNK_Tiedepaneelin_raportti_200601.pdf

Vanhemmuuden voimavara- ja kuormitustekijät -tutkimus (VoiKu) (2020) COVID-19-kyselytutkimus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <https://www.jyu.fi/edupsy/fi/laitokset/psykologia/tutkimus/tutkimusalueet/perhetutkimus/voiku-tutkimus/etusivu>

Wennberg, Mikko; Luukkonen, Tuomas; Haila, Katri (2020) Sosiaalihuollon ja lastensuojelun kantokyky koronakriisin aikana. Haastavat tekijät ja uudet ratkaisukeinot kriisistä selviämiseksi. Itlan raportit ja selvitykset 2020:1. Helsinki: Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö.

World Food Programme (2020) COVID-19 will double number of people facing food crises unless swift action is taken. Report 21.4.2020. <https://www.wfp.org/news/covid-19-will-double-number-people-facing-food-crises-unless-swift-action-taken>

Vuorenmaa, Maaret (2019) Välbefinnandet bland små barn och deras familjer 2018. Statistiskrapport 19/2019. Helsingfors: Institutet för hälsa och välfärd. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019102134110>

YK:n lapsen oikeuksien komitea (2005) Yleiskommentti nro 7. Lapsen oikeuksien täytäntöönpano varhaislapsuudessa (CRC/C/GC/7/Rev.1). Saatavilla epävirallisena suomenkielisenä käännöksenä:http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/03/CRC_C_GC_7_julkaisu.pdf

YK:n lapsen oikeuksien komitea (2011) Concluding observations: Finland. (CRC/C/FIN/CO/4) <http://docstore.ohchr.org/Self-Services/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsuVBUBTyZJAKnGyrgcWDKEH%2bu8GFxGSSKssAAvPSbc66BUmUpB0SmUY2wzSJQ9MURv0ZjUtU00LjUCqiYUc1j7TRAKf5UBxdtYBqzutpvFpF>

YK:n lapsen oikeuksien komitea (2020) The Committee on the Rights of the Child warns of the grave physical, emotional and psychological effect of the COVID-19 pandemic on children and calls on States to protect the rights of children. Tiedote 8.4.2020. https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CRC/Shared%20Documents/1_Global/INT_CRC_STA_9095_E.docx

Zalan, Ester (2020) 'Worrying' increase in online child abuse, Europol says. EU-observer 19.5.2020. <https://euobserver.com/coronavirus/148404>

SNELLMANSGATAN 1 A, HELSINGFORS
PB 23, 00023 STATSRÅDET
valtioneuvosto.fi/sv/
julkaisut.valtioneuvosto.fi

ISBN: 978-952-287-856-4 PDF

ISSN: 2490-0966 PDF